ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

מטעמים

(אידיש)

50

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשל"ג לפ"ק

בעזרת השם יתברך

ספר

מטעמים

עס איז צוזאמענגעשטעלט פון פארשידענע ספרים, צו ווייזן אז אלע מנהגים וואס די אידן זענען זיך נוהג איז זייער הייליג, דען די מנהגים פון ישראל איז אזוי ווי די תורה, דערפאר דארף דער מענטש נישט מבטל זיין קיין שום מנהג, עס ליגט א חוב אויף יעדן איינעם איבערהויפט ווער עס פארשטייט נישט קיין לשון הקודש אדורך צו לערנען דעם דאזיגן ספר, אזוי וועט ער וויסן דעם טעם פון יעדן מנהג.

ספר
מטעמים

עס איז צוזאַמענגעקליבן פון פאַרשידענע ספרים, צו ווייזן אַז אַלע מנהגים וואס די אידן זענען זיך נוהג איז זייער הייליג. דען די מנהגים פון ישראל איז אַזוי ווי תורה, דערפאַר דאַרף דער מענטש נישט מבטל זיין קיין שום מנהג. עס ליגט אַ חוב אויף יעדן איינעם איבערהויפט ווער עס פאַרשטייט נישט קיין לשון הקודש אַדורך צו לערנען דעם דאָזיגן ספר, אַזוי וועט ער וויסן דעם טעם פון יעדן מנהג.

הקדמה

אונזערע הייליגע חכמים האבן געזאגט ביי דער זאך וואס עס דארף האבן איין טעם זייא זעה וויא אזוי דיא וועלט פיהרט זיך. דיא יודען זענען הייליג זייער פיהרונג איז הייליג. זייא זענען קינדער פון נביאים און זייערע אלע מנהגים שטאמען ארוים פון א הייליגען יסוד. נאר ווייל אין דיא יעצטיגע דורות זענען אויף געשטאנען אזעלכע מענטשין וואס זענען גלייך וויא דיא ווילדע חיות וואס זייא ווילען אוועק שטויסען דאס ליכטיקייט פון גאט. מיט דעם וואס זייא האלטין זיך פאר חכמים אין זייערע אויגין און זייא זאגין אז דיא אלע מנהגים וואס אונזערע הייליגע חכמים האבין אונז ארוים געגעבין זייא האבין גאהר נישט קיין יסוד פון וואנין זייא האבין דאס ארוים גענומען. איבער דעם האבין זיך געשטארקט צווישען אונז אזעלכע מענטשין וואס דער פונק פון יודישקייט ברענט אין זייא. זייא וואלין ערוועקין אונזערע ברידער מען זאל זיך מאכין איין צאהם און נישט אפ צו לאזען דיא מינדעסטע זאך פון דיא אלע מנהגים. אויך האב איך מיר פוהל מוהע גענומען אויס צו זוכען דיא אלע מנהגים וואס מען איז זיך נוהג ביי אונז פון אללע הייליגע ספרים האב איך ארוים גענומין דיא טעמים פון דיא מנהגים כדי יעדער זאל קענין אויס ווייזין, דיא יונגע מענטשין פון דעם דור אז זייערע אלע מיינונגען וועגין דיא אמונה איז פאלש. דיא אלע יודישע מנהגים זענין א תורה. און דער וואס איז מזלזל אין א מנהג איז גלייך וויא מען וואלט ח"ו מזלזל געוועזין אין דער תורה. אזוי וויא עס ווערט געבראכט אין פוהל ערטער אז א מנהג ברעכט א דין. אויך האב דאס ספר המטעמים איבער געזעצט אויף ע"ט עס זאל עס יעדער קענין פאר שטיין כדי מזכה צוא זיין דיא מענטשין וואס זייא האבין נישט געלערינט לשה"ק זייא וועלין פון דעם פוהל פערגניגען האבין אז זייערע אויגין וועלין געעפינט ווערין אין אונזערען הייליגען גלויבין און איך טוה מתפלל זיין פאר השי"ת אז מיין מוהע זאל אהן גענומען ווערין אין מענטשינס אויגען און דאס זאל חן האבין ביי יעדען כדי דער זכות פון פוהל מענטשין זאלין העלפין אהן מיר. און מיר זאלין זוכה זיין צוא ביאת גואל במהרה בימינו אמן:

דער טעם פון אסרו חג.

(א) דער טעם פון אסרו חג ווייל עס איז מיר שוועהר איינער אב שיידונג אזויא וויא אונ שבועות אויך איבער דער ליבשאפט פון דער מצוה. מדרש.

דער טעם פון אליהו אונ חנוך

דער טעם וואס חנוך איז ארויף אונ הימעל אונ עס איז פון איהם געוואָרען איין מלאך אונ פון זיין קערפער איז געוואָרען איין פלאקער פייער. אָדער אליהו איז מיט דעם שטארעם ווינד ארויף אונ הימעל אונ זיין קערפער איז געבליבען אונ שטארעם ווינד. בעווייל חנוך אזויא וויא ער איז ארויף אויף דעם הימעל איז ער שוין מעהר ניט אראב געקומען אבער אליהו האט געברויכט אללע מאהל אראב צוא קומען אויף דער וועלט אונ צוא בעווייזען זיך צוא דוא צדיקים איידער דעם איז זיין קערפער געבליבען אונ שטארעם ווינד ער זאל זיך קענען אהן קליידען אונ קערפער ווען ער קומט אויף דער וועלט.

(ב) א טעם אז דוא הונד פרייען זיך איז אליהו אונ שטאט ווייל עס ווירד געברענגט אז עס איז פאראן דרייא וואס זייא האפען זיך פיינד אונ איינער פון דוא דרייא איז א הונד דער שטייגער פון א הונד זייא האָבען זיך פיינד אונ עס איז דא צווישען זייא קריג איידער דעם ווער עס רעדט לה"ר איינער אויף דעם צווייטען ווירד מגולגל אונ איין הונד ווייל ער האט אהן גימאכט קריג צווישען מאן אונ ווייב. אונ אליהו קומט צוא מאכען שלום אויף דער וועלט. איבער דעם פרייען זיך דוא הונד ווייל דער וואס איז מגולגל אונ דוא הונד רעכענען אז אליהו איז געקומען צוא מאכען שלום וועט דאס זיין פיהר זייא אויך איין תיקון איבער דעם פרייען זייא זיך.

(ג) אָבער אז דער מלאך המות קומט אונ שטאט קלאגען דוא הונד דען עס ווירד געברענגט אז עס וועט זיין איין צייט וואס דער טויט וועט בטל ווערען אונ אז דער מלאך המות קומט אונ שטאט אריין איז איין בעווייז אז עס איז נאך ניט געקומען דוא צייט וואס דער טויט זאל בטל ווערען איבער דעם קלאגען דוא וואס זענען מגולגל אונ דוא הונד אריין.

דער טעם פון אבילות.

(א) דער טעם וואס מען גיט דעם אבל צוא עסען איין מאצייט פון דער פרעמד טייל דער וואס זיצט בייא איין פרעמדען כו' איז א הם

פארמאכט אונטער דיא אויגען און איין אבל איז איהם אויך פונקטער דין נע״ם.

(ב) דער טעם וואס מיר זיינען ניט נייצען זיך נוהג צוא איבער קערען דיא בעט ביי א אין אבל ווייל מיר זאגען יעצט צווישען פרעמדע פעלקער זייא זאלען ניט זאגען אז מיר טוהן כישוף אויך זאגען אנדערע דיא בעטען זענען ניט גימאכט אזוי וויא דיא פארצייטענס אז מען זאל קענען ערקענען אז דוא בעטען זענען איבער דרייט.

(ד) דער טעם וואס מען דאוונט ביי א אין אבל עס ווערט גיברענגט איין ספר עס איז נישט דא יעדער עס זאל טרייסטען קוהען צוהן מיינע און זיינע זיך אויף זיין ארט. אויך ווערט גיברענגט איינער איז געשטארבען וואס האט ניט גילעהען דריי וואס ער האט ניט גיהאט יעדער עס זאל איהם קומען טרייסטען. איין מאל האט ר׳ יהודה איין גיזאמעלט צעהן מענשען און ער האט גיזעצט אויף זיין ארט. דאן זענען טאג האט דער מת זיך בעוויזען אין חלום און ער האט גיזאגט צו ר׳ יהודה דוא זאלסט האבען רוה אזוי וויא דוא האסט מיר גישאפט רוה:

(ה) דער טעם וואס עס איז איין מנהג איין אבל עסט ארבעס ווייל ארבעס זענען קיילעכדיג און דאס גלגל דרייט זיך אויף דער וועלט אזוי וויא איין קיילעכדיגע זאך. אויך ארבעס האבען ניט קיין מויל און איין אבל טאר אויך ניט עפענען זיין מויל דען ער טאר ניט רעדען און לערנען. אויך אדם און חוה האבען געגעסען ארבעס ווען זייא האבען גיטרויערט אויף הבל.

(ו) דער טעם וואס עס איז איין מנהג אז מען נעמט ניט פון קיין אבל דיא מיטדישמאן זאך דיא נאכסטע זיבען טאג פון אבלות. ווייל עס רוהט איין רוח רעה אויף אלעם וואס עס געפינט זיך ביי דעם אבל דיא גאנצע זיבען טאג.

דער טעם פון איין מאן און ווייב.

(א) דער טעם ווארום עס איז ביי יודען איין מנהג אז ער גייט מיט זיין ווייב אדער ער טרעפט איין פרעמדע אשה איז ער וואס אדער ער גייט מיט זיין ווייב איז איין שטיב אריין גייט פריער דער מאן און דאס ווייב פון אונטען. אבער ביי זייא איז פארקערט צום ערשטען גייט דיא ווייב דער נאך גייט דער מאן. ווייל אזויא געפינען מיר ביי יעקב אבינו זענען דיא מאנספלייט פריער. אבער ביי עשו זענען דיא נקבות גיווען פריער.

(ב) אויך דעם טעם גיוועהנליך מיר אין דיא גמרא עס איז גלייכער צו גיין אונטער איין לייב איידער אונטער איין נקבה נאך ווערט גיברענגט מנוח איז גיוועזען איין עם הארץ ווייל ער איז נאכגעגאנגען אונטער זיין ווייב.

(ג) אויך דער טעם וויא איין אשה קומט אריין צו דער צווייטער זאגט זיא איהר קקאציל קומט. דער טעם פון דעם פארצייטענס האט מען גערופען איין אשה צל ר׳ ווייל איין אשה איז זוי וויא איין שאטען זיא גייט אונטער דעם מאן. אדער מען האט זיא גערופען צלע ווייל זיא איז באשאפען גיווארין פון איין ריב איבער דעם אז זיא איז געקומען צו דער צווייטער צו גאסט האט זיא איהר גיזאגט גאמם צל אדער צלע קומט נאר. זייא האבען נייערט גוט נאך גיזאגט. אדער מיר קענען זאגען דעם טעם ווייל דיא אשה מאכט א , ברכה אלע טאג ער האט מיך

בעשאפען

באשיפין לויט זיין ווילן איבער דעם זאגין זייא גאטס ווילן קומט גאר זייא זאגין נישט ריכטיג נאך .

דער טעם פון פאטער אונ מוטער

(א) פאר וואס בייא אונז זאגט מען צו אייער פאטער אונ צו א מוטער קומט אדער גייא אונ בייא זייא זאגט מען לאז דער פאטער גיין אדער לאז דיא מוטער עססען . ווייל בייא יעקב אבינו געפינען מיר ער האט גיזאגט צום פאטער שטייא אויף . זיץ . עס . אבער עשו האט גיזאגט לאז דער פאטער אויף שטיין לאז דער פאטער עססען .

דער טעם פון בענטשען .

(א) דער טעם וואס שבת זאגט מען אונ ביים בענטשען מגדול אונ דער וואכען זאגט מען מגדיל ווייל שבת איז איין גרעססער מהיל געגען דער וואך . אונ איין חולם ואו ווייזט אויף גרויס .

(ב) דער טעם וואס אונ שבת זאגט מען פאר דעם בענטשען שיר למעלות אונ דער וואכען זאגט מען על נהרות בבל . דאס איז ווערט גיבראכט אונ זוהר יאז מען דארף צוא זארגען אונ קלאגען אונ צוא ערמאנען זיך אונ דעם היילינקייט פון לאנד איבער דעם זאגט מען אונ דער וואכען על נהרות בבל ער זאל טרויערן אויף דעם חורבן ביהמ"ק אבער אונ שבת מאהר מען נישט טרויערן זאגט מען גאר שיר המעלות וואס דארט שטייט גאר איין טרייסט פון בהמ"ק .

(ג) דער טעם וואס מען בעהאלט דאס מעססער בייא דעם בענטשען ווייל אייזען איז גימאכט צוא קירצען דוא יאהר אונ דאס איז עשו'ס כח אונ דער מזבח איז גימאכט צוא דערלענגערן דעם מענשנס יאהרען איז נישט גלייך עס זאל ליגען צמיטען אויף דעם טיש נאך דעם עסען .

(ד) נאך איין טעם ווייל עס האט זמאהל גיטראפען איינער האט גיהאלטען אונ בענטשען בייא בונה ירושלים אונ ער האט זיך ערמאנט אונ חורבן בהמ"ק האט ער זיך אריין גישטעקט דאס מעססער ע"כ איז גלייך צוא בעהאלטען דאס מעססער מען זאל ח"ו ניט קומען צוא קיין געפאהר .

(ה) דער טעם וואס מען לאזט איבער פון יעדער עסען וואס מען עסט צום בענטשען דאס איז גלייך צוא פאה וואס מען לאזט איבער אונ עק פעלד . אויך דוא ברכה זאל האבען אויף וואס חל צוא זיין דען אונ קיין ליידיגע כלי קען ניט אריין קומען דוא ברכה .

(ו) דער טעם וואס דער כוס צום בענטשען ברויך צוא זיין פול ווייל דער טיש איז אויף דעם ארט פון מזבח אונ דער וואס עסט אויף דעם טיש איז גלייך צום כהן וואס איז מקריב אונ דאס עסען איז גלייך צוא דעם קרבן . אונ דער כוס צום בענטשען איז גלייך צו דעם וויין וואס מען האט בנסך גיוועזין אויף דעם מזבח . אזויא וויא בייא דעם מזבח אז דער כוס איז ניט גיוועזען פיל איז גיוועזען פסול אויך דוא [illegible] האט גיברויכט צוא זיין גאנץ אזויא כוז דא אויך זיין דאס זעלבע

ז) דער טעם וואס מען לאזט איבער ברויט צום בענטשן מען זאל נישט מאכן ברכה ביי דעם בענטשן אזויא וויא מען זאגט אונ בענטשן דא ווערט געגעסן אונ ווערט זיין זאט ווערט דא לויבן גאט. אויך ווייזט מען השי"ת אז מען האט איבער געלאזט ברויט ביי דעם טיש פיר ארימע לייט אז זייא וועלן קומען עסן וועט מען זייא האבן וואס צו געבן.

ח) דער טעם וואס מען זאגט פאר דעם בענטשן רבותי מיר וועלן בענטשן ווייל צוא יעדע הייליגע זאך כדי מען זיך צום ערשטן פאהר בערייטן אונ דאס וואס ער זאגט רבותי בערייט ער זיך פאהר.

ט) דער טעם וואס מען זאגט רבותי מיר וועלן בענטשן אויף דייטש אונ מען זאגט ניט הב לן ונברך. ווייל צווישן דא וואס זיצן ביי דעם טיש געפינט זיך אמאהל וואס זייא פאר שטיין ניט קיין לה"ק אונ אז מען וועט נאך דעם זאגן נברך שאכלנו משלו אונ ער וועט ניט זיין צום ערשט פאר גיברייט צום בענטשן וועט ער ניט קענען ענטפערן ווייל מען טאהר ניט ריידן אונ מיט סעודה. איבער דעם כדי מען צום ערשט זאגן רבותי עס זאל יעדער קענען פאר שטיין אונ זייא זאלען וויסען זיך גרייט צו מאכען צום בענטשען זייא זאלען קענען ענטפערע.

י) נאך איין טעם וואס מען זאגט צום ערשט רבותי ווייל דער וואס בענטשט כדי צום ערשט נעמען רשות ביי דא איבריגע זייא זאלען איהם ערלויבען צום בענטשען אונ בשעת זייא עסען קענען זייא איהם נאך נישט ערלויבען צוא בענטשען. פרעגט ער זייא רבותי אויב זייא ערלויבען איהם שוין צוא בענטשען אויף דעם ענטפערין זייא יהי שם ה' אז מען מעג בענטשען.

יא) נאך איין טעם וואס מיר כדי נעמען ערלויבעניש צום בענטשען ווייל דער וואס בענטשט בענטשט פיר ברכות אונ ער נעמט שכר פאר דעם. איבער דעם כדי ער נעמען ערלויבעניש פון אלע ער זאל ניט האבין גיגזלה'ט דא ברכות.

יב) דער טעם פאר וואס מען ענטפערט אמן נאך בונה ירושלים אויף זיין אייגינע ברכה. כדי מען זאל מאכען איין צווישען שייד צווישען דא ערשטע ברכות וואס זענען פון דער תורה אונ דא ברכה הטוב והמטיב וואס דאס איז מדרבנן דען דא ברכה הטוב והמטיב האט מען אונ יבנה סמוך גיוועזן.

דער טעם פון בענטשען דיא קינדער

א) דער טעם וואס מען בענטשט דא קינדער פרייטיג פאר נאכט ווייל דער פאטער איז גיוואהנט צוא שעלטן דא קינדער ווייל ער איז אונ כעס איבער דעם בענטשט ער זייא צום ערשט קען שוין דא קללה נישט חל זיין,

ב) נאך איין טעם ווייל פרייטיג פאר נאכט איז חל דא שפע פון ברוך מען משפיע צוא זיין אויף דא קינדער איבער הויפט קינדער זייא קענען נישט אויף זיך אליין משפיע זיין דורך זייערע מעשים. נאר דארף דא הילף פון דעם פאטער קען דא שפע חל זיין אויף דא קינדער ווייל זייא האבען נאך נישט קיין זכות.

דער

דער טעם פון א מלבוש

(א) דער טעם וואס מען זאגט דעם וואס טוט אהן איין נייא מלבוש תתבלה ותתחדש אבער אז מען טוט אהן נייע שיך זאגט מען נישט דאס. ווייל אז מען טוט אהן שיך מוז מען צום ערשטען אומברענגען איין בהמה וואס דוא שיך ווערען געמאכט פון פעל פון א בהמה אונ עס שטייט אז השי"ת האט רחמנות איבער אללע בעשעפעניש.

(ב) דער טעם וואס בייא יודען גייט מען אללע מלבושים אהן געטאהן פון רעכטס אויף לינקס אונ בייא זייא גייט מען פון לינקס אויף רעכטס. ווייל בייא יודען ברויך מען צוא שטארקען דאס רעכטע אויף דעם לינקען ווייל בייא יודען איז דער עיקר רעכטס אזוי בייא יעדע זאך איז בייא אונז פון רעכטס צום ערשטען. ליינען שרייבען אונ בייא זייא איז אללעם פון לינקס ווייל בייא זייא איז דאס לינקע דער עיקר

(ג) דער טעם וואס איין יוד גייט איין קאפעל אונטער דעם היטעל ווייל מען טאהר ניט גיין אונ דעם בלויזען קאפף אונ מיר מוזען אב געבען כבוד אללע גרויסע לייט אונ דער מנהג איז אז מען קומט צוא איין גרויסען מאן אוים צוא טאהן דאס היטעל. אונ מען זאל ניט בלייבען שטיין אונ בלויזען קאפף גייט מען פון אונטען איין קאפעל אבער יעצט איז דאס געשטערט. נאך ווייל מען טוט אהן דעם טלית איז שוועהר דעם טלית ארויף צוא נעמען אויף דעם היטעל איבער דעם גייט מען אונ א קאפעל.

(ד) דער טעם פאר וואס מען גייט בייא דעם דאווענען אונ איין גארטעל. ווייל עס שטייט אין פסוק הכון לקראת וגו' איבער דעם חאטש בייא דעם גייט ניט אהן דאס הארץ זעהט דוא ערוה ווייל מען גייט אונ מכנסים פון דעסטוועגן איבער הכון ברויך מען אהן צוא טוהן איין גארטעל אונ דורך דעם קאפעל מיט דער גארטעל צוטיילט זיך אז זייא זענען גאנץ געבענטשטע קינדער. איבער דעם בייא דוא ברכות וואס מען מאכט פרוה אוזר ישראל עוטר ישראל ווערט געדאכט דער נאמען ישראל.

(ה) דער טעם וואס מען איז געווארינט מען זאל ניט נייען איין מלבוש בשעת מען גייט עס אהן געטאהן ווייל מען פארגעסט דאס לערנען.

(ו) דער טעם וואס מען שאקילט אוים דוא טאשען נאך תשליך אונ בייא קידוש לבנה מען זאל איבער שטארצען דוא קליפות וואס האלטען זיך אהן אונז דורך אונזערע זינד

דער טעם פון חנוכת הבית

(א) דער טעם וואס עס איז איין מנהג אז מען בויעט איין הויז מאכט מען איין חנוכת הבית אונ מען בעט צוא זאמען אללע גוטע פריינד אונ מען מאכט איין סעודה אונ מען טהיילט פערשידענע שפייזען. אויך אז עס ווערט בייא איינעם געבארען איין טאכטער מאכט מען איין מזל טוב אונ וויען ער גוט איין נאמען בעט ער צוא זאמען איין עולם אונ מאכט אויך איין סעודה אויף דעם שבת איידער מען מאכט חתונה בעט מען אהיים איין עולם

עוֹלָם. וַוייל דוּא דְרַייא זַאכֶען חָאטְשׁ עֶס גִיט קֵיין נחש אִיז עֶס אֵיין סִימָן אַ הויז. אַ קִינְד. אַ אִשָּׁה. אַזוֹיא גֶעפוּנֶען מִיר בַּייא יצחק אבינו בשעת עֶר הָאט גִיוואָלְט בֶּענְטְשֶׁען עֵשָׂ"ו הָאט עֶר זִיךְ פְרִיר גֶעהֵייסֶען מַאכֶען זִיסֶע שְׁפֵּייז דָארְךְ דוּא שְׁפֵּייזֶען קָען מֶען בֶּענְטְשֶׁען. אוֹיךְ דֶער וָואס גְרֵייט צוּא דוּא שְׁפֵּייזֶען קֶען גִיבֶּענְטְשְׁט וֶוערֶען דָארְךְ דוּא שְׁפֵּייזֶען אִיבֶּער דֶעם גוּט מֶען שְׁפֵּייזֶען עֶר זָאל דָארְךְ זַייא גִיבֶּענְטְשְׁט וֶוערֶען עֶס זָאל אִיהְם זַיין מִיט מַזָל.

(ב) דֶער טַעַם וָואס מֶען אִיז נִזְהָר אַז מֶען גֵייט שְׁוֶעלֶען אֵיין הויז אַז מֶען זָאל נִיט לֵייגֶען קֵיין פְאהֲרֶען בְּעֶלְקִים אוּנ אֵיין שְׁטוּב וַוייל דוּא שֵׁדִים הָאבֶּען שְׁלִיטָה אִיבֶּער פָאהֲרֶען אִיז עֶס אֵיין סַכָּנָה!

דֶער טַעַם פוּן שׁוּהְל.

(א) דֶער טַעַם וָואס מֶען רִיפְט פְרֵייטוּג פַאר נַאכְט אוּנ שׁוּהְל וַוייל דֶעמָאלְס וָוען דוּא יוּדֶען זֶענֶען גֶעוֶועזֶען אוּנ זֵייעֶר לַאנְד הָאט מֶען גִיבְּלָאזֶען פְרֵייטִיג פַאר נַאכְט זֶעכְּס תקיעות מֶען זָאל דָאס פֶאלְק אָפּ שֵׁיידֶען פוּן זֵייעֶר אַרְבֵּייט. מַאכֶען מִיר אֵיין זֵכֶר מֶען רִיפְט אוּנ שׁוּהְל כְּדֵי מֶען זָאל וִויסֶען צוּא פַאר מַאכֶען דוּא גִיוָועלְבֶּען אוּנ אוֹיף צוּא הֶערֶען פוּן דֶער אַרְבֵּייט.

(ב) דֶער טַעַם וָואס אַלֶע טָאג אַז מֶען רִיפְט אוּנ שׁוּהְל קְלַאפְּט מֶען דְרַייא מָאהְל מִיט דֶעם הַאמֶער וַוייל אוּנ בהמ"ק הָאט מֶען אַלֶע טָאג גִיבְּלָאזֶען צוּא דֶעם קרבן תמיד פוּן דֶער פְרִיה אוּנ פַאר נַאכְט. אוֹיךְ דֶער שַׁמָשׁ הָאט אַלֶע טָאג אוֹיס גֶערוּפֶען כֹּהֲנִים שְׁטֵייט אוֹיף צוּא אֵייעֶר עבודה.

(ג) דֶער טַעַם וָואס פְרֵייטִיג פַאר נַאכְט רִיפְט דֶער שמש אוּנ שׁוּהְל אוּנ עֶר קְלַאפְּט נִישְׁט מִיט דֶעם הַאמֶער. וַוייל אַמְמֶעהְרְסְטֶענְס רִיפְט דֶער שַׁמָשׁ אוּנ שׁוּהְל עֶטְוָואס פַאר בין השמשות טָאמֶער פַאר גֶעסְט עֶר אוּנ עֶר וֶועט דֶעם הַאמֶער טְרָאגֶען אוּנ שבת אוּנ דֶער הַאמֶער אִיז מקצה.

(ד) דֶער טַעַם וָואס אַז דֶער שַׁמָשׁ גֵייט עֶפֶענֶען דוּא שׁוּהְל קְלַאפְּט עֶר פְרִיר דְרַייא מָאהְל אָהְן אֵיידֶער עֶר עֶפֶענְט. וַוייל מֶען טָאהְר נִיט אַרַיין קוּמֶען אוּנ יֶענֶעמְס שְׁטוּב אָהְן זַיין עֶרְלוֹיבֶּענִישׁ. מכ"ש אוּנ שׁוּהְל וָואס דָאס אִיז אֵיין הֵיילִיג אָרְט טָאהְר מֶען גֶעוִויס נִישְׁט אַרַיין גֵיין אָהְן עֶרְלוֹיבֶּענִישׁ אִיבֶּער דֶעם קְלַאפְּט עֶר פְרִיר אָהְן דָאס אִיז עֶר נֶעמְט רשות אַרַיין צוּא גֵיין.

(ה) דֶער טַעַם פַאר וָואס אֵיין בהכנ"ס וֶוערְט גֶערוּפֶען שׁוּהְל וַוייל דוּא ר"ת פוּן שׁוּהְל אִיז שבחו והודו לשמו דָאס הֵייסְט דָאס אָרְט אִיז צוּא לוֹיבֶּען צוּא השי"ת.

(ו) דֶער טַעַם וָואס מֶען מַאכְט אוּנ שׁוּהְל אֵיין לֵייכְטֶער מִיט אַכְט רֶעהְרֶען נִיט זִיבֶּען וַוייל מֶען טָאהְר נִיט מַאכֶען קֵיין שׁוּם כלי אוֹיף דֶעם אֵיינְגֶענֶעם פָארֶעם אַזוֹיא וִויא עֶס אִיז גֶעוֶועזֶען אוּנ בית המקדש.

(ז) דֶער טַעַם וָואס מֶען מַאכְט דוּא פֶענְסְטֶער אוּנ שׁוּהְל אוּנ דֶער הֵייךְ וַוייל דוּא שׁוּהְל אִיז גִימַאכְט גִיוָוארֶען נָאר צוּם דַאוֶונֶען אוּנ בַּייא דֶעם דַאוֶונֶען דַארְף מֶען אוּנ זוּן הָאבֶּען מֶען זָאל עֶרֶענְסְט בֶּעטֶען פִיר השי"ת עֶס זָאל אִיהְם קֵיין שׁוּם זַאךְ צוּא מִישֶׁען דוּא גֶעדַאנְקֶען אִיבֶּער

דעם

דעם זענען דוא פענסטער אונ דער הייך מען זאל ניט ארויס קוקען אונ מיטען דאוונען עס זאל איהם נישט צוא מישען דוא געדאנקען. אויך פאר צייטענס האבען דוא אומות אריין געקוקט אונ זייא האבען געשפעט פון אונז איבער דעם האט מען געמאכט דוא פענסטער הויך זייא זאלען ניט קענען אריין קוקען.

(ח) דער טעם וואס מען שטעלט איין קאסטען מיט זאמד אונ שוהל וייל מען מאכט איין זכר צו דעם מזבח וואס איז געוועזין פוהל מיט ערד.

(ט) דער טעם וואס מען מאכט דוא בימה אונ מיט שוהל כדי דער עולם זאלען קענען הערען פון אללע זייטען דאס לייענען.

דא ווערט געברענגט דער טעם וואס מען ריפט פון י"ז בתמוז ביז נאך ט' באב בין המצרים.

(א) דער טעם וואס דוא טעג ווערען אזוי גערופען בין המצרים ווייל פון שבועות ביז י"ז תמוז איז פערציג טאג אונ דעמאלט איז משה רבינו ע"ה אראב געקומען מיט דוא לוחות אונ ער האט זייא צובראכען אונ ער איז דאס צווייטע מאהל ארויף אונ הימעל אריין אונ דוא פערציג טעג איז הקב"ה געוועזען אונ צארען. אונ ווער האט גורם געוועזען דעם צארען דער יצה"ר. אונ המצרים איז דא איין סם אונ צחן הייב ווארט איין סם אונ כוף אונ מיט בייבט יצר איבער דעם ווערט עס גערופען בין המצרים. אז נאך דוא צווייא מאהל סם האט מצליח געוועזען דער יצה"ר.

(ב) נאך איין טעם ווייל עס שטייט מן המצר קראתי יה. אונ דוא טעג זענען דוא ישראל אונ איין נויט. אזויא וויא עס ווערט געברענגט אז איין שאל האט איין משפט אונ דוא טעג זאל ער זיך אפ שלאגען ווייל דוא טעג זענען נישט מזלדיג.

דא ווערט געברענגט דוא טעמים פון א בר מינן ר"ל.

(א) איין טעם וואס דער זוהן מאכט צוא דעם פאטער דוא אויגען ווייל מיר געפונען אז הקב"ה האט געזאגט צוא יעקבן יוסף וועט ארויף טאהן זיין האנד אויף דיינע אויגען.

(ב) איין טעם וואס תיכף דעקט מען צו דעם בר מינן דאס פנים. כדי דוא מקטרגים זאלען נישט קענען קוקען איהם אונ פנים אויך אונ שטערען וואס דארט איז אהן געצייכנט דעם מענטש זונד זייא זאלען איהם ניט טאהן קיין שלעכטס.

(ג) איין טעם וואס דער שמש קלאפט צווייא קלעפ אז עס איז דא איין בר מינן. ווייל עס ווערט געברענגט אז דורך דעם וואס מען גייט אונ שוהל אריין איז מען זוכה צוא אריכת ימים. אונ איין מענש כל זמן ער לעבט האט ער אונ זיך דרייא שותפים הקב"ה אונ דער פאטער. אונ דוא מוטער איבער דעם אז דער שמש ריפט אונ שוהל קלאפט ער דרייא מאהל מיט דעם האמער ווייל ער ריפט אללע דרייא חלקים זאללען

קומען

קומען אונ שוהל אַריין . אָבער אַז ער איז שוין טויט נעמט זיך השי״ת זיין חלק אונ דוא צווייא חלקים פון פאָטער אונ מוטער ליגט . איבער דעם טוט מען צווייא קלעפ מען זאל וויסען אַז עס איז דאָ איין טויטער אונ שטאָט וואָס ער האָט נאָר צווייא שותפים .

(ד) איין טעם וואָס מען גיסט אויס דאָס וואַסער ווען עס איז דאָ איין בר מינן . ווייל מיר געפינען דעמאָלט ווען מרים איז געשטאָרבען האָט געפעלט וואַסער .

(ה) איין טעם וואָס מען רופט ווען מען גייט מיט איין בר מינן צדקה תציל ממות . ווייל מען איז מודיע איבער דעם וואָס דער בר מינן האָט געגעבען צדקה איז ער ניצל געוואָרען פון איין מיתה משונה אונ ער איז געשטאָרבען אויף זיין בעט גלייך מיט אַללע מענטשען נאָך איין טעם כדי דוא צדקה זאָל איהם מציל זיין פון דעם איביגען טויט .

(ו) איין טעם וואָס מען לייגט איין טויטין שערבעלך אויף דוא אויגען ווייל עס ווערט געבראַכט בשעת אלכסנדר מוקדון איז גיגאַנגען איין געמען דוא גאַנצע וועלט ביז ער איז געקומען צוא דער טוהר פון גן עדן אונ ער האָט גיוואָלט אַריין . גיין האָט מען איהם נישט אַריין גילאָזט . אונ מען האָט איהם אַרויס געגעבען פון דאָרט אַ שוואַרצען אַפּיל פון אַ אויג האָט מען עס געוואָגען האָט מען נישט געקענט צוא טרעפען קיין שום געוויכט דאָס האָט אַלעם אַראָפּ גיצויגען ביז מען האָט אַרויף געלייגט איין ביסעל ערד האָט עס שוין מעהר גיט געצויגען מען האָט איהם געוויזען אַז דאָס אויג גליסט אַז דוא גאַנצע וועלט איז פאַר איהם ווייניג ביז ער שטאַרבט איבער דעם לייגט מען שטיקלעך שערבעליך צוא ווייזען אַז אַזינד וועט ער שוין נישט מעהר גליסטען . נאָך צוא ווייזען אַז דער מענטש איז בעשאַפען פון ערד אונ ער גייט צוריק צוא דער ערד .

(ז) איין טעם וואָס מען רינגלט אַרום מיט דעם מת בייא דער לויה דורך דעם ווייטשטען וועג כדי עס זאָל זיך מעהרען מענטשען צוא דער לויה איבער דעם כבוד פון דעם טויטען . אַזוי געפינען מיר אויך בייא דער לויה פון יעקב אבינו שטייט אַז זייא זענען געקומען ביז גורן אטד אונ אמת אַז מען גייט פון מצרים קיין חברון ברויך מען נאָר נישט צוא קומען ביז דעם אָרט נאָר יוסף הצדיק האָט אַרום גערינגעלט אונ ער איז געגאַנגען איין ווייטען וועג כדי עס זאָל זיך מעהרען מענשען וואָס וועלען קומען צוא דער לויה .

(ח) איין טעם וואָס מען גייט צוריק פון דער לויה וואַשט מען זיך דוא הענט מען ווייזט איין צייכען אַז נישט איבער אונזערע זונד איז ער געשטאָרבען אַזוי ווִיא בייא איין עגלה ערופה אונ דאָרט שטייט אַז זייא זאָללען זיך וואַשען דוא הענד .

דאָ ווערט געברענגט איין טעם פון ריידען .

(א) איין טעם וואָס מען זאָגט אויף יעדער זאַך וואָס מען וויל טאָהן אם ירצה השם . ווייל עס שטייט איין מענטש טראַכט פוהל אָבער השי״ת עצה בלייבט .

איין :

(יב) דער טעם אז מען ערציילט זיין צער דעם חבר זאגט ער לא ..וויל מיר געפונען עס ווערט געברענגט אין מדרש איכה אויף דעם פסוק לא עליכם כל עוברי דרך: אז פון דעם פסוק לערנען מיר אויס אז איינער בעקלאגט זיך דארף ער זאגען צוא דעם חבר לא עליכם:

דער טעם פון פיש עסין לכבוד שבת.

(א) איין טעם איז ווייל מיר געפונען ווען דוא וועלט איז בעשאפען געווארען אז השי"ת האט געבענטשט דרייא זאכען אונ דרייא טעג איינעם נאך דעם אנדערען, ער האט גיבענטשט דוא פיש דעם פינפטען טאג. דעם מענטש אונ זעקסטען טאג, דעם שבת האט ער געבענטשט דעם זיבעטען טאג. ווער עס עסט פיש לכבוד שבת ווערט ער גיבענטשט מיט דער געדרייפע ברכה.

(ב) נאך איין טעם ווייל איין פיש קען ניט לעבען אהן וואסער אויך דוא יודען קענען ניט לעבען אהן דער תורה וואס זיא איז געגליכען צוא וואסער.

(ג) נאך איין טעם וואס מען עסט פיש מען מאכט איין זכר פון דער סעודה וואס מען וועט מאכען פון לויתן לעת"ל.

(ד) נאך איין טעם וואס מען עסט פיש לכבוד שבת אזויא ווייא דוא פיש חאטש זייא זענען שטענדיג אונ וואסער פון דעסטוועגען אז עס גייט א רעגען שפרינגען זייא אויף דוא מא"ער צוא חאפען דעם טראפען רעגען גלייך ווייא זייא וואלטען קיין מאהל ניט פאר זיכט קיין טראפען רעגען, אזויא אויך דוא ישראל חאטש זייער גאנץ לעבען איז אונ דער תורה פון דעבען אז זייא הערען איין נייע זאך אונ דער תורה שטעלען זייא אויף זייערע אויערען. אונ אלע טאג זעהט דוא תורה בייא זייא אויס גייא גלייך זיא וואלט אצינד געגעבען געווארען:

(ה) נאך איין טעם אזויא ווייא איין פיש כל זמן ער האט אויף זיך עטוואס פייכטיקייט קען ער לעבען אונ אז איהם ווערט טריקען אונטער דוא פלוספעדערען קען ער מעהר ניט לעבען. אזויא אויך דוא בעלי מלאכות וואס זייא זענען א גאנצע וואך פאר יאגט אונ זייא האבען ניט קיין צייט צוא לערנען האט מען זייא געגעבען דעם שבת זייא זאלען קענען לערנען תורה וואס זיא איז געגליכען צוא וואסער. אונ כ"ז ער וועט האבען אויף זיך דאס פייכטיקייט פון דער תורה וועט ער האבען חיות אז ניט וועט זיך ח"ו דאס חיות אויס לאזען:

דער טעם פון מזכיר נשמות.

(א) איין טעם וואס עס איז א מנהג אז מען איז מזכיר נשמות גייט ארויס פון דער שוהל דער וואס האט עלטערען, ווייל אז ער וועט דארט זיין טאמער וועט ער אויך מזכיר נשמות זיין אונ איין מענטש דארף צוא היטען זיינע לעפצען ער זאל ניט ארויס ריידען אזעלכעס כדי עס זאל ח"ו ניט מקוים ווערען.

נאך

(ב) נאָך אֵיין טַעַם ווייל אַמְעהֶרְסְטֶען ריפט מָען דוּא קינדער נאָך דוּא געשטאָרבענע עֶלטערינס געהֶמען, אַז ער וועט זיין דאָרט בשעת מען איז מזכיר נשמות אונ אידם ריפט מען אויך דעם זעלען נאָמען קען, קען דיז מיינען איהם אויך אונ מען ברויך זיך צוּא היטען נישט ארויס צו צוהן פון מויל קיין שלעכטס.

(ג) נאָך אֵיין טַעַם ווייל אויף דעם אָרט וויא מען איז מתפלל טאָהר מען נישט שטיין אונ נישט מתפלל צוּא זיין מיט דעם ציבור. אזויא וויא מיר געפונען אַז כען טאָהר נישט פאר ביא גיין פאר אַזויא איין אָרט וויא מען איז מתפלל אונ ער זאָל נישט מתפלל זיין. איז גליך זייא זאָלען אַ־זוים גיין איבער דער צייט איידער זייא זאָלען שטיין אונ נישט מיט זאָגען.

(ד) נאָך אֵיין טעם פון ארויס גיין בשעת מען איז מזכיר נשמות. כדי דוּא וואס ברויכען מזכיר נשמות זיין זאָלען נישט פאר מיטט ווערען דורך דוּא וואס ווע לען נישט מזכיר זיין דען זייא וועלען איבער דער צייט ביידענג צווישען זיך:

דער טַעַם פון דוּא מִנְהָגִים בַּייא דער הַפְטוֹרָה.

(א) דער טעם וואס דעם וואס מען ריפט אויף צוּא מפטיר ליינט מען פאר איהם נאָך אֵיין מאָהל דרייא פסוקים פון דוּא וואס מען האט געליינט וואס ער איז עולה געווען אחרון, ווייל דער וואס האט מפטיר ווערט נישט גערעכנט צווישען דוּא זיבען קרואים איבער דעם זאָגט מען קדיש פאר מפטיר מען זאָל מאַכען איין הפסק צווישען דוּא קריאות וואס געהער ען צוּא דוּא זיבען קרואים אונ צווישען דעם מפטיר. נאָר כדי מען זאָל איהם נישט מבייש זיין ליינט מען איהם פאָהר דרייא פסוקים פון דער תורה ער זאָל קענען מאַכען איין ברכה.

(ב) דער טעם וואס אונ תענית ציבור ליינט מען ויחל אונ דער פריה אונ בייא מנחה אונ דוּא הפטורה ליינט מען נישט נאָר בייא מנחה. אונ ט׳ באָב ליינט מען דוּא הפטורה אונ דער פריה אויך! ווייל אונ אַ תענית ציבור מעג מען טוהן איין מלאכה האט מען נישט געוואָלט מטריח זיין אויף דעם ציבור אונ דער פריה מיט דער הפטורה, אָבער אונ ט׳ באָב טאָהר מען נישט טוהן קיין מלאכה אויך נישט האַנדלען איבער דעם ליינט מען אונ דער פריה אויך דוּא הפטורה:

(ג) דער טַעם וואס אונ שבת הגדול ליינט מען דוּא הפטורה וערבה וואס פאר איין טייבות האט דאס צוּא שבת הגדול. ווייל אונ פסח ווערען דוּא תבואות געמשפט, אונ מיר ווייסען אַז דורך דוּא זונד וואס מען טוט נישט קיין מעשרות ווערט אויף געהאַלטען דער רעגען אונ עס מאכט זיך איין יקרות אונ עס ווערט איין הינגער ר״ל, אָבער אַז מען גיט מעשר ווערען דוּא תבואות געבענטשט, אַזויא וויא עס שטייט איהר ברענגט דעם מעשר וכו׳ פרִיוּוט מיך אוים מיט דעם וגו׳, זעהט מען בפירוש אַז דוּא הפטורה גיהער צוּא פסח מען איז מזהיר פאר דעם גמר דין דעם עולם

זייא

זייא זאללען ברענגען דוא מעשרות עס זאל חו"ו נישט געשמעפט ווערען אויף איין הינגער:

(ד) דער טעם וואס פון אללע נביאים איז דא איין הפטורה נאר פון נחום צפני' חגי איז נישט דא קיין הפטורה, ווייל דוא ר"ת פון דוא דרייא נביאים איז נצח ווייל זייא זאגען אהן געדרייט אויף לעתיד לבוא ווען עס וועט זיין דוא גאולה:

(ה) דער טעם וואס אז עס געפאלט חנוכה אונ צווייא שבתים ליינט מען דוא הפטורה פון דעם ערשטען שבת רני ושמחי פון זכריה אונ דעם צווייטען שבת ויעש ש"מ מה מיט דעם שכל האט מען געברויכט צוא ליינען פריר דוא הפטירה פון ויעש שלמה. ווייל דאס איז געוועזען פריר אונ דער נאך דוא הפטורה פון זכריה. נאר דער טעם ווייל דוא הפטורה פון זכריה איז השיבר ווייל דארט ווערט גערעדט דאס נביאות אויף לעתיד:

דער טעם פון חנוכה:

(א) דער טעם וואס מען מאכט איין סעודה אונ חנוכה ווייל חנוכה גיפאלט שטענדיג אונ פ' שת מקץ אונ דארט שטייט "לטבות טבח והכן" דאס איז דוא אותיות פון חנוכה:

(ב) דער טעם וואס אונ חנוכה שפילט מען אונ דריידעל אונ פורים האט מען איין גרעגער. ווייל אונ חנוכה איז נישט געוועזען קיין התעוררות פון אונטען נאר פון הימעל ווייל השי"ת האט רחמנות געהאט אויף אונז איבער דעם שפילט מען אונ דריידיל וואס מען האלט עס פון דער הייך עס זאל מרמז זיין אז דוא ישועה איז געוועזען פיר דער הייך. אבער אונ פורים האבען זייא געטאהן תשובה איז געוועזען דאס התעוררות פון אונטען. איבער דעם האלט מען דעם גרעגער פון אונטען:

(ג) נאך איין טעם וואס מען שפילט אונ דריידעל ווייל עס איז איבער געדרייט געווארען דוא דרך הטבע אז שטארקע זענען איבער געגעבען געווארען אונ דוא הענד פון שוואכע:

דער טעם פון דוא מנהגים בייא חתן אונ כלה:

(א) איין טעם וואס עס שטייט בת פלוני לפלוני נישט פלונית, ווייל בייא איין נקבה איז דער עיקר וואס מען זאל מהרר זיין זיא זאל ארויס קומען פון איין שיינע משפחה אבער איין זכר איז דער הויפט אז ער אליין זאל זיין איין איידעלער מענטש:

(ב) איין טעם וואס מען פרובט איין חתן פאר דוא תנאים, אזויא געפינען מיר אויך איידער הקב"ה האט געגעבען דוא תורה צוא דוא ישראל האט ער זייא געפריוט אזויא וויא עס שטייט שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו:

(ג) דער טעם פון דעם וואס בייא תנאים צוא ברעכט מען איין טאפ אונ אונטער דוא חופה צוא ברעכט דער חתן איין גלאז, ווייל עס ווערט געבראכען איין ערדענע כלי אז זיא ווערט צוא בראכען האט זיא שוין נישט קיין תקנה אבער א גלעזערנע כלי אז מען צוא ברעכט קען מע זיא לעטען

נאך איין מאהל און אויסוען אויך ווערט געברענגט און ספרים אז עס גלייכער צוא געמען איידער אפ צוא לאזען איין שידוך:

(ד) איין טעם וואס מען שענקט כתנות פון דעם חתן צוא דער כלה און פון דער כלה צוא דעם חתן. אזויא געפונען מיר אז הקב״ה האט געשענקט מתנות פאר דוא ישראל. דאס רויב פון מצרים און פון ים און מן און דעם שלו. אויך דוא ישראל האבען געשענקט מתנות פאר הקב״ה דוא פיר גוטע מדות וואס דוא ישראל האבען געהאט און מצרים:

(ה) דער טעם פון דעם מנהג אז און דעם טאג פון דער חתונה שיקט דוא כלה דעם חתן איין טלית מיט ציצית און מנהג ישראל איז א תורה. דאס איז ווייל מיר געפונען עס ווערט געברענגט איין מעשה מיט איין מענש וואס ער איז געוועזען געהיטען און דער מצוה פון ציצית האט ער געהערט אז עס איז דא איין זונה ביי דוא שטעט פון ים וואס זיא נעמט פיר הונדערט גילדען פאר איהר שכר האט ער געשיקט איהר שכר וכו׳. זענען געקומען דוא ציצית און האבען אים געשלאגען איבער דעם פנים האט ער זיך אוועק געריקט וכו׳. האט ער איהר געזאגט איך שווער דיר אז איך האב נאך נישט געזעהן אזויא איין שיינע פרויא, נאר מיר האבען איין מצוה ציצית וואס זייא האבען זיך געשטעלט פאר מיר אזויא וויא פיר עדות. זעהט מען ווער עס איז נזהר און דער מצוה היט זיא איהם אב פון זונד. איבער דעם שיקט איהם דוא כלה און טאג פון דער חתונה איין טלית מיט ציצית אויף איין צייכען אז דורך דער פרויא וואס ער האט זיך אוים ערוועהלט און דורך דוא ציצית וועט ער אב געהיטען ווערען פון זונד:

(ו) דער טעם וואס דער חתן שיקט דער כלה און דעם חופה טאג איין שלייער אויף דעם קאפף ווייל עס ווערט געברענגט א״ף דעם פ־וק כי כס־תה פניה יערע כלה וואס זיא איז פרום ביי דעם שווערהר און הויז איז זיא זוכה עס זאל פון איהר ארוים קומען מלכים און נביאים. אזויא אויך געפונען מיר ביי רבקה שטייט זיא האט זיך צוא געדעקט דאס פנים. ווייזט דער שלייער אז זיא ברויך צוא זיין איין צניעה ביי דעם מאן אין הויז:

(ז) איין טעם וואס מען פיהרט דעם חתן און שוהל אריין דעם שבת פאר דער חתונה און דעם שבת נאך דער חתונה. ווייל עס ווערט געברענגט און פרקי דר״א בשעת שלמה המלך האט געזעהן איין כתה פון גמ״ח האט ער געמאכט און ביהמ״ק צוויא טהורען איינער פאר חתנים וכו׳. זענען דוא מענטשען פון ירושלים זיך פאר זאמילט און שבת און זענען געזעסען צווישען דוא צוויא טהורען און זייא האבען געבענטשט יעדען חתן. אז דאס בהמ״ק איז חרב געווארען האבען אונזערע חכמים מתקן געוועזען אז דער חתן זאל קומען און שוהל אריין און דוא מענטשען פון שוהל זעהן דעם חתן און זייא בענטשען איהם טוהן זייא אויך גמ״ח אזויא וויא פאר צייטינס:

(ח) דער טעם וואס מען ריפט אויף דעם חתן דעם שבת פאר דער חתונה און דעם שבת נאך דער חתונה כדי ער זאל וויסען איין אונטער שייד פון דער תורה וואס ער האט געלערינט פאר דער חתונה צוא דער תורה

תּוֹרָה פוּן נָאךְ דֶער חֲתוּנָה, וָוארִים דֶער וָואס אִיז אָהְן אַיין וַוייבּ דֶער אִיז אָהְן שמחה אוּנ אָהן תּוֹרָה אָהְן ברכה:

(ט) דֶער טַעַם וָואס מֶען רִיפְט דוּא חֲתוּנָה וָואךְ דוּא גִילְדֶענֶע וָואךְ וַוייל דֶער וָואס הָאט נִישְׁט קֵיין וַוייבּ דֶער אִיז אָהְן שׂמחה אוּנ אָהְן תּוֹרָה אוּנ בַּייא דֶער תּוֹרָה שְׁטֵייט אַז זִיא אִיז גְלִיכְטִינֶער פוּן גָאלְד. אוּנ דוּא וָואךְ הָאט עֶר חֲתוּנָה וָואס דוּרְךְ דֶעם וֶועט עֶר זוֹכֶה זַיין צוּא דֶער תּוֹרָה וָואס זִיא אִיז חָשׁוּבֶער פוּן גָאלְד:

(י) דֶער טַעַם וָואס מֶען מַאכְט נִישְׁט צְווייא חוּפּ'ת אוּנ אַיין וָואךְ וַוייל עֶס שְׁטֵייט אַז לָבָן הָאט גֶעזָאגְט צוּא יַעֲקֹב'ן עֶרְפִילְל דוּא וָואךְ:

(יא) דֶער טַעַם וָואס מֶען שְׁטֶעלְט דוּא חוּפָּה אוּנְטֶער דֶעם הִימֶעל. דָאס מַאכְט מֶען אַיין סִימָן אַז זַייעֶרֶע קִינְדֶער זָאלֶען זִיךְ מֶעהְרֶען אַזוֹיא וִויא דוּא שְׁטֶערֶען פוּן הִימֶעל:

(יב) דֶער טַעַם וָואס מֶען רִיפְט אָהְן הַכְנָסַת כַּלָּה נִישְׁט הַכְנָסַת חָתָן. וַוייל עֶס אִיז גֶעוֶועזֶען אַיין מִנְהָג אַז דֶעם חָתָן הָאט מֶען נִישְׁט גֶעפִיהְרְט צוּא דֶעם שְׁוֶוער נָייעֶר צוּא זַיין פָּאטֶער:

(יג) דֶער טַעַם וָואס רֶע אִיז מְקַדֵּשׁ מִיט אַיין רִינְג. וַוייל אוּנ אַיין קַייט אִיז דָא פִיהְל רִינְגֶען אַיינְס אַריין גִישְׁלָאסֶען אוּנ דֶעם צְווייטֶען. אוּנ דָאס אִיז בְּעוַויסְט אַז דוּא דוֹרוֹת וָואס גֵייעֶן אַיינֶע נָאךְ דֶעם אַנְדֶערֶען זָיינֶען אָהְן גֶעשְׁלִיפְט אַיינֶע אוּנ דֶער אַנְדֶערֶע אַזוֹיא וִויא אַיין רִינְג אוּנ דֶער קַייט אַיינֶער וֶוערְט גֶעבְּרָאכֶען פוּן דֶעם צְווייטֶען אִיבֶּער דֶעם אִיז עֶר מְקַדֵּשׁ מִיט אַיין רִינְג אַז עֶר גוּט אִיהְר אַיין צֵייכֶען אַז זִיא זָאל זוֹכֶה זַיין עֶס זָאל פוּן אִיהְר אַרוֹיס קוּמֶען אַיין דוֹר אַז דוּא רִינְג זָאל נִישְׁט אִיבֶּער הַאקְט וֶוערֶען פוּן דֶער קַייט.

(יד) דֶער טַעַם וָואס מֶען צוּא בְּרֶעכְט אַיין גְלָאז אוּנְטֶער דֶער חוּפָּה. דוּא שמחה זָאל נִישְׁט זַיין אוּנ גַאנְצֶען מֶען זָאל זִיךְ עֶרְמַאנֶען אוּנ חֻרְבָּן בהמ"ק.

(טו) נָאךְ אַיין טַעַם וָואס דֶער חָתָן צוּא בְּרֶעכְט אַיין גְלָאז בַּייא דֶער חוּפָּה דָאס וַוייזְט אַיין צֵייכֶען אַז אַפִילוּ עֶר וֶועט ח"ו זִינְדִיגֶען וֶועט אִיהְם הֶעלְפֶען תְּשׁוּבָה אַזוֹיא וִויא אַיין צוּא בְּרָאכֶען גְלָאז וָואס מֶען קֶען עֶס נָאךְ אִיבֶּער מַאכֶען!

(טז) דֶער טַעַם וָואס דוּא סְעוּדָה פוּן דֶער חֲתוּנָה מַאכְט דֶער פָאטֶער פוּן דֶער כַּלָּה נִישְׁט דֶער חָתָן. וַוייל עֶס וֶוערְט גֶעבְּרֶענְגְט אוּנ דֶער גְמָרָא דֶער וָואס אִיז טוֹעֵם פוּן דֶער סְעוּדָה פוּן חָתָן אוּנ עֶר אִיז נִישְׁט מְשַׂמֵּחַ דֶעם חָתָן אִיז עֶר עוֹבֵר אוֹיף פִינְף קוֹלוֹת. אִיבֶּער דֶעם גִיהְער נִישְׁט דוּא סְעוּדָה צוּא דֶעם חָתָן נָאר צוּא דֶער כַּלָּה כְּדֵי מֶענְטְשֶׁען זָאלֶען ח"ו נִישְׁט נִכְשׁוֹל וֶוערֶען אִין דֶעם אִיסוּר:

(יז) דֶער טַעַם וָואס מֶען שְׁטֶעלְט דוּא חוּפָּה אוֹיף דֶעם שׁוּהְל הוֹיף אוּנ גֶעגֶען דֶער לְבָנָה. וַוייל דָאס אָרְט אִיז הֵיילִיג אוּנ דוּא לְבָנָה אִיז מֶען אוֹיךְ מְקַדֵּשׁ אַז עֶר אִיז דָא מְקַדֵּשׁ דוּא כַּלָּה אִיז עֶס אַיין גֶעדְרִישְׁטֶעלְטֶע קְדוּשָׁה.

(יח) דֶער טַעַם פוּן דֶעם מִנְהָג אַז מֶען מַאכְט אַיין סְעוּדַת מִצְוָה מַאכְט דֶער חַזָּן יֶעדֶען אַיין מִי שֶׁבֵּרַךְ אוּנ מֶען אִיז מְנַדֵּר אוֹיף תַּלְמוּד תּוֹרָה אוּנ אַנְדֶערֶע נְדָרִים וַוייל עֶס וֶוערְט גֶעבְּרֶענְגְט אוּנ מִדְרָשׁ בִּשְׁעַת אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאט גֶעמַאכְט אַיין סְעוּדָה וֶוען עֶר הָאט אַנְטְוַויינְט זַיין זוּהְן יִצְחָק הָאט

דער שטן מקטרג געוועזען וואס ער האט גאהר נישט מנדר געוועזען פאר השי"ת און דורך דעם איז געשעהן דער נסיון פון דער עקידה. איז מען מנדר נדרים אויף צדקה עס זאל ח"ו נישט זיין קיין קטרוג:

(יט) נאך איין טעם. ווייל מיר געפונען איוב האט מקריב געוועזען קרבנות פאר דיא קינדער נאך דער סעודה ער האט געזאגט טאמער האבען זייא געזינדיגט דורך דער סעודה איבער דעם דארף מען מורא צו האבען טאמער האט מען ח"ו געזינדיגט דורך דער שמחה איז מען מנדר נדרים. דאס וואס מען פאסט בה"ב נאך יו"ט איז אויך איבער דעם זעלבען טעם:

(כ) נאך איין טעם וואס מען מאכט יעדען איין מי שברך נאך דער סעודה. עס ווערט געברענגט אז הקב"ה האט געזאגט אז זייא וועלען מאכען דאס משכן וועט ער זייא געבען דיא ברכות און אז זייא האבען דאס משכן געענדיגט האט ער זייא געבענטשט יברכך. יאר. ישא. אויך דעמאלט איז געוועזען דער גמר פון דער חתונה צווישען הקב"ה און דיא ישראל און דיא ישראל ווערען אהן גערופען כלה און עס איז דעמאלט געוועזען דיא שמחה פון הקב"ה איבער דעם איז איין מנהג אז מען מאכט איין שמחה מען זאל בענטשען דעם גאנצען עולם:

(כא) דער טעם וואס דער חתן בעדעקט דיא כלה מיט איין דעק טוך. ווייל עס ווערט געברענגט אז איין אשה געהערט צו דעם מאן דורך דרייא זאכען דורך געלד און שטר און ביאה. און דער גמרא שטייט אז ער האט פערשפרייט זיין טוך אויף איהר האט ער זיא שוין קונה געוועזען:

(כב) נאך איין טעם. עס שטייט און דער גמרא כתובות איין סימן פון איין בתולה וואס איהר קומט איין כתובה צווייא הונדערט גילדען אז זיא גייט ארויס מיט איין צופ אסענעם קאפף. איבער דעם גייט דער חתן און דעקט איבער דער כלה דעם קאפף ער ווייזט מיט דעם אז זיא איז איין בתולה און איהר קומט איין כתובה צווייא הונדערט גילדען:

(כג) נאך איין טעם וואס מען בעדעקט דיא כלה מיט איין דעק טוך ווייל מען טאהר נישט קוקען דער כלה און פנים. און עס איז דא פערשידענע מענשען וואס קומען אויף דער חתונה וואס זייא זענען זיך מתכוון צו קוקען דער כלה און פנים אריין. קענען ארויס קומען דורך דעם ח"ו איין מכשול ווייל מכתמא איז דיא כלה אהן געצירט און צירונג און טייערע מלבושים. האט מען מתקן געוועזען צו איבער דעקען איהר דאס פנים:

(כד) נאך איין טעם וואס מען באדעקט דער כלה דאס פנים מען ווייזט מיט דעם אז דער חתן מיינט נישט איהר שוינהייט נאר איהרע מעשים טובים און איהר משפחה אזויא וויא עס שטייט און פסוק שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל דאס מיינט מען אז דער חן און דאס שוינהייט פון איין אשה איז נישט דער עיקר נאר יראת שמים איז דער עיקר:

(כה) דער טעם וואס מען בעוואַרפט דעם חתן דעם שבת וואס מען רופט איהם אויף צו דער תורה מיט נים און מאנדלען ווייל אגוז בעט־עפט אזויא וויא חטא איין צייכען אז מען איז איהם מוחל דיא זינד און מאנדלען איז איין פרי וואס זיא ווערט צום פריהסטען פארטיג אזוי זאל ער זוכה זיין מוליד צו זיין פירות:

דער

(כו) דֶער טַעם וָואס אַלֶע שִׁידוּכִים גֶעשֶׁעהֶן דוּרְךָ אֵיין שַׁדְכָן ווייל מִיר גֶעפוּנֶען בַּייא יִצְחָק אָבִינוּ אַז עֶר הָאט גֶענוּמֶען רִבְקָה׳ן אִיז אוֹיךְ גֶעוָועזֶען דוּרְךָ אֱלִיעֶזֶר׳ן . אַזוֹיא אוֹיךְ וָוען השי״ת הָאט גֶעגֶעבֶּען דוּא תּוֹרָה צוּא דוּא יִשְׂרָאֵל אִיז אוֹיךְ גֶעוָועזֶען דוּרְךָ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע״ה :

(כז) אֵיין טַעם וָואס דֶער חָתָן אִיז מְקַדֵּשׁ דוּא כַּלָּה אוּנְטֶער אֵיין חוּפָּה . ווייל מִיר גֶעפוּנֶען בַּייא דוּא עֶרְשְׁטֶע קִדוּשִׁין דָאס אִיז בַּייא מַתַּן תּוֹרָה אִיז גֶעוָועזֶען אוּנְטֶער דֶעם בַּארְג סִינַי אַזוֹיא וִויא אוּנְטֶער אֵיין חוּפָּה :

(כח) דֶער טַעם וָואס דוּא שֶׁבַע בְּרָכוֹת מַאכְט מֶען נָאךְ דוּא קִידוּשִׁין אוּנ בַּייא יֶעדֶער מִצְוָה דַארְף מֶען צוּם עֶרְשְׁטֶען מַאכֶען אֵיין בְּרָכָה ווייל אַז מֶען וֶועט פְרִיר מַאכֶען דוּא בְּרָכָה טָאמֶער וֶועלֶען זֵייא חַרָטָה הָאבֶּען פוּן דוּא קִידוּשִׁין וֶועט זַיין אֵיין בְּרָכָה לְבַטָּלָה :

(כט) דֶער טַעם וָואס דֶער חָתָן אַלֵיין מַאכְט נִישְׁט דוּא בְּרָכָה נָאר אֵיין פְרֶעמְדֶער ווייל עֶר אִיז אֵיין טָרוּד וֶועט עֶר נִישְׁט קֶענֶען מְכַוֵּין זַיין :

(ל) דֶער טַעם וָואס דֶער חָתָן זָאגְט אֵיין דְרָשָׁה פַאר דֶער חוּפָּה . דָאס אִיז אֵיין צֵייכֶען פוּן מַתַּן תּוֹרָה . אוּנ דָאס וָואס דֶער בַּדְחָן אִיבֶּער הַאקְט דֶעם חָתָן אוּנ מִיט דְרָשָׁה דָאס אִיז אֵיין צֵייכֶען וָואס דוּא לוּחוֹת זֶענֶען צוּא בְּרָאכֶען גֶעוָוארֶען . :

(לא) דֶער טַעם וָואס דוּא חָתָן כַּלָּה פַאסְטֶען דֶעם טָאג פוּן דֶער חוּפָּה . ווייל דֶער טָאג אִיז בַּייא זֵייא אַזוֹיא וִויא יוהכ״פ ווייל מֶען פַאר גִיבְּט זֵייא דוּא זוּנְד :

(לב) דֶער טַעם וָואס מֶען בֶּעוַוארְפְט דֶעם חָתָן מִיט הָאפֶּען בִּשְׁעַת קַבָּלַת פָּנִים . ווייל פוּן אַצוּנְד אָהְן אַז עֶר נֶעמְט אֵיין ווייב בְּרוּיךְ עֶר צוּא הָאפֶּען צוּא השי״ת אַז וֶועט אִיהְם מְזַמֵּין זַיין פַּרְנָסָה :

(לג) דֶער טַעם וָואס מֶען פִיהְרְט צוּם עֶרְשְׁטֶען דֶעם חָתָן אוּנְטֶער דֶער חוּפָּה דֶער נָאךְ בְּרֶענְגְט מֶען דוּא כַּלָּה ווייל מִיר גֶעפוּנֶען אַזוֹיא בַּייא מַתַּן תּוֹרָה צוּם עֶרְשְׁטֶען אִיז גֶעקוּמֶען השי״ת אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי נָאךְ דֶעם זֶענֶען גֶעקוּמֶען דוּא יִשְׂרָאֵל :

(לד) דֶער טַעם וָואס מֶען שְׁטֶעלְט דוּא כַּלָּה אוּנ דֶער רֶעכְטֶער זַייט פוּן חָתָן . ווייל עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק נצבה שגל לימינך זֶענֶען דוּא סוֹף וֶוערְטֶער פוּן דֶעם פָּסוּק „כַּלָּה“ אַז זִיא דַארְף צוּא שְׁטֵיין אוּנ דֶער רֶעכְטֶער זַייט :

(לה) דֶער טַעם וָואס מֶען קְנִיפְּט אוֹיף אַלֶע קְנִיפֶּען פוּן דֶעם חָתָן אוּנ כַּלָּה פַאר דֶער חוּפָּה כְּדֵי עֶס זָאל זֵייא נִישְׁט שַׁאטֶען קֵיין שׁוּם כִּישׁוּף ח״ו :

(לו) דֶער טַעם וָואס דוּא אוּנְטֶער פִיהְרֶערְס רִינְגְלֶען אַרוּם מִיט דֶער כַּלָּה דְרַייא מָאהְל אַרוּם דֶעם חָתָן . עֶס שְׁטֵייט אַזוֹיא אוּנ פָּסוּק אַז דוּא נְקֵבָה רִינְגֶעלְט אַרוּם דֶעם זָכָר :

(לז) דֶער טַעם וָואס מֶען פְלֶעכְט אוֹיף דוּא הָאֶר פוּן דֶער כַּלָּה פַאר דֶער חוּפָּה ווייל הקב״ה הָאט חַוָה׳ן אוֹיף גֶעפְלָאכְטֶען אוּנ אָהְן גֶעצִיהְרְט אֵיידֶער עֶר הָאט זִיא גֶעבְּרֶענְגְט צוּא אָדָם הָרִאשׁוֹן :

(לח) דֶער טַעם וָואס מֶען קְלֵייד אָהְן דֶעם חָתָן פַאר דֶער חוּפָּה אֵיין קִיטְעל . עֶס שְׁטֵייט אַלֶע צֵייטֶען זָאלֶען זַיין דַיינֶע קְלֵיידֶער וַייס עֶר זָאל גֶעדֶענְקֶען אָהְן דֶעם טָאג פוּן שְׁטַארְבֶּען אוּנ עֶר זָאל נִישְׁט גִיךְ יָאגֶען דוּא תַּאֲוַת פוּן דֶער וֶועלְט :

נאך

(לט) נָאךְ אֵיין טַעַם וָואס דֶער חָתָן גֵייט אוּנ אֵיין קִיטְעל. דֶען עֶס שְׁטֵייט אַז דְרַייא טֶענְטְשְׁטֶען אִיז מֶען מוֹחֵל זַיְיעֶרֶע זִינְד. אוּנ אֵיינֶער פוּן זַייא אִיז אַ חָתָן. אוּנ עֶס שְׁטֵייט אַז אַיְיעֶרֶע זִינְד וֶועלֶען פַאר גֶעבֶּען וֶוערֶען וֶועלֶען זַייא זַיין וַוייס וִויא שְׁנֶעה אִיבֶּער דֶעם גֵייט עֶר אוּנ וַוייסֶע בְּגָדִים :

(מ) דֶער טַעַם וָואס מֶען גוּט אוּנְטֶער פִיהְרֶערְס פַאר דֶעם חָתָן אוּנ דֶער כַּלָה מִיר גֶעפוּנֶען אַז אָדָם הָרִאשׁוֹן הָאט אוֹיךְ גֶעהַאט אוּנְטֶער פִיהְרֶערְס מִיכָאֵל אוּנ גַבְרִיאֵל אוּנ בַּייא מַתַּן תּוֹרָה אִיז גֶעוֶועזֶען מֹשֶׁה אוּנ אַהֲרֹן אוּנְטֶער פִיהְרֶעס :

(מא) דֶער טַעַם וָואס דֶער חָתָן בֶּעצָאהְלְט פַאר שְׁרַייבֶּען דוּא כְּתוּבָּה. אַזוֹיא גֶעפוּנֶען מִיר אַז הקב״ה הָאט בֶּעצָאהְלְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ פַאר דֶעם שְׁרַייבֶּען דוּא לוּחוֹת דָאס פְּסוֹלֶת הָאט גֶעהֶערְט צוּא אִיהְם :

(מב) דֶער טַעַם וָואס דֶער חָתָן זָאגְט אֵיין דְרָשָׁה אוּנ טָאג פוּן דֶער חוּפָּה. וַוייל עֶס שְׁטֵייט אוּנ דֶער גְמָרָא דֶער וָואס גוּט זַיין טָאכְטֶער פַאר אֵיין ע״ה אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר וָואלְט זִיא גֶעבִּינְדֶען אוּנ גֶעגֶעבֶּען פַאר אֵיין לֵייבּ אִיבֶּער דֶעם זָאגְט דֶער חָתָן אֵיין דְרָשָׁה עֶר וַוייזְט אַז עֶר אִיז נִישְׁט קֵיין ע״ה נָאר אֵיין בַּר אוֹרְיָין :

(מג) דֶער טַעַם וָואס מֶען גוּט דֶעם חָתָן אוּנ דֶעם טָאג פוּן דֶער חֲתוּנָה מַתָּנוֹת אוּנ מֶען רַיפְט דָאס דְרָשָׁה גֶעשַׁאנְק וַוייל דֶער חָתָן אִיז גֶעגְלִיכֶען צוּא אֵיין מֶלֶךְ אוּנ דוּא כַּלָה צוּא אֵיין מַלְכָּה. אַזוֹיא וִויא אֵיין מֶלֶךְ דֶעם טָאג וָואס מֶען קְרֵיינְט אִיהְם שֶׁענְקְט אִיהְם יֶעדֶער טַייעֶרֶע גֶעשַׁאנְקֶען אַזוֹיא אוֹיךְ גוּט מֶען דֶעם חָתָן וָואס אִיז גְלַייךְ צוּא אֵיין מֶלֶךְ גֶעשַׁאנְקֶען :

(מד) נָאךְ אֵיין טַעַם גֶעפוּנֶען מִיר אִין זוהר הַקָּדוֹשׁ בְּשָׁעַת הקב״ה אִיז גֶעגַאנְגֶען צוּא דוּא אוּמּוֹת זַייא זָאלֶען נֶעמֶען דוּא תּוֹרָה אוּנ זַייא הָאבֶּען נִיטְשְׁט גֶעוָואלְט אוּנ עֶר הָאט זִיא גֶעגֶעבֶּען דוּא יִשְׂרָאֵל. הָאבֶּען אַלֶע אוּמּוֹת גֶעשֶׁענְקְט מַתָּנוֹת דוּא יִשְׂרָאֵל אוּנ אֵיין חָתָן אִיז גְלַייךְ אַזוֹיא וִויא דוּא יִשְׂרָאֵל דֶעמָאלְט וֶוען זַייא הָאבֶּען מְקַבֵּל גֶעוֶועזֶען דוּא תּוֹרָה שֶׁענְקְט מֶען זַייא אוֹיךְ מַתָּנוֹת :

(מה) דֶער טַעַם וָואס דוּא מַתָּנוֹת גֶעהֶערֶען צוּא דֶער כַּלָה וַוייל מִיר גֶעפוּנֶען אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאט גֶעזָאגְט וחיתה נפשי בגללך אִיז דֶער פְּשָׁט מֶען וֶועט מִיר גֶעבֶּען מַתָּנוֹת דוּרְךְ דִיר אִיבֶּער דֶעם גֶעהֶערֶען דוּא מַתָּנוֹת צוּא דֶער אִשָּׁה :

(מו) נָאךְ אֵיין טַעַם וָואס מֶען גוּט דוּא מַתָּנוֹת צוּא דֶער כַּלָה וַוייל עֶס שְׁטֵייט אַז מֶען הָאט הֲנָאָה פוּן דֶער תּוֹרָה גֵייט מֶען פוּן דֶער וֶועלְט. גִיט מֶען דוּא מַתָּנוֹת דֶער כַּלָה אַז דֶער חָתָן זָאל נִישְׁט הֲנָאָה הָאבֶּען פוּן דֶעם שָׂכָר פוּן דֶער דְרָשָׁה :

(מז) דֶער טַעַם וָואס מֶען גִיסְט דֶעם כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אוֹיף דֶער עֶרְד. דָאס אִיז אֵיין סִימָן בְּרָכָה אַז הקב״ה זָאל זַייא מַשְׁפִּיעַ זַיין בְּרָכָה :

(מח) דֶער טַעַם וָואס בְּשָׁעַת מֶען טַאנְצְט דָאס מִצְוָה טֶענְצֶעל שְׁרַייט מֶען שַׁבָּת. שַׁבָּת. וַוייל אַלֶעס וָואס מֶען אִיז זִיךְ נוֹהֵג בַּייא אֵיין חָתָן לֶערִינְט מֶען זִיךְ אוֹיס פוּן מַתַּן תּוֹרָה אוּנ דוּא תּוֹרָה אִיז גֶעגֶעבֶּען גֶעוָוארֶען אוּנ שַׁבָּת, אִיבֶּער דֶעם שְׁרַייט מֶען שַׁבָּת כְּדֵי עֶס זָאל זַיין אֵיין רֶמֶז אוֹיף מ״ת.

נאך

(מט) נאך איין טעם וואס מען שטייט בשעה דער חתן טאנצט דאס מצוה טענצל ש״ת שב״ת, ווייל דיא ר״ת פון שב״ת איז שמש בדחן מארווער, שרייען זייא בשעת דעם טאנצין אז מען זאל געבין געלד פיר זייא:

(נ) דער טעם וואס ביי דיא שבע ברכות וואס מען זאגט אונטער דער חופה זאגט מען פריר בורא פרי הגפן, אונ דער נאך דיא איבריגע ברכות, אונ בורא פרי הגפן דער נאך, ווייל מיר מאכין דיא ברכות וועגין דעם חתן, וואס ער האט דיא הנאה וואס ער נעמט איין ווייב, אויך דיא ברכה פון וויין ווייל ער וויל טרינקען, אונ פון דער כלה טאהר ער נישט הנאה האבין ווארום איין כלה אהן א ברכה איז אסור אזוי וויא איין נדה, א ער פון דעם וויין מעג ער באלד הנאה האבין, איבער דעם מאכט מען פריר דיא ברכה איבער דעם וויין, ווייל ער מעג איהם באלד טרינקען, אויך ווייל דיא ברכה פון וויין איז שטענדיג קומט אזא ברכה צו מאכין צום ערשטין, אבער דער נאך ביי ברכת נשואין דאס איז דיא סעודה נאך דער חופה מעג ער שוין הנאה האבין פון דער כלה קומט דיא ברכת חתנים אויף דעם וואס ער האט שוין הנאה געהאט אונ דיא ברכה פון וויין וואס ער וויל הערינט טרינקען קומט צו מאכין פריר דיא ברכת חתנים דער נאך דיא ב״ב איבער דעם וויין!

(נא) דער טעם וואס דער חתן גייט אין ווייסע בגדים, ווייל איין חתן איז געגליכען צו איין כהן, אזוי וויא עס ווערט געברענגט אזוי וויא איין כהן זיצט אויבען אהן אזוי אויך איין חתן, איבער דעם קלייד מען דעם חתן ווייסע בגדים אזוי וויא איין כהן איז געוועזין אהן געקלייד בשעת ער האט געטאהן דיא עבודה:

(נב) דער טעם וואס יעדער איינציגער טאנצט מיט דער כלה. אונ מען רופט עס דאס מצוה מעצל. ווייל עס ווערט געברענגט אונ דער הייליגער זה״ק. וויא אזוי טאנצט מען פר דער כלה אונ פאר צייטינס האט מען געטאנצט פאר דער כלה ווייל פארצייטינס זענין זייא געוועזין הייליג אז זייא האבין געקוקט דיא כלה אויף דיא אקסיל אונ זייא האבין מיט איהר געטאנצט האבין זייא געזאגט דאס זעהט ביי זייא אויס וויא זייא וואלטין געטראגין איין עגליק אויף דיא אקסיל. אבער היינט בעוה״ר האט מען מורא מאבער ח״ו וועט מען קומען דורך דעם צו איין הרהור עבירה קען מען אזוי נישט טוהן. איבער דעם מאכט מען איין זכר וואס יעדער איינציגער דרייט זיך ארום מיט דער כלה דורך איין טיכעל, אונ מען רופט עס מצוה מעצל מען זאל עס דערמאנגען ער זאל אונ זון האבין אז ער זאל דאס טאהן נאר לשם מצוה:

(נג) דער טעם וואס ביי יעדער חתונה קריגט מען זיך. עס איז איין רמז אויף דיא לוחות וואס זענין צובראכין געווארין ווייל דאס איז געוועזין בפרהסיא איז געשעהן א עה״ר:

(נד) דער טעם וואס פאר דער חופה זעצט מען ארום דעם חתן בחורים אונ דער חתן זיצט אויבען אהן אונ ער זאגט פר זייא איין דרשה אונ כען טהיילט זייא לעקאך. ווייל עס טייטש ביי איין מלך איך האב איהם אויס ערוויילט פון דעם פאלק. אזו וויא מען מאכט איין מלך קלויבט מען אויס דעם בעסטין. א חתן איז אויך געגליכענט צו א מלך איבער

דעם

דעם זעצט מען אויס בחורים צו ווייזען אז דער חתן איז אויס ערוויילט געווארין פון די בחורים:

(נה) דער טעם פון דעם מנהג וואס נאך דער חופה טאנצין אלטע ווייבער קעגין די חתן כלה אונ זיי טראגין אין דער האנד איין געבאקענים קובען אונ זיי זאגין צום חתן וואס ווילסט דו צו די חלה אדער די כלה. ווייל עס ווערט געברענגט אונ דער גמרא אונ ארץ ישראל אז א חתן האט דהתונה געהאט האט מע איהם געזאגט „מצא" אדער „מוציא" איבער דעם פרעגען אויך די אלטע ווייבער דעם חתן וואס ער וויל צוא וויל ער די כלה וואס דאס איז „מצא" אזוי וויא עס שטייט מצא אשה מצא טוב. צוא וויל ער די חלה וואס דאס איז מוציא איבער דער חלה מאכט מען המוציא. מען זאגט דאס איין רמז ווייל מען וויל ניט ארויס ריידען קיין שלעכטס פון מויל:

(נו) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען לייגט פאהר דעם חתן אונ שבת נאך דער חתונה די פרשה ואברהם זקן בא בימים דאס איז כמען מאכט איין נויטע, סימן אז זיא זאלע זוכה זיין עס זאל פון זייא ארויס קומען גוטע דורות זייא זאלן זיין צדיקים אזוי וויא יצחק אונ רבקה:

(נז) דער טעם פון דעם מנהג וואס די סעודה פון דער חתונה איז נאר ביי נאכט ווייל די ערשטע סעודה וואס איז געוועזען ביי יודען פון א חתונה איז געוועזען ביי נאכט בשעת יצחק אבינו האט חתונה געהאט מיט רבקה'ן. ווייל אליעזר דער קנעכט פון אברהם איז געקומען מיט רבקה'ן פאר נאכט ביז עס איז געווען די סעודה איז פאר ביי געגאנגען איין צייט אז ווען עס איז שוין געוועזען די חתונה איז געוועזען שפעט ביי נאכט:

(נח) נאך איין טעם געפונען מיר ביי יעקב אבינו איז אויך געוועזען די סעודה פון דער חתונה ביי נאכט:

(נט) דער טעם פון דעם מנהג וואס דעם חתן טוהן אהן די אונטער פיהרערס די כל ושים. ווייל איין חתן איז געגליכענט צוא איין מלך אזוי וויא מען קלייד אהן א מלך אזויא אויך איין חתן:

(ס) נאך איין טעם וואס ער קלייד זיך גיט אליין אהן. ער זאל זיך דערמאנען אונ שטארבען ווארום איין מת טוהן אויך אנדערע אהן. אונ דורך דעם וועט ער תשובה טוהן:

(סא) דער טעם וואס דער פאטער אונ די מוטער אונ אללע גרעסטע לייט פון די קרובים בענטשען דעם חתן אונ די כלה פאר דער חופה ווייל דעמאלס איז די בעסטע צייט פאר דעם בענטשער אויך פאר דעם וואס ווערט געבענטשט אז די ברכות זאללען מקוים ווערען. ווייל זייא האבען דעמאלס צובראכענע הערצער וועללען זייא עהריגכט אונ זון האבען אז די ברכות זאללען מקוים ווערען. אזוי וויא די עלטערען בענטשען די קינדער ערב יוה"כ פאר נאכט איז אויך איבער עס געלטען טעם ווייל זייא בענטשען דעמאלס מיט איין צובראכען הארץ קען די ברכה געבער חל זיין:

(סב) דער טעם וואס עס גייען מיט פוהל מענטשען מיט דעם חתן צוא דער חופה. ווייל מיר געפונען אויך ביי מתן תורה איז הקב"ה ארויס געגאנגען אויף דעם בארג סיני מיט פוהל טויזענטער מלאכים:

(סג) דער טעם פון דעם וואס דוא וועלט איז מדקדק אז דוא חתן כלה גייען צוא דער חופה אז זייא זאללען צוא אמערשטען גיין מיט דעם רעכטען פוס. אזוי אויך ריפט אוים דער שמש מיט דעם רעכטען פוס. דאס איז איין גידערעניש אז פון אצונד אהן זאל ער זיך אוים קלויבען דעם רעכטען וועג ניכט דעם לינקען ח״ו. אויך איז עס איין סימן אז ער זאל שטארקען דאס רעכטע איבער דעם לינקען:

(סד) דער טעם וויאס מען ליינט דוא כתובה אונטער דער חופה אונ מען גוט זיא דער כלה כדי דער חתן זאל הערען וויא מען ליינט אוים דוא כתובה מיט דוא קנינים אונ אויף וואס פאר איין אופן ער איז זיך מתחייב דוא כתובה אויב ער בעשטייט אויף דעם. אונ מען גוט דוא כתובה דער כלה זיא זאל היטען דיא כתובה ווייל מען טאהר ניכט וואונען מיט איין ווייב אהן א כתובה. עס איז גלייך אזויא וויא מען ליינט אוים איין שטר פאר דעם לוה איידער מען גוט געלט. אזויא אויך געפונען מיר בשעת דוא ישראל זענען געשטאנען אויף דעם בארג סיני איז צוא זייא געקומען משה רבינו אונ האט זייא אוים גערעכנט אללעם וואס זייא האבען צוא פאדערען זיך בייא הקב״ה אזויא וויא עס שטייט ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו׳:

(סה) דער טעם וואס מען ליינט דוא כתובה צווישען ברכת אירוסין אונ ברכת נישואין מען זאל מאכען צווישען זייא איין הפסק כדי מען זאל וויסען אז פריר איז געוועזען דוא ברכת אירוסין אונ אצונד איז ברכת נשואין:

דער טעם פון דוא מועדים אונ ראש חדש:

(א) דער טעם וויאס ווייבער טוהן ניט קיין מלאכה אונ ר״ח ווייל זייא האבען ניט געוואלט געבען זייער צירונג צוא מאכען דאס עגל האט זייא הקב״ה געגעבען זייער שכר זייא זאלען האלטען ר״ח. אונ ווייל זייא האבען געגעבען זייער צירונג צוא דעם מלאכת המשכן אונ דאס משכן איז אויף געשטעלט געווארען אונ ר״ח ניסן וואס דער חדש איז דער ערשטער פון אללע חדשים איבער דעם האט מען זייא געגעבען יו״ט אללע חדשים:

(ב) דער טעם וואס אונ ר״ח זאגט מען האלב הלל. ווייל דער הלל וואס מען זאגט אונ ר״ח איז נאר איין מנהג ניכט קיין חוב איבער דעם איז מען ניכט גומר דעם הלל עס זאל זיין איין היכר:

(ג) נאך איין טעם וואס אונ ר״ח איז מען ניכט גומר הלל ווייל דעם טאג איז מען מוחל דוא עונות אזויא וויא יוה״כ. מען זאגט זמן כפרה לכל תולדותם איבער דעם איז מען ניש גומר דעם הלל:

(ד) דער טעם וויאס מען ליינט אב דוא תפילין אונ ר״ח פאר מוסף ווייל אונ דער שמ״ע פון מוסף זאגט מען אונ דער קדושה כתר איבער דעם איז ניכט גלייך אז דער כתר פון תפילין זאל מען גיין אויף דעם קאפ בשעת מען זאגט כתר עס זאל ניכט זיין צוויי כתרים בייא זאמען:

(ה) נאך איין טעם וואס מען ליינט אב דוא תפילין פאר מוסף. ווייל בייא מוסף איז גלייך צוא יו״ט וואס יו״ט איז איין אות איבער דעם איז

איז גְלַייך אַז מֶען מאכט הֶיכֵּר מֶען זָאל נִישְׁט הָאבֶּען אויף זִיךְ דֶעם אוֹת פון תְּפִלִּין:

(ו) דֶער טַעַם פון דֶעם מִנְהָג וואס דוא קִינְדֶער בְּרֶענְגֶען גֶעלְט דֶעם מלמד אונ ר"ח מֶען רִיפְט עֶס ר"ח גֶעלְט. ווייל מען זָאגְט אונ ר"ח זמן כפרה לכל תולדותם איז דָאס גֶעלְט אַיין כַּפָּרָה פאר דוא קִינְדֶער

(ז) דֶער טַעַם וואס ר"ח נִיסָן ווערְט גֶערוּפֶען חֹדֶשׁ אָבִיב ווייל נִיסָן איז דֶער עֶלְצְטֶער פון אַלֶע חֳדָשִׁים אונ יָאהְר אונ דוא ר"ת פון אָבִיב איז אָב י"ב דֶער עֶלְצְטֶער פון דוא צְוֶועלְף הַחֳדָשִׁים:

(ח) דֶער טַעַם וואס מֶען מאכט סעודת ר"ח. פאר אַיין זֵכֶר וואס מֶען האט גֶעמַאכְט אַיין סְעוּדָה פאר דוא עדות וואס זֶענֶען גֶעקוּמֶען זָאגֶען אַז זייא הָאבֶּען גֶעזֶעהֶן דֶעם חֹדֶשׁ:

(ט) דֶער טַעַם וואס מֶען מַאכט פאר קִינְדֶער אונ ל"ג בעוֹמֶר אַיין פאלֶער בּוֹיגֶען. ווייל דֶער טָאג איז דוא יָאהְר צַייט פון דֶעם הֵיילִיגֶען תַּנָא ר' שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי. אונ דוא אַלֶע יָאהְרֶען וואס דֶער תַּנָא האט גֶעלֶעבְּט האט מֶען נִישְׁט גֶעזֶעהֶן קֵיין רֶעגֶען בּוֹיגֶען. אִיבֶּער דֶעם מַאכט מֶען אַיין סִימָן אונ דֶעם טָאג פון זַיין הִסְתַּלְקוּת וואס קִינְדֶער הָאבֶּען אַיין פאלֶער בּוֹיגֶען:

(י) דֶער טַעַם וואס מֶען רִיפְט דֶעם אַנְדֶערֶען טָאג פון ר"ח סִיוָון יוֹם הַמְיוּחָס טָאג ווייל דֶעם טָאג האט מֶען גֶעמַאכְט דוא יוּדֶען פאר מְיוּחָסִים מֶען האט זייא גֶעזָאגְט ואתם תהיו לי וגו' וגוי קָדוֹשׁ:

(יא) דֶער טַעַם וואס מֶען עֶסְט מַצוֹת אונ פֶּסַח שֵׁנִי. ווייל אונ דֶעם זֶעלְבֶּען טָאג האט זִיךְ אוֹיס גֶעלָאזְט בַּייא דוא יִשְׂרָאֵל וואס זֶענֶען אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פון מִצְרַיִם דוא קִיכְלֶעךְ וואס זייא הָאבֶּען זִיךְ מִיט גֶענוּמֶען אונ דאס איז גֶעוֶועזֶען מַצָה מַאכְט מֶען וועגֶען דֶעם אַיין זֵכֶר:

(יב) דֶער טַעַם וואס אונ ר"ח תִּשְׁרֵי בֶּענְטְשְׁט מֶען נִישְׁט קֵיין ר"ח ווייל עֶס שְׁטֵייט בַּכֶּסֶא ליום חגינו דאס מֵיינְט מֶען אַז דֶער חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי דַארְף צוּא זַיין פַארְהוֹילֶען פון דוא מַלְאָכִים אויךְ פאר דֶעם שָׂטָן:

(יג) דֶער טַעַם וואס דֶער חֹדֶשׁ חֶשְׁוָן הֵייסְט מַר חֶשְׁוָן ווייל עֶס ווערְט גֶעבְּרֶענְגְט אונ מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא אַז פון דֶער צייט וואס עֶס איז גֶעוֶועזֶען דאס מַבּוּל איז נִגְזַר גֶעוָוארֶען אַז עֶס זָאל אֵייבִּיג זַיין רֶעגֶען פֶערְצִיג טָאג פון דֶעם חֹדֶשׁ אָהְן אִיבֶּער דֶעם הֵייסְט עֶר מַר דאס איז טַייטְשׁ אַיין מְרָאפֶען:

(יד) דֶער טַעַם וואס דֶער חֹדֶשׁ חֶשְׁוָן הֵייסְט בּוּל. ווייל אונ דֶעם חֹדֶשׁ הָאבֶּען שׁוֹין דוא בְּהֵמוֹת נִיט צוּא עֶסֶען אונ פֶעלְד דַארְף מֶען שׁוֹין אוֹיס צוּא מִישֶׁען אונ דֶער הַיים פאר זייא עֶסֶען אִיבֶּער דֶעם הֵייסְט דֶער חֹדֶשׁ בּוּל דאס איז טַייטְשׁ אוֹיס מִישְׁנִי:

(טו) דֶער טַעַם פון דֶעם מִנְהָג וואס מֶען שְׁטֵייט בְּשַׁעַת מֶען בֶּענְטְשְׁט ר"ח ווייל דאס איז גֶעגְלֶעכִינְט צוּא דֶעם וואס מֶען האט מְקַדֵשׁ גֶעוֶועזֶען דֶעם חֹדֶשׁ פאר צַייטֶענְס אונ דאס האט גֶעדַארְפְט צוּא זַיין מֶען זָאל שְׁטֵיין. אִיבֶּער דֶעם בֶּענְטְשְׁט מֶען ר"ח אויךְ שְׁטֵייעֶנְדִיקֶער הַייט:

(טז) דֶער טַעַם פון דֶעם מִנְהָג וואס מֶען פַאסְט אַלֶע עֶרֶב ר"ח אונ מֶען זָאגְט יוה"כ קָטָן בּוֹייל אונ ער"ח פאר גִיבְּט מֶען דוא זִינְד פון גַאנְצֶען חֹדֶשׁ:

(יז) דֶער טַעַם וואס מֶען עֶסְט אונ הַכְשָׁרָה עֶשְׂר בִּשְׁבַט אַלֶע מִינֵי פֵּירוֹת ווייל

ווייל אונ חמשה עשר איז ר"ה אויף דוא ביימער אונ אויף דוא פירות איז פאר זייא איין זכות אז מען מאכט איבער זייא איין ברכה:

(יח) דער טעם וואס מען זאגט גאנץ חדש אלול דאס קאפיטעל לדוד ד' אורי וישעי ווייל דער מדרש זאגט אורי מיינט מען ר"ה וישעי איז יוהכ"פ סמי אירא בהו"ר. אויך שטייט דארט לולא האמנתי דאס איז דוא אותיות אלול אויך שטייט כי יצפנני בסוכה איין רמז אויף סוכות:

דיא טעמים פון טלית אונ ציצית:

(א) דער טעם פון מנהג וואס מען לייגט נישט קיין טלית ביז נאך דער חתונה ווייל לעבען דעם פסוק פון גדילים תעשה לך שטייט כי יקח איש אשה חדשה:

(ב) נאך איין טעם שטייט אונ דער גמרא אתנא האט געזעהן וויא איינער לייגט גיט קיין טלית איבער דעם קאפף האט ער געזאגט דוא האסט נאך ניט חתונה געהאט:

(ג) דער טעם וואס מען גייט דעם טלית איבער געלייגט אויף דוא אקסלען אונ מען הלט זיך נישט איין אונ גאנצען מיט דעם טלית כדי עס זאל אוים קומען צוויא ציצית פון פארענט אונ צוויא פון אונטען איז ער ארום געריננעלט מיט מצות אבער אז ער וועט זיך איין הילען וועלען אוים קומען אלע ציצית פון פארענט:

(ד) דער טעם וואס מען מאכט איין עטרה אונ טלית אויף דעם ארט פון קאפף כדי עס זאל אוים קומען שטענדיג דוא זייט אויף דעם קאפף. אזויא וויא מיר געפונען דוא ברעטער פון משכן אונ דוא יריעות זענען אויך געוועזען געצייכענט. כדי מען זאל וויסען דוא יריעה אדער דאס ברעט וואס עס איז געוועזען איין מאהל אויף דער רעכטער זייט זאל שטענדיג זיין אויף דער רעכטער זייט. נאך איין פשוטער טעם איז אז דורך דער עטרה וואס זיא איז שווער וועט זיך דער טלית נישט אראב ריקען פון קאפף:

(ה) דער טעם אז מען מאכט אהן דוא ציצית זאגט מען שויתי ד' לנגדי תמיד. ווייל אונ דוא ציצית איז דא דער שם הוי"ה אחד. אונ דער ערשטער חוליא מאכט מען זיבן כריכות אונ דער צווייטער אכט איז י"ה אונ דער דריטער עלף איז ו"ה אונ דער פערטער דרייצען איז הוי"ה אח"ד:

(ו) נאך איין טעם כדי מען זאל נישט מסיח דעת זיין אונ ער זאל אונ זון האבען צוא מאכען דוא כריכות אונ דוא חוליות אזויא וויא דער דין איז וועגען דער מצוה פון ציצית:

(ז) דער טעם וואס מען ריפט דעם לאנגען פאדעם פון ציצית שמש אזויא וויא דער קהל שמש איז געמאכט אויף דעם אז ער זאל צוא זאמען נעמען אלע שטאט לייט צוא יעדער דבר מצוה אזויא אויך דער פאדעם דינגעלט ארום אונ נעמט צוא זאמען אלע פעדים דורך דעם ווערט דאס א מיזה ציצית:

(ח) דער טעם פון דוא וואס זענען כקבק אז יעדער פאדעם זאל

זיין

זַיין גֶעדְרַייט פוּן אַכְט פֶעדִים אַזוֹי וָועט זַיין אוּנ יֶעדֶער צִיצָה פִיר אוּנ צְוָוענְצִיג פֶעדִים אִיז בגימ"ה אוּנ אַלֶע פִיר צִיצִית צְוַוייא הוּנְדֶערְט זֶעכְּס אוּנ פִינְפְצִיג פֶעדִים. דָאס אִיז אַיין רֶמֶז אוֹיף דוּא כַּנְפֵי הַקוֹדֶשׁ וָואס זַייא זֶענֶען אוֹיךְ צְוַוייא הוּנְדֶערט זֶעכְּס אוּנ פִינְפְצִיג:

(ט) דֶער טַעַם וָואס מֶען בֵּייסְט אָפּ דוּא עֶקִין פוּן דוּא צִיצִית מִיט דוּא צֵיין נִישְׁט מִיט קֵיין מֶעסֶער וַוייל דוּא צִיצִית זֶענֶען אַיין הַיילִיגֶע זַאךְ אוּנ פָּסוּק שְׁטֵייט לא תניף עליהם ברזל. דָאס מֵיינְט מֶען אַז בֵּייא אַ הַיילִיגֶע זַאךְ טָארְפְט דוּא גִישְׁט אוֹיף הַייבֶּען קֵיין אַייזֶען:

(י) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס בְּשַׁעַת מֶען זָאגְט דוּא פָּרָשָׁה פוּן צִיצִית נֶעמְט מֶען דוּא צִיצִית אִיבֶּער דוּא אוֹיגֶען אוּנ מֶען קִישְׁט זַייא וַוייל עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק והיו לכם לציצית אוּנ צִיצִית אִיז טַייטְשׁ קוּקֶען עֶר זָאל זַייא אָהְן קוּקֶען. אוּנ דָאס אִיז אַיין סְגוּלָה צוּא יִרְאַת שָׁמַיִם. אוֹיךְ אִיז דָאס אַיין סְגוּלָה עֶס זָאל שְׁטֶעלְלֶען דֶעם כַּעַס:

דֶער טַעַם פוּן אַ יוֹלֶדֶת אוּנ דוּא קִינְדֶער:

(א) דֶער טַעַם פוּן דֶעם מִנְהָג אַז דָאס וַוייבּ אִיז אַ יוֹלְדוֹת נָאךְ דֶעם אַז זִיא קוּמְט אוּנ שׁוּהל אַ־יין רִיפְט מֶען אוֹיף דֶעם מַאן עֶר זָא.ל עוֹלָה תּוֹרָה זַיין. וַוייל דוּא אִשָׁה אִיז מְחוּיָב צוּא לוֹיבֶּען השי"ת וַוייל זִיא הָאט בְּשָׁלוֹם גֶעוִוינֶען אוּנ דֶער מִנְהָג אִיז אַז בְּשַׁעַת מֶען אִיז עוֹלֶה לַתּוֹרָה אָפּ צוּא גֶעבֶּען אַיין שֶׁבַח והודיה מֶען זָאל מְפַרְסֵם מַאכֶען דָאס נֵס. אוּנ אַז עֶר זָאגְט ברכי ד' המבורך גוּט עֶר אָפּ אַיין שֶׁבַח. אוּנ וַוייל אַיין אִשָׁה לֵיינְט נִישְׁט אוּנ דֶער תּוֹרָה. אִיבֶּער דֶעם גוּט דֶער מַאן אַיין שֶׁבַח פַאר אִיהר:

(ב) נָאךְ אַיין טַעַם וָואס דִיא יוֹלֶדֶת גֵייט אִין שׁוּהל אַרַיין אוּנ שַׁבָּת וַוייל דוּא יוֹלְדוֹת אִיז גֶעוֶועזֶען אוּנ אַיין סַכָּנָה דַארְף זִיא צוּא מַאכֶען בִּרְכַּת הַגוֹמֵל אוּנ דֶעמָאלְס וָוען דָאס בֵּית הַמִקְדָשׁ אִיז גֶעשְׁטַאנֶען הָאט זִיא גֶעבְּרֶענְגְט אַיין קָרְבָּן יוֹלְדוֹת אִין הַיינְט וָואס דֶער מַאן אִיז עוֹלֶה לַתּוֹרָה אִיז גְלַייךְ וִויא ברכת הגומל:

(ג) דֶער טַעַם וָואס מֶען הִיט דִיא נַאכְט וָואס גִיהֶער צוּם אַכְטֶען טָאג מֶען רוּפְט עֶס דִיא וַואךְ נַאכְט וַוייל עֶס שְׁטֵייט ואתה את בריתי תשמור אַז בְּשַׁעַת דֶעם בְּרִית בְּרוֹיךְ צוּא זַיין שְׁמִירָה:

(ד) נָאךְ אַיין טַעַם וָואס עֶס אִיז אַיין מִנְהָג צוּא הִיטֶען דָאס קִינְד אוּנ דִיא יוֹלְדוֹת אוּנ דֶער וַואךְ נַאכְט. וַוייל דִיא נַאכְט אִיז עָלוּל אַז דָאס קִינְד זָאל ח"ו נִיזוֹק וֶוערֶען וַוייל דֶער שָׂטָן אִיז זִיךְ מִתְכַּוֵין עֶר זָאל שְׁלֶעכְטְס טָאהְן. וַוייל אִיהְם אִיז נִישְׁט לִיבּ דִיא מִצְוָה פוּן מִילָה וַוייל דוּרְךְ דֶער מִצְוָה פוּן מִילָה וֶוערֶען דוּא יִשְׂרָאֵל נִיצוֹל פוּן גֵיהִנֹם:

(ה) דֶער טַעַם וָואס דוּא קִינְדֶער גֵייעֶן ק"ש לֵיינֶען צוּא דֶער יוֹלְדוֹת דוּא גַאנְצֶע אַכְט טָאג אוּנ מֶען טְהַיילְט זַייא זִיסֶע שְׁפַּייזֶען וַוייל דָאס קִינְד אִיז אִיבֶּער דֶער גַאנְצֶער צַייט אוּנ אַיין סַכָּנָה אַזוֹי וִויא עֶס וֶוערְט גֶעבְּרֶענְגְט אוּנ זוהר הַקָדוֹשׁ. אִיבֶּער דֶעם לֵיינְט מֶען ק"ש מֶען זָאל פַאר טְרַייבֶּען דִיא מַזִיקִים אוּנ דֶער טַעַם פוּן קְלֵיינֶע קִינְדֶער וַוייל זַייא הָאבֶּען נִישְׁט קֵיין זִינְד אוּנ מֶען טְהַיילְט זַייא שְׁפַּייזֶען זַייא זָאלְלֶען זִיךְ גֶעוֵוינֶען צוּא קוּמֶען:

(ו) אוֹיךְ אִיבֶּער דֶעם טַעַם הֶענְגְט מֶען אוֹיף דוּא וֶוענְט אוּנ אוֹיף דֶער טְהִיר־

ווייל

בְּלֶעטְלֶעךְ אונ שְׁטוּב פוּן אַ יוֹלְדוֹת וָואס עֶס שְׁטֵייט שִׁיר לַמַּעֲלוֹת וַוייל עֶס
שְׁטֵייט ה׳ יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע וגו׳ אִיז עֶס אֵיין סְגוּלָה עֶס זָאל פָאר טְרֵייבֶּען
דִיא מַזִּיקִים :

(ז) דֶער טַעַם פוּן דֶעם אַז עֶר וַויל אֵיין נָאמֶען גֶעבֶּען זַיין טָאכְטֶער
וָואס זִיא אִיז אִיהְם גֶעבָּארֶען גֶעוָוארֶען לְמַז״ט גוּט עֶר אַיין נָאמֶען שַׁבָּת בְּשָׁעַת
עֶר אִיז עוֹלֶה לַתּוֹרָה. וַוייל עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק מֶען וֶועט דִיךְ רוּפֶען אַיין
נַייעֶם נָאמֶען אֲשֶׁר פִּי ד׳ יִקְּבֶנּוּ. פִּי ד׳ דָאס מֵיינְט מֶען דוּא, תּוֹרָה :

(ח) דֶער טַעַם פוּן דֶעם אַז מֶען בֶּענְטְשְׁט דוּא קִינְדֶער לֵייגְט מֶען
אַרוֹיף דוּא הַאנְד אוֹיף דֶעם קָאפְּ פוּן קִינְד. וַוייל עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק
וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יָדוֹ וגו׳ יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאט אַרוֹיף גֶעלֵייגְט זַיין הַאנְד
אוּנ דֶער נָאךְ שְׁטֵייט עֶר הָאט זַייא גֶעבֶּענְטְשְׁט :

(ט) דֶער טַעַם פַאר וָואס אֵיין מַמְזֵר גוּט מֶען אַיין נָאמֶען כִּידוֹר,
וַוייל עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק כִּי דוֹר תַּהְפּוּכוֹת הֵמָּה :

(י) דֶער טַעַם וָואס מֶען רוּפְט אֵיין קִינְד אַ מֶער אָדֶער אַלְטֶע בַּייא
דֶעם וָואס הַאלְט זִיךְ נִישְׁט קֵיין קִינְדֶער רח״ל. כְּדֵי מֶען זָאל פַאר הוֹילֶען
זַיין נָאמֶען דֶער שָׂטָן זָאל נִישְׁט הָאבֶּען קֵיין מַאכְט עֶהְם שְׁלֶעכְטְ׳ס
צוּא טוּהְן :

(יא) דֶער טַעַם פוּן דֶ״ם וָואס אַז דָאס קִינְד הֵייבְּט אָהְן צוּא לֶערְנֶען
א״ב פִיהְרֶען עֶס דֶער פָאטֶער אוּנ דוּא מוּטֶער אוּנ חֵדֶר אַרַיין אוּנ זַייא
בֶּעדֶעקֶען אִיהְם דָאס פָּנִים עֶר זָאל נִישְׁט זֶעהְן קֵיין דָבָר טָמֵא. וַוייל דֶער
טָאג וֶוערְט גֶערֶעכֶענְט גְלֵייךְ עֶר אִיז מַקְרִיב אֵיין קָרְבָּן אוּנ עֶר בְּרֶענְגְט
אַרַיין זַיין זוּהְן אוּנטֶער דוּא פְלִיגֶעל פוּן דֶער שְׁכִינָה. אִיבֶּער דֶעם מוּז מֶען
גִּזְהָר זַיין אִיהְם אָפּ צוּא הִיטֶען פוּן אַ דָבָר טָמֵא, נָאךְ דֶעם בְּרֶענְגְט מֶען
אֵיין מָאַנְויל פוּן א״ב אוּנ דֶער מְלַמֵּד לֵייגְט אִיהְם פִיר א״ב וכו׳ אוּנ דָאס
קִינְד זָאגְט נָאךְ נָאךְ דֶעם מְלַמֵּד. נָאךְ דֶעם לֵייגְט עֶר פִיר תשר״ק אוּנ דָאס
קִינְד זָאגְט נָאךְ דֶעם לֵייגְט מֶען אוֹיף דֶעם טָאוֶועל אַבִּיסֶעל הָאנִיק אוּנ
דָאס קִינְד עֶסְט פוּן דֶעם הָאנִיק אַזוֹיא וִויא עֶס שְׁטֵייט אוּנ פָּסוּק עֶס וֶועט
מֵיינֶע רֵייד זַיין צוּם מוֹיל אַזוֹיא וִויא הָאנִיק. אוּנ עֶס אִיז אֵיין סְגוּלָה
מֶען זָאל פִיהְרֶען דָאס קִינְד אוּנ ער״ח אָדֶער אוּנ ר״ח סִיוָן וָוארֶען דֶעם
טָאג וָואס עֶר בְּרֶענְגְט דָאס קִינְד צוּם לֶערְנֶען אִיז גֶערֶעכֶענְט פַאר הַשִּׁי״ת
אַזוֹי וִויא דֶעם טָאג וָואס דוּא יוּדֶען זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען אוּנ חוֹרֵב נָאךְ דֶעם
גֶענֶעהְנֶען דוּא פָאטֶער אוּנ מוּטֶער דָאס קִינְד פַאר יֶעדֶען אַלְטֶען מַאן כְּדֵי
זַייא זָאלֶען עֶס בֶּענְטְשֶׁען אַז זַייא זָאלֶען זוֹכֶה זַיין עֶס מְגַדֵּל צוּא זַיין
לַתּוֹרָה וּלְחוּפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים :

(יב) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס דָאס קִינְד הֵייבְּט אָהְן צוּא לֶערְנֶען
וַיִּקְרָא אוּנ מֶען מַאכְט אַיין סְעוּדָה אוּנ דָאס קִינְד זָאגְט אַיי דְרָשָׁה אוּנ
יֶעדֶער בֶּענְטְשְׁט דָאס קִינְד. וַוייל עֶס וֶוערְט גֶערֶעכֶענְט אוּנ מִדְרָשׁ אַזוֹי וִויא
דוּא קָרְבָּנוֹת זֶענֶען רֵיין אַזוֹיא זֶענֶען דוּא קִינְדֶער רֵיין פוּן זִינְד זָאלֶען קוּמֶען
רֵיינֶע אוּנ זָאלֶען לֶערְנֶען אוּנ רֵיינֶעם, אוּנ דֶער כֹּהֵן וָואס הָאט דָאס עֶרְשְׁטֶע
מָאהְל מַקְרִיב גֶעוֶועזֶען הָאט גֶעמַאכְט אַיין סְעוּדָה פַאר זַיינֶע בְּרוּדֶער אוּנ
גוּטֶע פְרַיינְד :

(יג) נָאךְ אַיין טַעַם וָואס מֶען הֵייבְּט אָהְן צוּא לֶערְנֶען מִיט קִינְדֶער

ניקרא ווייל דוא אליף פון ויקרא איז קליין איז דאס איין רמז אז מיט קליינע
קינדער הייבט מען אהן דא צוא לערנען :

דער טעם פון דוא מנהגים בייא
דער סעודה אונ בייא דעם וויין :

(א) דער טעם פון דעם וואס אז מען טרינקט איין כוס אונ אז עס בלייבט איבער אונ דעם כוס אביסעל כשקה גיסט מען צוא אביסעל פון פלעשעל אונ דער נאך גיסט מען צוריק. ווייל דאס וואס מען טרינקט פון כוס ווערט דוא רעשט וואס עס בלייבט איבער אונ כוס פגום אונ מען טאהר נישט מאכען קיין ברכה צוא א דבר מצוה פון דער משקה. איבער דעם אז ער וועט דאס צוריק גיסען אונ פלעשעל אריין וועט ער מאכען אונ גאנצען פון פלעשעל פגום איבער דעם גיסט מען אביסעל צוריק אונ כוס אריין מיט דעם פאר רעכט ער דעם פגם אונ עס איז אונ גאנצען שוין ראוי לברכה :

(ב) דער טעם וואס מען צייכענט מילעכדיקע כלים נישט קיין פליישיגע ווייל עס שטייט ובחריצי החלב :

(ג) דער טעם וואס בייא יעדען עסען גוט מען זאלץ ווייל עס שטייט על כל קרבנך הקריב מלח בייא יעדען קרבן זאל מען מקריב זיין זאלץ אונ דער טיש איז גלייך צוא איין מזבח אונ דאס עסען צוא איין קרבן איבער דעם מוז זיין זאלץ בייא יעדען טיש :

(ד) דער טעם פון דעם וואס מען מאכט איין סעודה אז דאס קינד ווערט איין בר מצוה ווען ער ווערט אלט דרייצען יאהר. ווייל ער ווערט דעמאלט איין גאנצער מענש ער גייט ארויס פון פאטערס רשות אונ. איבער דעם זאגט ער איין דרשה עס זאל הייסען איין סעודת מצוה :

(ה) דער טעם וואס אז מען צוא שנייט ציבעלים שנייט מען אונ דער זייט נישט פון קאפ ווייל אונ ציבעלים איז דא איין גיפט צוא שנייט מען אין דער זייט כדי דער גיפט זאל ארויס גיין :

(ו) דער טעם וואס מען לאזט איבער שיריים פון יעדען עסען. עס איז גלייך צוא פאה נאס מען איז מחויב איבער צוא לאזען אונ עק פעלד אויך עס זאל האבען דוא ברכה אויף וואס חל צוא זיין :

דער טעם פון פסח שבועות סוכות הו"ר שמ"ע ש"ת :

א) דער טעם וואס מען זאגט נישט לכה דודי אז עס געפאלט יו"ט אונ שבת ווייל עס איז איין שאנד פאר יו"ט אז מען זאגט פני שבת נקבלה :

(ב) נאך איין טעם וואס מען זאגט נישט במה מדליקין אונ יו"ט אז עס געפאלט אונ שבת. ווייל מען קען נישט זאגען עשרתם ערבתם ווייל מען טאהר נישט נעמען קיין מעשר אונ קיין ערוב אונ יו"ט :

(ג) דער טעם פון דעם מנהג וואס דרייא מאהל אונ יאהר עסט מען קרעפלעך

קרעפּלעך פּורים עיוה"כ הושענא רבא. ווייל דוא טעג וועגען אזוי וויא יו"ט מ"מ עסען אונ טרונקען אָבער קיין יו"ט איז עס נישט קען מען טוהן איין מלאכה אונ דוא טעג אונ מען מעג האנדלען איז דער יו"ט בעהאלטען אונ דאס ווייסט מען אז עס שטייט ושמחת בחגך דרשנן אונזערע הייליגע חכמים אז עס איז נישט דא קיין שמחה נאר מיט פלייש איבער דעם אונ דוא דרייא טעג הייסט עס נישט קיין חג קומט צוא בעהאלטען דאס פלייש וואס מען עסט מאכט מען קרעפּלעך וואס פון אויווען איז טייג אונ דער מיט איז פלייש:

(ד) דער טעם וואס עס איז בייא יודען איין מנהג אז מען באקט מצות ווינטשען אהן דוא שכנים אונ דוא קרובים אז ער זאל דער לעבען איבער א יאהר. עס ווערט געברענגט אונ מדרש תנחומא בשעת מען האט געברענגט ביכורים איז ארויס געגאנגען איין בת קול איהר זאלט זוכה זיין איבער א יאהר ווידער צוא ברענגען ביכורים:

(ה) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען עסט ערב פסח מילעך. ווייל מילעך מאכט שווער דעם גוף אונ עס ברענגט שלאף ווערט מען זיך אוים שלאפען בייא טאג כדי מען זאל קענען בייא נאכט צום סדר זיין וואכעדיג:

(ו) דער טעם וויאס מען האט געמאכט סימנים אויף דעם סדר. קדש ורחץ כרפס וכו'. ווייל פאר צייטענס איז נישט געוועזען קיין דרוק האט מען אלעם געמוזט אויסענווייניג האבען בזכרון האט מען געמאכט דוא סימנים כדי דורך דוא סימנים קען מען שוין וויסען דעם גאנצען סדר:

(ז) דער טעם וואס מען וויקעלט איין דוא מצות אונ איין טוך ווייל עס שטייט אונ פסוק משארותם צרורות בשמלותם דאס הייסט זייא האבען איין געוויקעלט זייער טייג אונ זייערע קליידער:

(ח) דער טעם וואס מען וויקעלט איין טוך צווישען יעדער מצה. ווייל יעדער מצה איז איין בעזונדערע מצוה איבער דער אויבערשטע מצה מאכט מען על אכילת מצה אויף דער מיטעלסטע מאכט מען המוציא דוא אונטערשטע וויקעלט מען איין מצה אונ מרור אונ מען עסט צוא זאמען. איבער דעם מאכט מען איין צווישען שייד פון איינע צווישען דער אנדערע:

(ט) דער טעם וואס מען מאכט חרוסת פון דוא פירות. עפיל צימרינג אונגבער בארנעס נים. ווייל עס שטייט ובחרושת ע"ץ ובחרושת אבן ר"ת פון דעם וועגען דוא פירות:

(י) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען נעמט חלה פון דוא מצות ערב פסח בשעת מען פאר ברענט דאס חמץ. אונ דער דין איז אז מען מוז נעמען חלה ווען עס איז נאך טייג נאר פאר צייטענס האט זיך יעדער איינציגער געבאקען מצות בייא זיך אונ דער היים איבער דעם האט מען געבאקען קליינע טייגלעך כדי זייא זאללען נישט קומען צוא קיין חמץ איז אונ דעם טייג נישט געוועזען כשיעור חלה איבער דעם האט מען גענומען חלה נאך דעם באקען מען האט צוא זאמען גענומען דוא מצות אונ א קויבער דורך דעם וואס דער קויבער האט זייא מצרף געוועזען זענען זייא מחויב געוואהרען חלה. אונ מען פרעגט שטענדיג באקען

דוא מצות אונ ערב פסח איז שוין געבליבען דער מנהג צוא געמען חלה ערב פסח פון מצות :

(יא) דער טעם פון דעם מנהג וואס דוא קינדער כאפען אוועק דעם אפיקומן פסח ביא נאכט . כדי מען זאל זייא צוא זאגען איין מתנה פאר דעם . וייל אונזערע היילינגע חכמים זאגען אז מען טהיילט ניס דוא קינדער ערב פסח פאר נאכט כדי זייא זאללען נישט כל פען ביא דעם סדר איבער דעם זעלבען טעם כאפט מען אוים דוא מצות כדי דוא קינדער זאללען נישט שלאפען :

(יב) דער טעם פון דעם וואס אללע יו"ט אז עס געפאלט אונ שבת איז מען משנה דעם סדר פון כערבות . אבער אונ פסח אז עס געפאלט אונ שבת איז מען נישט משנה דעם סדר . וייל אונ דעם מערבות פון דער צווייטער נאכט שטייט ערמאנט פון דער ספירה קען מען נישט פאר ענדיגען דער סדר מען זאל דאס זאגען דוא ערשטע נאכט :

(יג) דער טעם וואס אונ שבת פון חוה"מ פסח לאזט מען אוים אונ דער הפטורה מקדש השבת עס ווערט גאהר ניט געדאכט פון יו"ט וייל דער עיקר הפטורה איז נאר דורך דעם שבת אונ חוה"מ נישט שבת איז נישט דא קיין הפטורה אבער חוהמ"ס וייל מען נעמט ארוים נאך איין ספר צוא ליב חוה"מ איבער דעם לאזט מען אוים מקדש ישראל והזמנים :

(יד) דער טעם וואס מען רופט דאס שטיקעל פלייש וואס מען לייגט צום סדר זרוע וייל עס שטייט אונ פסוק בזרוע נטויה :

(טו) דער טעם וואס מען גיסט אהן דעם פינפטען כוס אונ מען רופט איהם כוס של אליהו . וייל עס איז דא איין פלוגתא אונ דער גמרא צוא מען דארף פיר כוסות צוא פינף איבער דעם טרינקט מען נאר פיר אונ דעם פונפטען לאזט מען שטיין ביז אליהו וועט קומען וועט מען וויסען וויא אזוויא דוא הלכה בלייבט איבער דעם רופט מען דעם כוס של אליהו :

(טז) דער טעם פון דעם אז מען האלט ביא והיא שעמדה נעמט מען דעם כוס אונ דער האנד ארויין . וייל עס שטייט אונ דער גמרא אז א תנא האט געזאגט איך קען לויז מאכען דוא גאנצע וועלט פון דין . צייט דאס בית המקדש איז חרב געווארען . וייל עס שטייט שכורת ולא מיין דאס מיינט מען היינט האט מען איין דין וויא איין שיכור חאטש מען טרינקט נישט קיין וויין אונ א שיכור איז פטור פון אללע מצות פון דער תורה איבער דעם האלט מען דעם כוס מען וייזט אז דורך דעם גלות איז אונז הקב"ה מוחל אונזערע זינד מיט דעם וואס מיר קענען איהם נישט דינען אזוי וויא מען ברויך :

(יז) דער טעם וואס מען עפינט דיא טהיר ביא שפוך חמתך . מיר ווייזען מיט דעם אז מיר גלייבין אז דיא נאכט איז ליל שמורים זיא איז אב געהיטען פון מזיקים אונ מען עפינט דיא טהיר אונ מיר פאר-זיכערין זיך אין השי"ת אז ער וועט אונז אב היטען :

(יח) דער טעם וואס מען עסט אייער דוא נאכט פון פסח וייל מען מאכט איין זכר לחרבן אזוויא וויא עס שטייט אונ פסוק אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי דאס מיינט מען אפילו ביא איין שמחה

דארף

דַארְף אוֹיךְ צוּא עֶרְמאנֶען זִיךְ אוּנ חָרְבָּן בּיהמ״ק נָאךְ אַיין טַעַם ווייל אוּנ דֶער נַאכְט פוּן פֶּסַח הָאט מֶען קוֹבֵעַ גֶעוֶועזֶען ט׳ בְּאָב :

(יט) נָאךְ אַיין טַעַם וָואס מֶען גִיסְט אָהְן דֶעם פִינְפְטֶען כּוֹס אוּנ מֶען רוּפְט אִיהְם אֵלִיָהוּ׳ס כּוֹס, וַוייל אוּנְזֶערֶע הַיילִיגֶע חֲכָמִים זָאגִין דִיא פִיר כּוֹסוֹת זֶענֶען קֶעגֶען דוּא פִיר לְשׁוֹנוֹת פוּן גאוּלה וָואס שְׁטֵייֶען אוּנ פָּסוּק. והוֹצאתִי. וגאַלְתִּי. והצלְתִּי. ולקחתִי. אַז מִיר וֶועלֶען אַריין קְלֶערֶען אִיז דָא נָאךְ אַיין פָּסוּק מִיט דֶעם לָשׁוֹן פוּן גְאוּלָה והבאתִי אתכם וגו׳ אל הארץ וָואס דֶער פָּסוּק אִיז גֶעשְׁטֶעלְט אוֹיף דֶער לֶעצְטֶער גְאוּלָה וָואס זִיא וֶועט זַיין דוּרְךְ אֵלִיָהוּ הנביא ז״ל עֶר וֶועט זַיין דֶער לֶעצְטֶער אוֹיס לֵייזֶער אוּנ דוּא נַאכְט הֵייסְט לֵיל שִׁימּוּרִים וָואס דוּא אַנְדֶערֶע הַאלְבֶּע נַאכְט אִיז גֶעבְּלִיבֶּען אוֹיף דֶער לֶעצְטֶער גְאוּלָה. ע״כ מַאכְט מֶען דָאס אוֹיף אַיין זֵכֶר אַז אֵלִיָהוּ הַנָּבִיא וֶועט קוּמֶען אוּנְז אוֹיס* לֵייזֶען בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ :

דֶער טַעַם פוּן דוּא מִנְהָגִים פוּן שָׁבוּעוֹת :

(א) דֶער טַעַם וָואס מֶען לֵיינְט אוּנ שָׁבוּעוֹת רוּת וַוייל דָוִד הַמֶּלֶךְ ע״ה אִיז נִפְטַר גֶעוָוארֶען אוּנ שָׁבוּעוֹת אוּנ דוּא צַדִיקִים אוּנ דֶעם טָאג וָואס זַייא וֶוערֶען גֶעבָּארֶען אוּנ דֶעם טָאג שְׁטַארְבֶּען זַייא. אִיז דהע״ה גֶעבָּארֶען גֶעוָוארֶען אוּנ שָׁבוּעוֹת אִיבֶּער דֶעם גֶעדֶענְקְט מֶען אוּנ שָׁבוּעוֹת זַיין יִחוּס :

(ב) נָאךְ אַיין טַעַם וָואס מֶען לֵיינְט רוּת אוּנ שָׁבוּעוֹת וַוייל פַאר מַתַּן תּוֹרָה אִיז גֶעוֶועזֶען בַּייא דוּא יִידֶען זִיבֶּן מִצְוֹת אוּנ בַּייא מַתַּן תּוֹרָה הָאט מֶען זַייא צוּא גֶעגֶעבֶּען זֶעכְס הוּנְדֶערְט אוּנ זֶעכְס מִצְוֹת אַזוֹיא וַויא רוּת גֶעטְרֶעפְט אִיז ס״ה תרי״ג מִצְוֹת :

(ג) דֶער טַעַם וָואס דֶער יו״ט וֶוערְט גֶערוּפֶען שָׁבוּעוֹת אַדְרַבָּא דֶער יו״ט אִיז נָאךְ דוּא זִיבֶּן וָואכֶען וָואס מֶען צֵיילְט סְפִירָה. נָאר וַוייל בַּייא מַתַּן תּוֹרָה הָאט הקב״ה גֶעשְׁוָוארֶען עֶר זָאל אוּנְז נִישְׁט אִיבֶּער בַּייטֶען אוֹיף קֵיין אַנְדֶערֶע אוּמָה אוּנ מִיר הָאבֶּען גֶעשְׁוָוארֶען מִיר זָאל נִישְׁט אִיבֶּער בַּייטֶען הקב״ה אוֹיף קֵיין אַנְדֶערֶען גָאט. אִיבֶּער דֶעם וֶוערְט דֶער יו״ט אָהְן גֶערוּפֶען שָׁבוּעוֹת :

(ד) דֶער טַעַם וָואס מֶען שְׁטֶעלְט בֵּיימֶער מִיט גְרֶעזֶער אוּנ שָׁבוּעוֹת עֶס אִיז אַיין זֵכֶר צוּא מַתַּן תּוֹרָה וָואס עֶס אִיז גֶעוֶועזֶען אוֹיף דֶעם בַּארְג וָואס עֶר אִיז גֶעוֶועזֶען פוֹהל מִיט גְרֶעזֶער אוּנ בֵּיימֶער :

(ה) דֶער טַעַם פוּן מִנְהָג וָואס מֶען עֶסְט אוּנ שָׁבוּעוֹת פְרִיר מִילְכִיגֶע מַאכָלִים אוּנ דֶער נָאךְ פְלֵיישִׁיגֶע. מִיר וַוייזֶען אַז מִיר טוּהְן נִישְׁט אַזוֹיא וַויא דוּא מַלְאָכִים וָואס זַייא הָאבֶּען גֶעגֶעסֶען פְלֵייש מִיט מִילְךְ בִּשְׁעַת זַייא זֶענֶען גֶעקוּמֶען צוּא אַבְרָהָם אָבִינוּ אִיבֶּער דֶעם אִיז רָאוּי אוּנְז צוּא גֶעבֶּען דוּא תּוֹרָה. אַזוֹיא אוֹיךְ הָאט מֶען גֶעגֶעבֶּען אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערֶען דוּא תּוֹרָה אִיבֶּער דֶעם טַעַם :

(ו) נָאךְ אַיין טַעַם וָואס מֶען עֶסְט אוּנ שָׁבוּעוֹת מִילְכִיגְס וַוייל עֶס שְׁטֵייט אוּנ שׁוּלְחָן עָרוּךְ אַז בַּייא יֶעדֶער גְמַר מִצְוָה דַארְף מֶען צוּא מַאכֶען אַיין סְעוּדָה אוּנ שָׁבוּעוֹת אִיז דֶער גְמַר פוּן דֶער מִצְוָה סְפִירַת הָעוֹמֶר

מאכט מען איין סעודה מיט מילעכיגס כדי עס זאל זיין אונ היכר ווייל פלייש וועט גישט זיין קיין היכר ווייל פלייש עסט מען לכבוד שמחת יו"ט:

(ז) נאך איין טעם ווייל עס שטייט 'מנחה 'חדשה 'לד' 'בשבועותיכם זענען דוא ר"ת פון דעם פסוק מחל"ב:

(ח) נאך איין טעם ווייל עס שטייט דבש וחלב תחת לשונך דאס גייט אויף דער תורה וואס זיא איז געגליכען צוא האניק אונ מילך:

(ט) נאך איין טעם וואס מען עסט שבועות מילעכיגס ווייל פאר מתן תורה האבען זייא געמיינט עסען פלייש אהן שחיטה. אונ אז מען האט געגעבען דוא תורה דוא ישראל אונ שבועות האט מען זייא געבאטען אויף שחיטה זענען זייא טריפה געווארען אללע כלים וואס זייא האבען גענוצט ביז מתן תורה אונ כשרען אהן יו"ט טאהר מען גישט ע"כ האבען זייא גענוצט עסען נאר מילעכיגע מאכלים:

דער טעם פון דוא מנהגים פון סוכות:

(א) דער טעם וואס מען לייגט קהלת חוה"מ סוכות ווייל דער יו"ט פון סוכות איז מער פון שמחה מעהר וויא אללע יו"ט ווייל עס איז איין געזאמעלט געווארין אללע תבואות אהיים. אויך ווערט געברענגט אונ דוא היינגע ספרים וויא גרויס דוא שמחה איז געוועזען בשעת דאס ביהמ"ק איז געשטאנען דוא שמחת בית השואבה בשעת מען האט מנסך געוועזען וואסער אויף דעם מזבח אונ דורך דער גרויסער שמחה קען ער פאר געסען משבח צוא זיין זיך נאר אויף א שמחה של מצוה. איבער דעם לייגט מען קהלת אונ קהלת שטייט ולשמחה מה זו עושה אונ סוף קהלת לייגט מען סוף דבר הכול נשמע את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור ערמאנט מען דורט אז ער זאל אויף זיך מקבל זיין יראת שמים:

(ב) איין טעם וואס מען מאכט איין זכר דוא כוכה אויף דוא ענני הכבוד אבער אויף אנדערע זאכען וואס זייא האבען געהאט דארט מאכט מען נישט קיין זכר דהיינו דער מן דוא ברונע ווייל דוא ענני הכבוד האט מען זייא געגעבען תיכף אזויא וויא זייא זענען ארויס געגאנגען פון מצרים אונ ביא יציאות מצרים שטייט אז מען דארף שטענדיג צוא געדענקען. איבער דעם מאכט מען סוכות איין זכר אויף דוא ענני הכבוד ווייל דאס דארף האבען איין זכר אזויא וויא יציאת מצרים. אבער דער מן אונ דוא ברונע איז זייא שפעטער געגעבען געווארען ברויך מען נישט מאכען איין זכר:

(ג) נאך איין טעם וואס מען מאכט איין זכר נאר דוא ענני הכבוד נישט דוא אנדערע זאכען ווייל דאס איז בעוויסט אז אונ דעם מן איז געוועזען איין טעם פון פערשידענע מאכלים אויך אונ דעם וואסער האט מען געשפירט איין טעם פון פערשידענע משקאות אונ יו"ט פון סוכות עסט מען פערשידענע מאכלים אונ אויך משקאות ממילא שפירט מען דעם טעם פון מן אונ דוא באר איז דאס שוין איין זכר:

(ד) נאך איין טעם ווייל דער מן אונ דוא באר איז דאס נישט געוועזען קיין איבעריגע טובה ווייל איין מענטש מוז דאס האבען. אהן ברויט

און

און אהן וואסער קען מען נישט לעבען איבער דעם מאכט מען נישט קיין זכר אבער דוא ענני הכבוד וואס הקב"ה האט ער בעוויזען איין גרויסע ליבשאפט איבער דעם מאכט מען איין זכר אויף דעם גם:

(ה) דער טעם וואס אונ הושענא רבא פלעגט מען אויף דוא פלעקטלעך פון לולב כדי מען זאל ווייזען אז היינט איז דוא מצוה גאר מדרבנן וועט זיין א היכר:

(ו) נאך איין טעם ווייל אונ דער תורה שטייט כפות תמרים. אונ פון דעם פסוק לערינט מען אפ אז דער לולב דארף קומען געבינדען אונ כפת שטייט אהן א וא"ו פון דעם לערינט מען אפ אז נאר זעכס טאג דארף קומען דער לולב געבינדען אונ דער זיבעטער טאג דארף נישט קומען געבינדען:

(ז) דער טעם וואס מען איז זיך נוהג מיט צוא ברענגען אונ ש"ת אללע קינדער אונ שוהל אריין. מען מאכט איין זכר דעמאלט ווען דאס ביהמ"ק איז געשטאנען האבין זיך איין געזאמילט דעם לעצטען טאג יו"ט אונ ביהמ"ק אריין ווייבער אונ קינדער מען זאל הערען פון מלך בשעת ער האט געלייענט דוא משנה תורה:

(ח) דער טעם וואס מען לייענט אונ ש"ת תו"ה וזאת הברכה נישט אונ שבת ווייל שלמה המלך ע"ה האט געענטפערט דוא יודען אונ לעצטען טאג יו"ט איבער דעם לייענען מיר אונ לעצטען טאג יו"ט וזאת הברכה דארט געפונען זיך דוא ברכות וואס משה רבינו ע"ה האט געבענטשט דוא ישראל:

(ט) דער טעם פון דעם וואס מען הייבט אהן תיכף צוא לייענען בראשית אזויא וויא מען לאזט אויס וזאת הברכה. ווייל אזויא וויא מען לאזט אויס דוא תורה קומט צוא גיין דער שטן אונ איז מקטרג אויף דוא ישראל אז זייא זענען נישט גומר דוא תורה אונ ווען זייא זענען שוין גומר זאגט הקב"ה צום שטן אז דוא ישראל האבען שוין גומר געווענען דוא תורה זאגט דער שטן אמת זייא האבען אויס געלאזט דוא תורה אבער אהן געהויבען האבען זייא נישט. אונ אז דוא ישראל הייבען אהן ספר בראשית זאגט הקב"ה צוא דעם שטן זעה אז זייא האבען שוין אהן געהויבען דוא תורה קען שוין דער שטן מעהר נישט מקטרג זיין:

(י) נאך איין טעם ווייל עס שטייט אונ מדרש אז דוא ישראל זענען געקומען קיין ירושלים אונ זייא זענען געשטאנען פאר דעם ארון האט שלמה המלך ע"ה געמאכט איין סעודה פאר אללע זיינע קנעכט זאגט רש"י פון דאנען לערנען מיר אפ אז מען לערינט אויס דוא תורה מאכט מען איין סעודה אונ אז מען איז גומר דוא תורה דארף מען זיא תיכף אהן צוא הייבען כען זאל ווייזען אז תורה האט נישט קיין הפסק אונ איין אויסלאז:

(יא) דער טעם וואס דער וואס הייבט אהן דוא תורה רופט מען חתן בראשית ווייל ער לאזט זיך קאסטען פוהל געלט פאר דעם ער זאל צום ערשטען אהן הייבען דוא תורה אונ ער זאל האבען א זכיה משכך צוא זיין זיך מיט דער תורה אזויא וויא איין חתן גוט פיהל

געשאנקען

זעצאנקין ווען ער טוט איין שידוך מיט איין אשה איבער דעם ווערט ער אהן גערופען חתן תורה:

דוא טעמים אונ דוא מנהגים פון דוא כהנים:

(א) דער טעם וואס דוא כהנים דוכנען נישט נאר אונ יו"ט אבער נישט אונ שבת. ווייל אונ דער וואכען איז מען טרוד אונ דאגת פרנסה אויך אונ שבת איז מען פאר זארגט וועגען פרנסה איבער דעם דוכענט מען נישט נאר אונ יו"ט ווען עס איז א זמן שמחה כדי זייא זאלען בענטשען מיט א גאנץ הארץ:

(ב) דער טעם וואס דוא כהנים הייבען אויף דוא הענט אונ זייא מאכען פינף אצבעות בשעת דעם דוכנען. ווייל עס שטייט אונ מדרש נשא מש"ה מן החלונות מציץ מן החרכים. אז השי"ת קוקט אויף דוא ישראל דארך דוא לעכער! דיא ה"א פון חחרכים איז פינף לעכער:

(ג) דער טעם וואס מען טאהר נישט קוקען אויף דוא כהנים בשעת דוכענען ווייל דוא שכינה רוהט אויף זייערע הענט:

(ד) נאך איין טעם וואס מען טאהר נישט קוקען אויף דוא הענד פון דוא כהנים כדי מען זאל אונ זון האבען דוא ברכת כהנים:

(ה) נאך איין טעם איז כדי דוא כהנים וואס זענען בעלי מלאכות אונ זייא האבען געפארבטע הענד זאלען אויך קענען אויף גיין צום דוכענען. איבער דעם איינגעם טעם ליינען דוא כהנים איבער דעם טלית אויף דעם קאפף אונ אויף דוא הענד כדי מען זאל נישט ארויס זעהן דוא הענד:

(ו) דער טעם וואס דוא כהנים טוהן אויס דוא שוך בשעת דעם דוכענען ווייל דארט וויא דוא שכינה בעווייזט זיך טאהר מען נישט גיין אונ שוך אזויא וויא עס שטייט בייא יהושע דער מלאך האט איהם געזאגט שלעפ אראפ דוא שוך פון דיינע פוס ווייל דאס ארט וואס דוא שטייסט איז היילינ אזויא אויך דוא כהנים האבען אויס געטאהן דוא שוך פון זייערע פוס בשעת זייא האבען געטאהן דוא עבודה:

(ז) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט יישר כח דוא כהנים בשעת זייא גייען אראפ פון דער בימה פון דוכענען זייא זענען דאך מחויב צוא בענטשען דוא ישראל אזויא וויא עס שטייט אונ פסוק כה תברכו וגו׳! נאר מיר דארפען זייא מחזיק טובה צוא זיין חאטש זייא זענען מחויב צוא בענטשען זייא קענען דאך מקיים זיין דוא מ"ע אונ צוא בענטשען אויף איין אנדער ארט איבער דעם גוט מען זייא א יישר כח:

(ח) דער טעם וואס דער חזן ליינט פאהר דוא כהנים יעדער ווארט. ווייל עס שטייט כה תברכו וגו׳ אמור להם ברענגט דער תרגום אמור שטייט מיט א וא"ו מיינט מען אז מען זאל זייא פאהר ליינען מלה במלה:

דוא טעמים אונ דוא מנהגים פון לערנען:

(א) דער טעם פון דעם מנהג אז איינער לערינט אונ ער גייט ארויס

און זיט לערנען לאזט ער נישט דאס ספר אויפען נאר ער מאכט עס צוא אדער ער לייגט ארויף עפיס צוא צוא דעקען דען מען טאהר נישט לאזען קיין ספר אויפען ווייל עס איז איין בזיון פאר דעם ספר טאמער וועט ארויף פאלען איין מיאוסע זאך. און ספר חסידים ווערט געברענגט אז עס איז איין סכנה צוא לאזען איין ספר אויפען:

דוא טעמים פון דוא מנהגים און דער מזוזה:

(א) דער טעם וואס אויף דער מזוזה שטייט פון אויסען שדי. ווייל עס שטייט און פסוק והיה שדי בצריך דאס איז טייטש אז דער שם שדי זאל זיין און דיין טוהר איבער דעם שטעלט מען שדי א קעגען והיה און דאס איז איין סגולה צוא פרנסה:

(ב) דער טעם וואס מען שטעלט אריין דוא מזוזה און איין גלאז ווייל און דער מזוזה אליין טאהר מען נישט אהן רירען אזוי וויא און א ספר תורה און אז מען וועט זיא איין וויקלען און איין פאפיער וועט מען נישט ארויס זעהן דעם שם וואס מען דארף ארויס זעהן פון אויסענווייניג איבער דעם נעמט מען זיא און א גלאז:

(ג) דער טעם וואס מען שלאגט אהן דוא מזוזה און אלבסון ווייל און דער גמרא איז דא איין פלוגתא וויא אזוי דוא מזוזה דארף קומען איינער זאגט אז דוא מזוזה קומט ליגעדיק און איינער זאגט שטייענדיג שלאגט מען זיא אהן איין אלבסון אזוי איז מען יוצא אללע דיעות:

(ד) דער טעם פון דעם אז מען קומט און שטוב אריין קישט מען דוא מזוזה און אז מען גייט אוועק פון שטוב קישט מען דוא מזוזה. ווייל עס ווערט געברענגט און מסכת ע"ז אז מלך ב"ו היטען איהם זיינע קנעכט פון דרויסען און ער זיצט אינוועניג אבער הקב"ה זיצען דוא קנעכט און דוא שטוב און הקב"ה היט זייא פון דרויסען דאס מיינט מען דוא מזוזה וואס זיא קומט פון דרויסען. ווידער שטייט דארט אז ער זעהט דוא מזוזה זיא קומט אהן געשלאגען און דער טוהר לייגט ער ארויף דוא הענד אויף איהר און קישט זיא:

(ה) דער טעם פון דעם אז עס איז איין מגפה ר"ל איז מען בודק דוא מזוזות ווייל עס ווערט געברענגט און דער גמרא אז דורך דוא זינד פון מזוזות שטארבען קליינע קינדער ר"ל:

דוא טעמים פון משה רבינו ע"ה:

(א) דער טעם וואס משה רבינו ווערט נישט געדענקט און גאנץ פרשת תצוה ווייל משה רבינו האט געזאגט מחני נא מספרך אשר כתבת און דער דיבור פון א צדיק מאכט איין רושם איבער דעם שטייט נישט זיין נאמען אין דער פרשה ווייל משה רבינו איז געשטארבען אין ז' אדר און שטענדיג געפאלט ז' אדר אין פרשת תצוה:

(ב) נאך איין טעם וואס עס שטייט נישט זיין נאמען ווייל און דער פרשה שטייט אויס גערעכנט דוא בגדי כהנה וואס דאס איז צוא גענומען

געוואָרען פון משה רבינו און עס איז געגעבען געוואָרען צוא אהרן ווייל ער האָט ניט געוואָלט געין אונ ש' יחות וועו הקב"ה האָט איהם געהייסען גיין צוא פרעה איז דאָס איין ענש פאַר משה רבינו אָבער דעם ווערט ניט געדענקט זיין נאָמען :

(ג) דער טעם פון דעם וואָס און מהייל ער טער שטייט ישחק מיט א שין ניט קיין צ'. ווייל זיין רעכטער נאָמען איז ישחק נאָר ער האָט דוא ש' געגעבען איין משכן פאַר זיינע קינדער אונ גלות אונ ער האָט געגוטען איין צדיק. פעהלט פון זיין נאָמען צוויא הונדערט אונ צעהן אזויא לאַנג וויא דוא יונגע זענען געוועזען און מצרים :

(ד) דער טעם פון דע מנהג אז איינער גוט א נוס זאָגט ער לישועתך קויתי ד' אונ זיין חבר זאָגט איהם אסותא. ווייל עס ווערט געבראַכט און פרקי דר"א פון צייט הימעל אונ ערד איז בעשאַפען געוואָרען האָט נאָך קיין מענטש ניט געטאָהן א נוס ער זאָל בלייבען לעבען ביז יעקב אבינו האָט געבעטען רחמים פאַר השי"ת אונ ער האָט געבעטען מען ז"ל איהם ניט צוא נעמען פון דער וועלט ביז ער וועט איבער לאָזען איין צוואה אונ השי"ת האָט איהם צוא ליעב געטאָהן איבער דעם אז א מענטש נוסט זאָגט מען לישועתך קויתי ער גוט אפ איין שבח השי"ת וואָס ער איז געבליבען לעבען אונ דער חבר זאָגט איהם אסותא עס זאָל זיין צוא רפואה :

דער טעם פון דוא מנהגים בייא ברית מילה :

(א) דער טעם וואָס מען בעט איין עולם שבת בייא נאַכט צוא איין שלום זכר אונ מען גיט דעם עולם אַרבעס ווייל דאָס קינד ווען עס קומט אויף דער וועלט איז עס טרויעריג ווייל דער מלאך גוט דעם קינד א קלאפ איבער דעם שטערען אונ עס פאַר געסט דוא תורה וואָס עס האָט געלערנט און דער מוטערס בויך. קומט מען עס טרייסטען. איבער דעם עסט מען אַרבעס דאָס איז א סימן אבילות אונ עס איז איין מנהג צוא טרייסטען אבלים שבת בייא נאַכט :

ב) נאָך איין טעם ווייל דוא נשמה איז טרויעריג וויא זיא איז אַראָפ געקומען אויף דעם עולם איבער דעם טרייסט מען זיא :

(ג) דער טעם וואָס דער חזן זינגט רוממות בייא איין ברית מילה ווייל עס שטייט ווייטער וחרב פיפיות בידם דאָס מיינט מען דאָס מוה"ל מעסער וואָס עס האָט צוויא שאַרפען :

(ד) דער טעם וואָס דוא פסוקים פון וכרות אונ דיא פסוקים ויושע אונ דוא שירה זאָגט מען פסוק בפסוק דער מוהל מיט דעם קהל. ווייל דאָרט שטייט פון דעם כריתת ברית פון אברהם אבינו. אונ מדרש שטייט אז דער ים איז געשפאָלטען געוואָרען דורך דעם זכות וואָס זייא האָבען זיך מל געוועזען איבער דעם האָט דאָס א שייכות צוא דעם ברית :

(ה) דער טעם וואָס אליהו ווערט גערופען מלאך הברית ווייל הקב"ה האָט געזאָגט צוא פנחס'ן הנני נותן לו את ברית שלום אונ פנחס איז אליהו :

(ו) נאָך איין טעם ווייל עס ווערט געברענגט און מדרש ווייל אליהו האָט זיך געבעכינט אונ ער האָט געזאָגט דיינע קינדער האָבען פאַר

לאזט

לאזט דיין ברית איבער דעם מוז אליהו הנביא זיין אויף יעדען ברית מען זאל איהם ווייזען אז זייא האבען ניט פאר לאזט דעם ברית אונ אליהו אליין איז מעיד אויף דעם:

(ז) דער טעם וואס דער מוהל לייגט דאס מוהל מעסער בייא דעם קינד'ס קישען כדי דאס מעסער זאל זיין איין שמירה פאר דעם קינד עס זאל חו"ו ניט ניזוק ווערען:

(ח) נאך איין טעם פון דעם מנהג. ווייל אז דער ברית מילה געפאלט אהו שבת גרייט מען אהן דאס מעסער פאר שבת כדי מען זאל ניט דארפען מטלטל זיין דאס מעסער אונ שבת פון איין רשות אונ אנדערען איז שוין געבליבען דוא תקנה אויף שטענדיג אהן צו גרייטען דאס מעסער איין נאכט פריער:

(ט) נאך איין טעם ווייל דער דין איז אז דער מוהל דארף אכטונג געבען צו זעהן דאס קינד אויב עס איז געזונד אונ עס איז ראוי מל צו זיין. איבער דעם גרייט ער אהן דאס מעסער כדי ער זאל ווייזען אז דאס קינד איז געזונד מען זאל וויסען זיך מכין צו זיין אויף דער סעודת מילה:

(י) דער טעם וואס מען צונד אהן לעכט בייא איין ברית מילה ע"פ איז איין רמז אז דאס קינד זאל זיין גוט אזויא וויא עס שטייט ותרא אותו כי טוב דרשנת מען אז דוא שטייט איז געוואורען פוהל מיט לעכטיקייט:

(יא) דער טעם וואס מען זאגט צווייא ריאהל הודו לד' בייא איין ברית מילה ווייל דאס קינד איז ארויס גענומען פון איין געפענקעניש איז ער מחויב צוא לויבען פאר צעהן טוגענדשען איבער דעם זאגט מען פאר זיינט וועגען הודו אונ דאס קהל ענטפערט. איבער דעם דארף צוא זיין צעהן מענטשען אונ מען גיט דעם קינד צוא פאר זיכען פון כוס של ברכה:

(יב) דער טעם פון דעם מנהג וואס דער סנדק גיט דעם קינד איין מתנה. מיר געפינען אזויא הקב"ה האט געשענקט אברהם אבינו איין מתנה ווען ער האט זיך מל געוועזען ער האט איהם געגעבען ארץ ישראל:

(יג) דער טעם פון דעם וואס מען גיט דעם קינד א נאמען בשעת מען איז עס מל. ווייל הקב"ה האט אברהם אבינו אויך געגעבען אברהם בשעת ער האט זיך מל געוועזען:

דוא טעמים פון כבנה:

(א) דער טעם פון דעם מנהג וואס אונ דוא צווייא חדשים טבת אונ שבט נעמען דוא שוחטים דוא פוס פון דוא גענז. אזויא אויך ווערט געבערענט אונ יו"ד אז עס איז דא בקבלה אז ער שייבט א גאנז אונ דוא חדשים אונ ער האט ניט פון איהר קיין הנאה איז א כבנה איבער דעם איז א מנהג אז ער נעמט זיך דוא פוס:

(ב) דער טעם פון דעם וואס מען נוצט ניט קיין פעדערן פון קיין הינער ווייל דוא פעדערן פון א גאנז נעמט ניט צוא קיין פייכטקייט איבער דעם אז ער ווערט זיך לייגען אויף פעדערן פון הינער אונ ער וועט שוויצען וועלען זייא ארויס געבען א פייכטקייט קיין עס שאטען צום קאפף:

(ג) דער טעם פון דעם מנהג אז איינער קומט אריין צוא זיין חבר
בשעת ער עסט ריפט איהם דער חבר מיט עסען אוי. ער ענטפערט איהם
עס געזונדערהייט. ווייל עס שטייט אונ דער גמרא אז נעקציין-ערליא וויסאג
קומט אויף איין מענטש אז ער זעהט זיין חבר עסען אונ ער האט גיסט
קיין גאר קאמען צוא איין סכנה אויב ער האט נאך ניכט דעם מאג
גענאסען. איבער דעם גוט איהם דער חבר רשות אז ער מעג מיט
איהם עסען. קען שוין דעם מענטש נישט שאטען אפילו ער עסט ניט מיט
איהם אבער דער דרך ארץ איז אז ער עסט גיט מיט איהם ווייל
אפשר זען דוא סעודה נישט מספיק זיין פאר איהם אויך:

(ד) דער טעם פון דעם אז א מענש גייט אוועק פון דער שטוב
אונ ער פאר געסט איין זאך זאל ער נישט צוריק גיין ווייל אז ער גייט
אונ ווען אריין גייט דוא שכינה מיט איהם אונ אז ער ווערט צוריק גיין
ווערט ער מוזען לאזען דוא שכינה אליין איז דאס נישט קיין דרך ארץ:

(ה) דער טעם פון דעם וואס אז איינער טרינקט אונ ער גוט דער
נאך דעם צווייטען צוא טרינקען דארף ער פריר אפ צוא גיסען איידער
ער גוט דעם חבר צוא טרינקען ווייל אפשר האט דער ערשטער איין
קלאפקייט אונגעווייגט אז דער צווייטער ווערט טרינקען נאך איהם קען עס
איהם שאטען איבער דעם גיבט מע פריר אפ. אויך אז מען טרינקט פון
איין טייך וואסער גיסט מען פריר אוועק ווייל אפשר געפונט זיך דארט
איין גיפט פון א שלאנג:

דער טעם פון עדיטה מעסער:

(א) דער טעם פון דעם מנהג אז דאס מייסער וואס מען שנייט
ריפט מען עס חלף. ווייל דאס מעסער דארף צוא זיין שארף אונ גלאטיג
כדי דוא בהמה זאל נישט פיהלען קיין צער נאר אונ איין רגע ווערט פאר
ביטען פון לעבען צום טויט הייסט עס חלף דאס איז טייטש פאר ביטען:

(ב) איין סגולה פאר איין פייער עס זאל נישט צוא קומען צוא
דעם הויז מען זאל נעמען איין העמד פון איין אשה נדה וואס עס
געפונט זיך נאך דערויף דם נדות אונ מען זאל עס אויף הענגען קיינען
דעם הויז זיא דאס פייער איז ווערט דאס פייער נישט צו קומען:

(ג) איין סגולה עס זאל זיך האלטען בייא איהם קינדער. מען זאל
פאר קויפען דאס קינד אונ דאס געלט זאל גיין אויף צדקה:

דער טעם פון ספר תורה אונ ספרים

(א) דער טעם וואס מען הייבט אויף דאס ספר קיינען דעם עולם
אונ מען ווייזט דאס כתב ווייל יעדער איינציגער יוד האט איין אות אונ דער
תורה. ווייל עס איז געפונט זיך אונ דער תורה זעכס מאהל מאה אויף
אותיות אונ עס איז אויך דא זעכס מאהל מאה אלף יודעשע נשמות אונ
אז ער זעהט דאס אות אונ דער תורה וואס עס געהער צוא זיין נשמה

ברענגט איין דאס אות שפע און ברכה ע"כ דארף זיך יעדער איינציגער משתדל זיין צוא נעהן דוא אותיות:

ב) דער טעם וואס דער שמש נעמט דאס ספר פון דעם חזן. וייל דאס איז איין כבוד פאר דעם ספר אזויא וויא מיר געפונען און דער גמרא דער נביאי האט געגעבען דעם סגן און דער סגן דעם כה"ג:

(ג) דער טעם וואס און אלך. שזין משניות זוהר נעגען דוא דפין גישט פ"ר ענדערט געוואהרען נאר אזויא וויא זייא זענען געוועזען צום ערשטען אזויא ווערט געדרוקט און אללע געדריקקט. וייל דוא אללע מפרשי הש"ס רש"י און תוס' האבען איין געצייכענט זייערע קשיות לויט וויא זייערע דפין זענען געוועזען און אז מען ווע ז אצונד פאר ענדערען דוא דפין וועללען דוא לומדים צוא מישט ווערען און זייא וועללען גישט קענען געפונען דאס ארט וויא זייא האבען איין געצייכענט:

(ד) דער טעם וואס אז איינער שרייבט איין ספר תורה פיהרט מען עס מיט נעוואנג און כלי זמר אונטער א חופה און שוהל אריין און מען מאכט איין גרויסע סעודה. וייל שרייבען איין ספר תורה איז דוא לעצטע מצוה און דער תורה און דוא מצוה פון פריה ורביה איז דוא ערשטע מצוה זענען דוא צווייא מצות גענליכענט איינס צום צווייטען מיט פוהל צייכען איבער דיים איז מען זיך משמח אז מען פיהרט איין ספר און שוהל אריין אזויא וויא מען מאכט חתונה א קינד:

(ה) דער טעם פון דעם וואס עס איז איין מנהג אז איינער האט נישט קיין קינדער לאזט ער זיך שרייבען איין ספר תורה. וייל דער מענטש וואס האט קינדער מיט דעם וואס דוא קינדער לערנען תורה זענען זייא מזכה דוא עלטערן. אבער אזעלכער וואס האט קיין קינדער גישט דאס נישט ווער עס זאל איהם נאכקומען און מען זאל איהם מזכה זיין איבער דעם לאזט ער זיך שרייבען און ספר תורה און ער שענקט עס און שוהל אריין כדי אנדערע זאלען לערנען און דעם ספר און דורך דעם וואס זייא וועלען לערנען וועללען זייא איהם מזכה אזויא גוט וויא זיין אייגענע קינדער:

(ו) דער טעם פון דעם וואס דער סופר לאזט אויס דוא תורה לעיני כל ישראל און מיט שירה נישט ביז קיין סוף. עס ווייזט אויף דעם אז דוא תורה האט. שוין קיין סוף דא לאזט זיך אויס דוא תורה שבכתב הייבט זיך אהן דוא תורה שבעל פה וואס זיא האט גישט קיין גרענץ:

דער טעם פון פורים:

(א) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען עסט און פורים מאהן. וייל מאהן איז דוא אייגענע אותיות וואס המן עס ווייזט אז כמען איז בייא געקומען דעם ערשטן המן אזויא וויא מע עסט מאהן. אויך מאכט מען איין זכר פאר אסתר המלכה וואס זיא האט נישט געוואלט קיין הנאה האבען פון מאכל און אכלים נאר זיא האט זיך ערנעהרט מיט קערנער אזויא וויא דניאל און חמ"ו:

(ב) דער טעם וואס מען עסט און פורים געבעקענער וואס קוילען געמאכט

מאכט מען דריא שפיצען וואס מען ריפט זייא המן טאשען. ווייל עס ווערט געברענגט אונ מדרש אזויא וויא המן האט געזעהן דוא דריא אבות איז באלד צופ געשוואכט געווארן זיין כח. אויך שטייט אונ פסוק וכל קרני רשעים אגדע דוא שפיצען פון דוא רשעים וויל איך פאר שניידען דאס מיינט מען הכי תרומיה קרנות צדיק דאס מיינט מען מרדכי איבער דעם ריפט מען דאס המן טאשען ווייל דאס איז א רמז אויף המן:

(ג) דער טעם פון דעם מנהג וואס בשעת מען לייענט המן אונ דער מגילה קלאפט מען בפרט נאך מען האלט ביא ויבא המן. ווייל אין פסוק שטייט בבוא רשע בא גם בוז ועם רשע קלון אז עס קומט דער רשע קומט מיט איהם שאנד. דוא סוף ווערטער פון דעם פסוק איז המן:

(ד) דער טעם וואס מען פאר שטעלט זיך אונ פורים ביא דער סעודה דאס איז איין זכר צוא דעם וואס דוא היילגע חכמים האבן געזאגט דוא יודען וואס האבן זיך געבוקט צוא המן דאס איז נאר געוועזען לפנים האט השי"ת גימאכט דוא גזירה פון המן אויך נאר לפנים דאס הייסט פאר שטעלט. איבער דעם פאר שטעלט מען זיך בשעת שמחה כדי זיך צוא דערמאנען אונ דעם נס וואס דאס איז אויך נאר געוועזען פאר שטעלט:

דער טעם פון נעגיל שניידען:

(א) דער טעם וואס עס איז איין מנהג אז מען שנייד זיך ניט אפ דוא נעגיל פון דוא הענד אונ דוא פוס אונ איין טאג. עס ווערט געברענגט אונ ש"ע אז עס איז איין סכנה אפ צוא שניידען אונ איין טאג:

(ב) דער טעם וואס מען שניידט אפ דוא נעגיל אונ דאנערשטיג ווייל אונ שבת וועלען זייא אהן הייבען צוא וואקסען אונ עס איז ניטא קיין כבוד פאר דעם שבת:

(ג) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט אויף איין שוחט ער נעמט קבלה אויף שחיטה אונ א רב זאגט מען ער נעמט סמיכה. ווייל א שוחט חוץ דעם וואס ער דארף צוא זיין איין בקי אונ דוא דינים פון הלכות שחיטה. דארף ער צוא זיין אומן יד דהיינו ער זאל קענען אפ שלייפען דעם חלף אונ ער זאל וויסען וויא אזויא בודק צוא זיין ע"כ מוז ער נעמען דעם תוקף אונ דער האנד הייסט דאס קבלה אבער איין רב דארף נאר זיין. אז א ב"ד בומחה זאל איהם מסמיך זיין אז ער מעג פסקענען דינים אונ שאלות הייסט דאס סמיכה:

דער טעם פון קידוש לבנה:

(א) דער טעם וואס דאס וואס מען מאכט א ברכה ביא דער לבנה הייסט דאס קידוש לבנה ווייל איבער דער ברכה וואס מען מאכט איבער איהר ווערט דוא לבנה געהייליגט. אזויא אויך האט מען געמאכט בשעת דאס ביהמ"ק איז געשטאנען מען האט געזאגט מקודש מקודש:

(ב) דער טעם וואס מען גייט ארויס אויף דער גאס צוא קידוש

לבנה

לבנה אזויא וויא מען גייט אַ קייגען איין מלך אזויא אויך גוט מען כבוד דער לבנה:

(ג) דער טעם וואס מען זאגט ביא קידוש לבנה דוד מלך ישראל חי וקים. ווייל דוא ווערטער באטרעפין ראש חודש נאך איין טעם ווייל מלכות בית דוד איז געגליכנט צוא דער לבנה איז דאס א רמז אז דאס מלכות וועט בעניייט ווערן אזויא וויא דוא לבנה:

(ד) דער טעם וואס ווייבער זענען נישט מחדש דוא לבנה ווייל חוה האט גורם געוועזן דעם פגם פון דער לבנה איבער דעם ערויישט זענען זייא זיך פאר בושה. פאר דעם האט מען זייא געגעבן ר"ח זייא זאללען אפ היטען מעהר וויא מאנסלייט:

(ה) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען זאגט אז מען איז מקדש דוא לבנה איז מען בטוח אז מען וועט אוים לעבען דעם חודש. ווייל עס ווערט געבראכט איין מעשה פון איין מענטש וואס גזלנים האבען איהם געטראפען ביא נאכט און זייא האבען איהם געוואלט אומברענגען. האט ער פון זייא געבעטען זייא זאללען איהם ערלויבען צוא טוהן איין מצוה פאר זיין טויט און דוא לבנה איז דעמאלט געשטאנען. האט ער זיא מחדש געוועזען מיט גרויס כונה. איז איהם געשעהן איין נס בשעת ער האט געגעבען איין שפרינג דרייא מאהל אזויא וויא דער מנהג איז. האט איהם דער ווינד אויף געהויבען און דוא לופטען און ער איז פון זייא ניצול געווארען. עס איז איין סגולה מקדש צוא זיין דוא לבנה איידער מען גייט ארויס און ווענ אריין אדער און מוצאי שבת קודש:

(ו) דער טעם וואס מען זאגט עלינו נאך קידוש לבנה ווייל דאס פנים פון יהושע איז אזויא וויא דוא לבנה. און עלינו האט יהושע מתקן געוועזען ווען ער האט איין גענומען דוא שטאט יריחו איבער דעם אז מען זאגט עלינו גיהער דאס צוא דער לבנה:

(ז) נאך איין טעם וואס מען זאגט עלינו בשעת קידוש לבנה ווייל דוא אוה"ע רעכענען דאס יאהר לויט דוא זון און מיר רעכענען נאך דער לבנה. זאגט מען עלינו אז עס זאל בעווייזען אז חאטש מיר שמייען קעגען דער לבנה און מען זאגט תפלות והשבחות זאל מען נישט מיינען אז אונז דינען ח"ו צוא דער לבנה. איבער דעם זאגט מען עלינו וגו' שלא שם חלקנו כהם ואנחנו כורעים ומשתחווים לפני מלך וגו' אז מיר דינען נאר דעם איינציגען בעשעפער:

דוא מנהגים וואס זענען נוהג בשעת מען ליינט און ס"ת:

(א) דער טעם פון דעם וואס פאר יעדען וואס איז עולה לתורה ליינט מען פיהר דוא פרשה. כדי מען זאל נישט מבייש זיין איינעם וואס ער קען נישט אליין ליינען און דער תורה. אזויא ווערט געברענגט און משניות אז מען האט פיהר געלייגט דוא פרשה פון ביכורים פאר דעם וואס האט געברענגט ביכורים:

(ב) דער טעם וואס מען זאגט ואתם הדביקים פאר דעם ליינען. ווייל

ווייל דער וואס לייענט אונ דער תורה איז גלייך ווי א ער האט דעם זעלביגען טאג מקבל געוועזען די תורה :

(ג) דער טעם וואס דער גבאי תורה שטייט ביי דעם ספר אונ ווייזט יעדען וואס מען רופט אויף צו דער תורה מיט איין זילבערנער יד ווי מען האלט. כדי דער עולה זאל וויסען איידער ער מאכט די ברכה ווי מען האלט ער זאל קענען נאך זאגען שטילערהייט יעדעם ווארט נאך דעם קורא :

(ד) דער טעם וואס עס דארף צו שטיין דריי מענטשען אויף דער בימה בשעת מען לייענט. ווייל עס שטייט אונ פסוק העידותי בכם היום. אונ מתרה זיין דארף דא פאר צוויי מענטשען איבער דעם לייענט איינער אונ ספר אונ די צוויי איז ער מתרה פאר זיי :

(ה) דער טעם פון דעם וואס דער וואס איז עולה תורה דורך דעם וועג וואס ער גייט צום ספר גייט ער נישט צוריק מיט דעם זעלבען וועג. אזוי ווי מיר געפונען אונ יחזקאל אז דער וואס איז געקומען אונ בהמ"ק דורך דעם טויער פון צפון זייט דער איז ארויס געגאנגען דורך דרום מען איז קיינמאל נישט ארויס געגאנגען דורך דעם טויער וואס מען איז געקומען נאר דורך דעם טויער וואס איז א קעגען :

(ו) דער טעם פון דעם וואס בשעת מען מאכט די ברכה ביי דעם ספר האלט מען אהן אונ די עץ חיים ווייל עס שטייט אונ פסוק עץ חיים למחזיקים בה :

(ז) דער טעם פון דעם דער וואס איז עולה לתורה גייט נישט אראפ פון דער בימה ביז דער צווייטער מאכט די אנדערע ברכה. ווייל אפשר וועט ער נישט קענען הערען דאס לייענען בשעת ער וועט אראפ גיין :

(ח) נאך איין טעם וואס מען דארף דריי מענטשען ביי דעם ספר. ווייל עס שטייט גדלו לד' אתי ונרוממה שמו יחדו פון דעם פסוק לערנען מיר אפ אז עס דארף צו זיין דריי מענטשען :

(ט) דער טעם וואס מען רופט אויף צום ספר יעדען יעמוד ר' פלוני בן ר' פלוני. ווייל דורך דעם וועט בעוואוסט ווערען דער רעכטער נאמען ווי יעדער איינציגער הייסט אונ דורך דעם קען מען נישט קומען צו איין מכשול ביי א אונ גט :

(י) דער טעם פון דעם וואס אונ ר"ח לייענט מען די קרבנות וואס געהערען צו ר"ח אדער אונ שבת לייענט מען נישט נאר די פרשה וואס זיא געהער צו דער וואך אבער נישט פון די קרבנות פון שבת. איז דער טעם ווייל אונ שבת קענען נישט די קרבנות זיא זאלען מכפר זיין נאר פיהר איין נחת רוח ווייל שבת אליין איז מכפר איבער דעם דארף מען נישט פיהר לייענען די קרבנות. אבער ר"ח זענען די קרבנות איין כפרת עון לייענט מען זיי ווערט דאס לייענען גערעכענט גלייך ווי מען וואלט זיי מקריב געוועזען :

(יא) נאך איין טעם וואס מען לייענט נישט אונ שבת פ' מוסף ווייל אונ דער פרשה איז נישט דא מעהר ווי צוויי פסוקים אונ דער תורה לייענט מען נישט קיין פרשה ווייניגער ווי דריי פסוקים ע"כ זאגט מען אלע שבת די פסוקים וביום השבת :

(יב) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט אז מען ליינט דרייא טאג בעזאמען רעדינט. ווייל עס שטייט אונ פסוק וילכו שלשת ימים ולא מצאו מים דאס מיינט מען דוא תורה אבער אז מען ליינט אונ דער תורה דרייא טאג געפונט מען וואסער:

(יג) דער טעם וואס מען ליינט אונ דער תורה אויף יששכר יששכר. ווייל יששכר האט געהאט איין זוהן וואס ער האט געהייסען יוב אונ פארצייטענס איז געוועזען א ע"ז וואס האט געהייסען יוב איז געקומען דער זוהן אונ האט זיך געקלאגט פאר דעם פאטער וואס ער האט איהם איין נאמען געגעבען וויא דוא ע"ז האט איהם יששכר געשאנקט א שין פון זיין נאמען אונ ער האט געהייסען ישוב איבער דעם פעלט איהם דוא שין:

(יד) דער טעם וואס מען ריפט נישט אויף איין פאטער מיט א זוהן בעזאמען צום ספר. ווייל דיא תורה ווערט אהן גערופען עדות אונ א פאטער מיט א זוהן זענען פסול בעזאמען פאר עדות:

(טו) דער טעם וואס אונ דער פריה פאלט מען אויף דעם פנים אויף דער רעכטע האנד אונ בייא מנחה אויף דער לינקע האנט. ווייל מיר געפונען. אז דוא הסיבה פון פסח איז אויף דער לינקע זייט ווייל דיא לינקע זייט איז דרך חירות טוהען מיר ווייזען אז אויף דער איינינער זייט וואס מיר זעהן אוים וויא פרייע מענשען מיט דער איינינער זייט זענען מיר אונטער מעהניג צוא השי"ת. איבער דעם פאלט מען תחנה אויף דער לינקע זייט. אבער בייא שחרות מען גייט אהן ניטאהן דיא תפילין אויף דער לינקער האנד אז מען ווערט פאלען תחנה אויף דער לינקער האנד ווערט ער זיך אהן שפארען אויף דיא תפלין:

(טז) דער טעם וואס אונ ר"ה יוה"כ אז דער חזן זאגט המלך זאגען אויך דאס גאנצע ציבור המלך אויף א הויך קול. מען ווייזט אז מען בעגייט דיא מלוכה. כדי ווייטע זאלען אויך הערען אונ זאלען קריגען צוא השי"ת:

(יז) דער טעם וואס אויף ר"ה יוה"כ קומען צוא זאמען אללע פון דיא סביבות אונ דער שטאט אריין. דען עס איז בעוויכט אז עס קומט דיא צייט אז מען דארף קריגען איין מלך קומען זיך צוא זאמען מענטשען אונ דער שטאט וואס מען קריינט דעם מלך זייא זאלען זעהן דעם גרויסען כבוד וואס מען טוט אהן דעם מלך. אונ דאס איז פאר דעם מלך א גרויס כבוד אז עס איז דא אסך מענשען וואס זייא נעמען אהן זיין געוועלטיגקייט אזוי שטייט אויך אונ פסוק אז השי"ת איז איין מלך צווישען דוא ישראל אונ אללע ימים נוראים קריגען מיר השי"ת אונ מיר זענען אויף זיך מקבל זיין ממשלה. ע"כ דארף זיך צוא זאמען צוא קומען פוהל מענשען בשעת מען קריינט השי"ת:

(יח) דער טעם וואס מען גייט אונ ר"ה צוא תשליך. ווייל עס ווערט געברענגט אונ מדרש אז בשעת אברהם אבינו איז געגאנגען מיט זיין זוהן יצחק צוא דער עקידה האט דער שטן געמאכט איין טייך פאר זייא אז זייא זאלען נישט קענען דורך גיין:

(יט) דער טעם וואס אונ ר"ה עסט מען נישט קיין ניס ווייל אגוז בעטרעפט אזויא וויא חטא אונ נאך איין טעם ווייל ניס מאכט שפייען:

דער

כ דער טעם וואס דוא ניגונים פון ר"ה יוה"כ זענען גלייך ביא אללע יודען אויף דער גאנצער וועלט. דער מנהג פון דעם שטאמט ארויס פון שפאניא וואס דארט האבען דוא יודען אפ געהאטען דוא אכונה און פאר בארגענעש און זייא האבען זיך צוא זאמען גענומען, און דוא וועלדער אללע צוא זאמען און ימים נוראים האבען זייא געהאט זייערע סימן אהן דוא ניגונים וואס זייא האבען דערקענט אז דא איז פאר זאמעלט יודען:

(כא) דער טעם וואס און דער פעטשער נאכט ר"ה ווינטשט איינער דעם אנדערען לשנה טובה תכתב אבער און דער פריה ווינטשט מען שוין נישט אהן. ווייל מען טאהר נישט האלטען דעם חבר פאר איין רשע נאר א צדיק. און געמישפט ווערט מע, און דוא ערשטע דרייא שעה מכתמא האט מען שוין אהן געשריבען צום לעבען דארף מען שוין נישט צוא בעטען אויף דעם חבר אז מען זאל איהם אהן שרייבען צום לעבען:

(כב) דער טעם וואס מען עסט ר"ה ביינאכט ראש כבש. מיר געפונען איין רמז אויף דעם און תרגום יונתן און אהן הייב פון גלות מצרים האט פרעה געזעהן דאס גאנצע לאנד מצרים אויף איין וואג שטעהל און איין שעפעלע אויף דער צווייטער שטעהל האט דאס שעפעלע איבער געווויגען דאס גאנצע לאנד מצרים און ר"ח תשרי איז דער מזל איין וואג שטאהל עסט מען ראש כבש אויף איין רמז אז דוא יודען וואס זייא זענען געגליכען צוא איין שעפעלע זאלען אויסגעלייזט ווערען אז עס וועט קומען דוא צייט פון דעם מזל פון דוא וואג שטאהל היינו און חודש תשרי:

(כג) דער טעם פון דעם וואס מוצאי יום הקדוש ביינאכט בלאזט מען שופר דאס איז א סימן אז דוא שכינה איז שוין אב געטאהן געוואהרען אויך איז עס איין זכר וואס מען האט געבלאזען שופר ווען עס איז נוהג געוועזען דער יובל:

(כד) דער טעם וואס מען שטעלט צווייא מענטשען ביא דעם חזן יוה"כ ביא נאכט בשעת ער זאגט כל נדרי. ווייל עס ווערט געברענגט און מסכת סופרים אז עס איז נישט גלייך דער חזן זאל שטיין אליין ביא דעם עמוד נאר איינער דארף שטיין און זיין רעכטער זייט און דער צווייטער און דער לינקער אקעגען דוא אבות. נאר א גאנץ יאהר איז מען טרוד און דאגת פרנסה קען מען דאס נישט מקיים זיין אבער יוה"כ איבער דער אימה פון יום הדין איז מען זיך נוהג צוא צוא שטעלען צווייא מענטשען לעבען חזן:

(כה) דער טעם וואס כל נדרי זאגט מען מיט א וויינענדיגען ניגון. און דעם נוסח כל נדרי ווערט גאהר נישט געדאכט קיין זאך וואס עס זאל מעורר זיין איין געוויין. נאר ווייל דוא אנוסים פון שפאניא זענען זיך צוא זאמען געקומען און פארבארגענעש און דוא הייליגען אהן יום הכיפור תפלה צוא טאהן האבען זייא זיך ערמאנט בשעת זייא האבען געזאגט כל נדרי. דוא נדרים און דוא שבועות וואס זייא האבען א גאנץ יאהר געשוואוירען צוא דער ממשלה אז זייא זאל אהן היטען זייער דת וואס דאס איז געוועזען אקעגען זייער ווילען און זייא האבען זיך מתכוון געוועזען מבטל צוא זיין דוא אללע שבועות וואס זייא האבען א גאנץ יאהר געשוואוירען און אויף דעם האט זייא דאס הארץ זייער וויא געטאהן אז זייא האבען

זיך ערמאנט וואס זייא האבען געטאהן א גאנץ יאהר קיינען זייער ווילען
אבער דוא שבועות וואס מיר שיקען צוא אונזער ממש"ה יר"ה זענען
אונ זייער שטארקהייט וואָרען אונזער קייסר יר"ה גייט אונץ גייטט ח"ו
מיר זאלען עובר זיין אויף אונזער גיזעץ אדרבא מען גוט אונץ פרייהייט
אם צוא היטען אונזער גלויבען אונ דוא גיזעץ:

(כו) דער טעם פון דעם וואס אונ יוהכ"פ זאגט מען אונ יעדער קדושה
ביי שחרית אונ מנחה נעילה כתר אדער נעריצך לויט נוסח אשכנז. ווייל
אונ דעם טאג מעהרט מען אונ תפלות ותשבחות דעמאלט ווערט דוא
שטוהל פון הקב"ה דער הייכט איבער דעם זאגט מען ממקומו הוא יפן
וכו' משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו. ווייל דוא מלאכים ווייסען
נישט וויא זיין כבוד איז דעמאלט דער הייכט:

(כז) דער טעם ואס אונ ערב יוהכ"פ מאכט מען קיילידיגע חלות
אזויא וויא פליגעל. ווייל אונ דעם טאג זענען דוא יודען געגליכען צוא
מלאכים אונ ביי דוא מלאכים שטייט אז יעדער האט זעקס פליגעל:

כח) דער טעם פון דעם מנהג וואס דער גבאי טהיילט אונ ערב
יוה"ק יעדען בראנפעני מיט לעקאך דאס איז איבער דעם טעם טאמער
איז ח"ו נגזר געוואָרען אויף איינעם ער זאל נעמען צדקה וועט דאס זיין איין
אבקומעניש מיט דעם וואס ער נעמט אצונד פון צדקה:

(כט) דער טעם וואס בשעת מען זאגט אונ יוהכ"פ דוא ווידוי קלאפט
מען זיך אונ הארץ ווייל דוא אללע וואס זענען מחויב מיתה איז צום
ערשטען דוא עדות הענד זייא טייטען אים צום ערשטען אונ דוא האנד זיין
איין עדות אויף דעם מענטשען זונד אזויא וויא עס שטייט אז דוא האנד
טוט שרייבען אונ דוא האנד פון יעדען מענטש טוט דחתמנין איבער דעם
דארף דוא האנד צוא קלאפען אונ הארץ אריין כדי דער עונש זאל זיין
דורך דוא עדות דאס זענען דוא הענד:

(ל) דער טעם וואס מען קלייד זיך אהן אונ יוהכ"פ אונ ווייסע
בגדים ווייל עס ווערט געברענגט אז ווען דאס ביהמ"ק איז געשטאנען
איז נישט געוועזען נאך אזויא איין יו"ט וויא חמשה עשר באב אונ יוהכ"פ
דעמאלס זענען דוא יודישע טעכטער ארויס געגאנגען אללע אהן געקלייד
אין ווייסע קליידער אונ זייא האבען נישט מורא געהאט פאר דעם יצה"ר
טוט מען היינט אויך זיך אהן קליידען ווייסע קליידער:

(לא) דער טעם פון דעם וואס עס איז איין מנהג צוא פאר שפרייטען
אונ יוהכ"פ גרעזער אונ שוהל ווייל אונ דעם טאג פאלט מען עכבע
מאהל כורעים אונ מען בייגט זיך איבער דעם פאר שפרייט מען גראז
כדי עס זאל זיין איין הפסק צווישען דער רצפה דאס הייסט דוא פאדלינגע
ווייל טאמער געפונט זיך אויף דער רצפה איין שטיין אונ עס שטייט אין דער תורה אז
מען טאהר זיך נישט בייקען צוא קיין שטיין:

(לב) נאך איין פשוטער טעם איז וואס מען פאר שפרייט גרעזער
אונ שוהל ווייל מען שטייט א גאנצע טאג אויף דוא פוס אונ מען גייט
אהן שוך איז שווערער צוא שטיין איבער דעם פאר שפרייט מען גרעזער
עס זאל זיין לייכטער צוא שטיין:

(לג) דער טעם פון דעם וואס אונ דער הפטורה פון שבת תשובה איבער היפטרט מען אונ מען הייבט אהן פון יואל תקעו בשופר בציון וגו׳ ווייל דאס איז אונ סוף הושע אונ דארט איז ניטא דא מעהר וויא נייך פסוקים אונ נביאים לייענט מען נישט ווייניגער וויא איין אונ צוואנציג פסוקים איבער דעם הייבט מע׳ אהן פון איין אנדער׳ען נביא וואס דארט שטייט אויך פון תקיעת שופר האט עם איין שייכות צוא שבת תשובה:

(לד) דער טעם פון דעם וואס מען רופט דעם טאג נאך יוהכ״פ צוא גאט׳ס נאמען ווייל אונ גאנץ עשרת ימי תשובה זאגט מען המלך הקדוש אונ היינט הייבט מען אהן צוריק האל הקדוש גיים מען צוריק צוא גאט׳ס נאמען:

(לה) דער טעם וואס מען טאהר נישט שלאפען אונ ראש השנה ביא טאג ווייל עם ווערט געברענגט אז דער וואס שלאפט אונ ר״ה שלאפט זיין מזל:

(לו) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען שטייט ביא אללע תפלות אונ ר״ה יוהכ״פ ווייל אונ ר״ה איז דער גמר דין אונ ביא דעם גמר דין האלט דוא גאנצע וועלט אז דוא בעלי דינים דארפען שטיין:

(לז) דער טעם וואס מען עסט אונ ר״ה עפיל איין געטונקט אונ האניק ווייל דוא ישראל זענען געגלעכינט צוא איין אפיל נאך איין טעם עם ווערט געברענגט אז יצחק אבינו הט געבענטשט יעקב׳ן איז געוועזען אין ר״ה אונ ער האט געזאגט אז דער געשמאק פון מיין זוהן איז אזויא וויא איין פעלד מיט עפיל עסט מען עפיל פאר איין זכר:

(לח) דער טעם פון דעם אז דער וואס דא ווענט כערב פאר דעם עמוד דער זאגט סליחות ווייל ער איז דער ערשטער וואס האט אהן געהויבען איין מצוה וואס זיא גיהער צוא דעם טאג ווייל דוא נאכט גיהער צוא דעם. מארגענדיגען טאג דער דארף אוים צוא לאזען גיהער שוין צוא איהם אללע מצות פון דעם טאג:

(לט) דער טעם וואס אונ אללע תפלות פון ר״ה אונ יוהכ״ב וואס דאס קהל זאגט מיט דעם חזן זאגט מען נישט כסדר אזויא וויא עם שטייט אונ דוא מחזורים נאר מען זאגט א בער געהיפערט דהיינו אונ פיוט פון אתה הוא אלקינו בשמים ובארץ גבור ונערץ דאס זאגט דער חזן אונ דאס קהל זאגט נאך דגול מרבבה הוא שח ויהי אונ אזויא ווייטער פאר וואס זאל מען נישט זאגען כסדר דהיינו דער חזן זאגט אתה הוא אלקינו בשמים ובארץ גבור ונערץ זאל דאס קהל זאגען דגול מרבבה הוא שח ויהי אונ אזויא כסדר דער חזן זאל זאגען ווייטער דוא אותיות ה׳ ו׳ אונ דאס קהל ז׳ ח׳ אזויא אויך אונ פיוט אדירי איומה יאדירו בקול זאגט דאס קהל ה׳ מלך ברואי ברק יברכו בקול זאגט דער חזן נאך אמאהל דאס איינגע אויך אזויא אונ פיוט לאל עורך דין לבוחן לבבות ביום דין לגולה עמוקות בדין פאר וואס זאגט מען נישט כסדר א״ב דער חזן זאל זאגען אותיות א״ב אונ דאס קהל ג״ד אונ אזויא ווייטער כסדר נאר אונ דוא ווארהיים איז דער גאנצער מנהג עפ״י טעות נאך פון דוא פערצייטשע דורות. דאס איז בעווימט ווען דוא פייטנים האבען געמאכט דעם פיוט איז נאך קיין דרוק ניט געוועזען אויף דער וועלט נאר זייא האבען אויף געשריבען זייער פיוט אויף

פאפיער

באפיער אדער פארמיט אונ זייא האבען עס צוא צושיקט צווישען אללע איינזאמלונג פון ידען מען זאל עס זאגען. אונ פאר צייטענס האט געקאסט דאס איבער שרייבען פוהל געלט האבען זיך דוא פייטנים נישט געצוונגען נאר גאנץ וויינוג נאר אונ יעדער קהלה איז געוועזען א מחזור מיט אללע פיוטים אונ תפילות פאר דעם חזן פון קהל געלד איבער דעם האט נאר דער חזן געזאגט דיא פיוטים אונ דאס קהל האט געשוויגען אונ אוים גיהערט נאר אז דער חזן איז געקומען צוא דעם פזמון וואס עס איז איין שבח פאר הש״ית האט דאס דער חזן געזאגט אויף דעם קול אונ דאס קהל האט נאך געזאגט דעם חזן דעם אונהאלט פון דעם לויב אזויא וויא איין צוא שפיהל. אזויא וויא עס ווערט געדערענקט אונ מדרש רבה בייא דער שירה וואס דוא יודען האבען געזאגט בייא דעם ים משה האט געזאגט אשירה לד׳ כי גאה גאה וגו׳ אין דיא ישראל האבען גיענטפערט אשירה לד׳ וגו׳. אזויא אויך בייא דוא פיוטים האבען דאס קהל גיענטפערט נאך דעם חזן דוא ווערטער וואס זייא האבען גיהערט פון חזן וואס ער האט אוים געלאזט דהיינו דער חזן האט געזאגט אתה הוא אלקינו בשמים ובארץ האבען דאס קהל אויך אוים געלאזט בשמים ובארץ. אזויא אויך דער חזן האט געזאגט גבור ונערץ דגול מרבבה האבען זייא נאך געזאגט דגול מרבבה אזויא אויך אונ פיוט אדירי איומה האט דער חזן געזאגט אדירי איומה יאדירו בקול ד׳ מלך האט דאס קהל נאך געזאגט ה׳ מלך אונ אזויא בייא אללע פיוטים. נאר דער נאך אונ עפעס שפעטערע יאהרען אז עס איז נתרבה געווארען דרוקען אונ יעדער איינציגער האט גיהאט אונ מחזור אונ דוא פרומע האבען נישט געוואלט אז דער חזן זאל זייא מוציא זיין מיט דוא פיוטים נאר יעדער האט פאר זיך געזאגט דיא פזמונים שפעטערהייט האבען זייא געזאגט אויך דעם פזמון וואס דער חזן דארף זאגען. שפעטערהייט אין אזויא איינציגווייס האבען זייא זיך געוויינט צוא זאגען דאס אויף דעם קול דאס איינעניי וואס דער חזן האט שוין געזאגט איבער דעם איז פאר קערט געווארען דער גאנצער סדר פון אללע פיוטים ביז היינט:

דוא מטעמים פון דוא מנהגים וואס זענען נוהג בייא האער:

(א) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען שערט נישט אב קיין קינד דיא האער ביז דאס קינד הייבט אהן צוא רעדען. ווייל עס ווערט געדערענגט אונ דער גמרא אז דאס קינד הייבט אהן צוא רעדען לערינט דער פאטער דאס קינד תורה צוה לנו משה אונ דעמאלס ווארט דער פאטער דאס קינד היילינ פאר הש״ית ווייזען אונ פסוק שטייט דאס ערשטע וואס עהרהסט פון דיינע ערפ זאלסט געבען פאר מיינעט וועגען אונ דוא ישראל ווערען אזוי גערופען ערף. איבער דעם אז דאס קינד הייבט אהן צוא רעדען דערמאלס ברענגט דער פאטער דאס קינד צוא איין קדושה וואס ער לערינט מיט איהם תורה. נעמט ער אראפ דוא האער אין דאס געלט פון דיא האער שענקט מען צוא הש״ית אויף צדקה. אויך הייבט ער איהם שוין אהן מחנך צוא זיין מיט מצות ער לאזט איהם איבער פאות אונ מאכט איהם פאר איין יוד עס זאל יעדער ערקענען אז דאס איז א יודיש יונגעל:

(ב) דער טעם פון דעם וואס דוא האער וואס איין מאנסביל אדער א נקבה נעמען זיך צראב שערהאלט מען זייא. נישט מען פאר ברענט זייא ווייל אז מען פאר ברענט האער שאט דאס צום גוף אויך צוא קאפף וויימוג אין אז

מעז וֶועט זַייא אַוֶועק וַוארְפֶען ,כּטז זייא ווער גֶעפוּנֶען ,קֶען מֶען מִיט דוּא הָאער בּ׳ט״ו טוּהְן ח״ו:

דֶער טַעַם פוּן נָאמֶען גֶעבֶּען:

(א) דֶער טַעַם פוּן דֶעם דֶער וָואס הַייסְט אפרים רִיפְט מֶען אִיהְם פִישְׁל. וַוייל יעקב אבינו הָאט גֶעבֶּענְטְשְׁט אפרים׳ן אוּנ הָאט אִיהְם גֶעגְלֶעכִינְט צוּא יַן פִישְׁל אוּנ וַואסֶער אוּנ וַוייל אִין דֶער ברכה שְׁטֵייט אפרים פָאר מנשה אִיבֶּער דֶעם רִיפְט מֶען נָאר אפרים פִישְׁל נִישְׁט מנשה:

(ב) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס דִיא בני תורה רִיפֶען נִישְׁט זַייעֶרֶע ווייבֶּער מִיט דוּא נֶעהְמֶען נָאר עֶר זָאגְט מַיין בַּעַל־הַבַּיִת׳טֶע. וַוייל עֶס וֶוערְט גֶעבְּרֶענגְט אִין דֶער גְמָרָא אַז אַ תּנא הָאט גֶעזָאגְט אִיךְ הָאבּ מַיין מָאהְל נִישְׁט אָהְן גֶערוּפֶען מַיין ווייב אַיין אַנְדֶערֶען נָאהְמֶען נָאר מַיין הויז:

(ג) דֶער טַעַם וָואס מֶען רִיפְט דוּא מסכת ביצה ביעה. וַוייל דָאס וָוארְט ביצה אִיז זַיין בְּזִיוֹן צְווישֶׁען מֶענְטְשֶׁען צוּא דֶאכְטֶען אִיבֶּער דֶעם גוּט מֶען אַיין נָאמֶען ביעה:

(ד) דֶער טַעַם פוּן דֶעם אַז בשב״ת וֶוען מען שְׁטֵייט אוֹיס שמ״ע פָאר יהיו לרצון זָאגְט יֶעדֶער דֶעם פָּסוּק וָואס עֶר הֵייבְּט זִיךְ אָהְן אוּנ לָאזְט זִיךְ אוֹיס מִיט זַיין נָאמֶען. וַוייל דָאס אִיז אַיין סְגוּלָה עֶר זָאל נִישְׁט פַאר גֶעסֶען אוּנ בִּיז פוּן יום הַדִין זַיין נָאהְמֶען:

דוּא טַעֲמִים פוּן שָׁלוֹם:

(א) דֶער טַעַם פוּן דֶעם אַז אַיינֶער טְרֶעפְט זַיין חָבֵר זָאגְט עֶר צוּא אִיהְם שָׁלוֹם עליכם אוּנ דֶער חָבֵר עֶנְטְפֶערְט אִיהם עליכם שלום. וַוייל דָאס וָואס מֶען מֶעג מַזְכִּיר זַיין דֶעם שֵׁם דֶען שָׁלוֹם אִיז אַ שֵׁם לֶערְנֶען מִיר אָפּ פוּן בֹּעַז. אַזוֹיא וִויא עֶס וֶוערְט גֶעבְּרֶענְגְט אִין מסכת ברכות אִין דָארְט שְׁטֵייט אַז בֹּעַז הָאט זַייא גֶעזָאגְט גָאט אִיז מִיט אַייךְ הָאבֶּען זַייא אִיהם גִיעֶנְטְפֶערְט זָאלְסְט וֶוערֶען גֶעבֶּענְטְשְׁט פוּן גָאט ע״כ טוּהְן מִיר אוֹיךְ אַזוֹיא וַוייל שָׁלוֹם אִיז דֶער נָאהְמֶען פוּן הקב״ה אִיבֶּער דֶעם דֶער עֶרְשְׁטֶער וָואס גוּט זַיין חָבֵר שָׁלוֹם מֶעג מזכיר זַיין פְרִיר דֶעם שֵׁם עֶר זָאל זָאגֶען שָׁלוֹם עליכם אָבֶּער זַיין חָבֵר וָואס עֶנְטְפֶערְט אִיהם טָאהְר נִישְׁט בַּאַיְד מזכיר זַיין דֶעם שֵׁם אַזוֹא וִויא מִיר גֶעפִינֶען בַּייא דִיא מֶענְטְשֶׁען פוּן בֹּעַז ע״כ זָ גְט עֶר עליכם שלום:

(ב) דֶער טַעַם פוּן דֶעם מִנְהָג אַז עֶר גוּט שָׁלוֹם זַיין חָבֵר זָאגְט עֶר שָׁלוֹם עליכם אִין דֶער חָבֵר עֶנְטְפֶערְט אִיהְם עליכם שלום אַלְץ בלשון רבים פָאר וָואס זָאגְט מֶען נִישְׁט בלשון יחיד שָׁלוֹם עָלֶיךָ. וַוייל עֶס וֶוערְט גֶעבְּרֶענְגְט אוּנ אלשיך הקדוש אַז וָואס הקב״ה הָאט גֶעזָאגְט צוּא פִּנְחָס׳ן הנני נותן לו את בריתי שלום. אַז הקב״ה הָאט אִיהְם צוּא גֶעזָאגְט עֶס וֶועט אִיהְם זַיין שָׁלוֹם אוּנ גוּף אִין נֶפֶשׁ אִין עֶר וֶועט אַייבִּיג לֶעבֶּען. אַזוֹיא וִויא עֶס שְׁטֵייט אַז פנחס אִיז אליהו אִיבֶּער דֶעם בֶּענְטְשְׁט יֶעדֶער זַיין חָבֵר שָׁלוֹם עליכם אַ לָשׁוֹן רבים עֶר זָאל הָאבֶּען שָׁלוֹם דֶער גוּף מִיט דֶעם נֶפֶשׁ:

(ג) נָאךְ אַיין טַעַם ,קֶען מֶען זָאגֶען פָאר וָואס אַיינֶער זָאגְט דֶעם צְווייטֶען שלום

שלום עליכם אין ער ענטפערט איהם עליכם שלום ער זאגט „שלום עליכם" מיט א לשון שאלה. איינער פרעגט דעם צווייטען אויב דער גוף האט ביא איהם שלום מיט דעם נפש ווייל שטענדיג צום דעם וואס דער גוף גלוסט גליסט נישט דאס נפש אונ צוא דעם וואס דאס נפש האט חשק האט דער גוף נישט קיין חשק אין דורך דעם איז נישט קיין שלום צווישען זייא איבער דעם האבען אונזערע חכמים מתקן געווען אז איינער זאל מזרז זיין דעם חבר ער זאל זעהן עס זאל זיין שלום צווישען דעם גוף מיט דער נשמה אין דער חבר ענטפערט איהם „עליכם שלום" אויך בלשון שאלה ער פרעגט איהם אויב עס איז ביא איהם שלום קען ער איהם שטראפען אונ אויב נישט וויא קען ער שטראפען זיין חבר:

(ד) דער טעם פון דעם וואס דיא וועלט זאגט אז אנאר גוט אונ א קליינער נעמט מיינט מען אזויא אז א נאר גוט צדקה מיינט ער אז ער גוט צו ער דער חכם ווייסט אז ער גוט צדקה נעמט ער ווייל וויא פיהל דער עושר גיט צדקה מיט דעם אריםאן נאך מעהר מוט דער אריםאן מיט דעם עושר:

דיא מנהגים פון שבת שירה. שבת הגדול. שבת חזון. שבת נחמו. שבת שובה:

(א) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען זאגט צו שבת שירה שיט מען פאר דיא פייגעל קאשע. ווייל עס ווערט געברענגט אין ילקוט אויף דעם פסוק ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו דאס איז דער פשט אין זיבעטען טאג דאס מיינט שבת זענען ארויס געגאנגען מהייל פון פאלק קלויבען מן אין זייא האבען נישט געפונען. איז שווער דער פסוק עס האט געדארפט צוא שטיין עס איז נישט געווען וואס שטייט זייא האבען נישט געפונען. נאר ווייל דתן ואבירם זענען ארויס געגאנגען פריטאג צונאכטס אין זייא האבען פאר שבת פון איהרע ציינונג פון דער מדינה פון דער מן וואס זייא האבען צוא זאמען גיוומען פרייטיג כדי זייא זאלען קענען מכחיש זיין משה רבינו וואס ער האט זייא געזאגט אז אין שבת ועט נישט געפונען ווערען קיין מן אונ זייא האבען געזאגט צום פאלק גייט ארויס וועט איהר זעהן אז עס געפונט זיך מן אויף דעם פעלד איבער דעם זענען א טהייל ארויס געגאנגען אויף קלויבען אונ זייא האבען געזוכט אבער זייא האבען נישט געפונען ווייל דיא פייגעל האבען אויף גענעסען דעם מן איבער דעם גוט מען דוא פייגעל זייער שכר דורך דעם זכר. אונ שבת שירה ליינט מען דיא פרשה פון מן גוט מען זייא דערפאר לוין אין דעם זכר:

(ב) דער טעם וואס מען רופט דעם שבת וואס איז פאר פסח שבת הגדול ווייל אין דעם שבת איז דיא יודען געשעהן אין מצרים איין גרויס נס וואס דיא בכורים פון מצרים האבען געהרגעט זייערע פעהטערם:

(ג) נאך איין טעם ווייל אונ דעם שבת זאגט מען איין דרשה אונ מען איז מאריך אונ דער דרשה כדי מען זאל דעם עולם מודיע זיין דיא דינים פון פסח רופט מען איהם שבת הגדול. אויך ווערט געברענגט אונ מהרי"ל אז

דיא

דיא היינטיגע צייטען דארף מען נישט מאכען קיין הסיבה פסח ביא נאכט ווייל איין גאנץ יאהר איז מען זיך נישט נוהג צוא עסען אהן גילעהנטערהייט אז מען וועט מאכען אצונד א הסיבה וועט אויס זעהן גלייך וויא ער וואלט געוועזען נישט געזונד איז דאס נישט קיין דרך חירות:

(ד) נאך איין טעם וואס דער שבת הייסט שבת הגדול ווייל אונ דעם שבת זענען זייא געוואהר געווארען אונ מצרים איין זאך וואס דאס איז געוועזען ביא זייא איין ספק אז זייא האבען מקיים געוועזען דיא תורה איידער זיא איז געגעבען געווארען. צוא האבען זייא איין דין פון א בן נח צוא וויא א ישראל. דעם שבת זענען זייא געוואהר געווארען אז זייא האבען איין דין וויא א ישראל איבער דעם האבען זייא געקענט אב היטען דעם שבת נישט צוא טוהן קיין מלאכה ווייל ביז אהער אז זייא איז געוועזען איין ספק האבען זייא נישט געטארט אב היטען דעם שבת ווייל דער דין איז א בן נח רוהט אונ שבת איז ער חייב מיתה אבער אצונד אז השי״ת האט זייא געזאגט משכו וקחו לכם אז זייא כוזען טוהן איין משיכה זייא זאלען קויפה זיין דאס שעפאלע אויף א קרבן פסח אונ זיא דארפען צוא בעצאהלען דערפאר געלד ווייל דאס איז איין דבר מצוה ממילא האבען זייא שוין געמוזט ריהען דעם שבת איז ביא זייא געוועזען דער טאג גרויס איבער דעם הייסט ער שבת הגדול:

(ה) דער טעם וואס דער שבת פאר ט׳ באב רופט מען שבת חזון איבער דער הפטורה. אויף שבת נחמו איז ריכטיג וואס כען רופט דעם שבת אויף דעם נאמען פון דער הפטורה ווייל איבער דעם טרייסטונג וואס עס שטייט אין דער הפטורה. אבער שבת חזון וואס איז דער טעם. נאר ווייל עס ווערט געברענגט אונ מדרש עם איז נישט געוועזען נאך אזעלכע יו״ט ביא יודען וויא ט׳ באב וכו׳ ווייל אללע טעג וואס עס איז געוועזען אונ זייא איין צרה ר״ל איז געווארען איין יו״ט אזויא שטייט אויך אין פסוק עוד חזון למועד איז דער פשט אז שבת חזון וועט נאך ווערען איין יו״ט ווערט דער שבת אויך אהן גערופען איבער דעם טרייסטען וואס עס וועט שפעטער זיין אונ דעם שבת:

(ו) דער טעם וואס מען רופט דעם שבת צווישען ר״ה יוהכ״פ שבת שובה ווייל דורך דעם שבת וועללען מיר תשובה טוהן צוא השי״ת. ווייל שבת איז א סגולה צוא תשובה. אזויא וויא מיר געפונען ביא אדה״ר מיט קין. אין דיא ר״ת פון שב״ת איז שבת בו תשוב אונ דער וואס היט אב דעם שבת איז מען איהם מוחל דיא זונד איבער דעם רופט מען דעם שבת. שבת תשובה:

(ז) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען עסט נישט קיין קעז אונ ערב שבת ווייל ביא נאכט וועט ער געוויס עסען פלייש לכבוד שבת האט מען גוזר געוועזען איבער דוא קליינע טעג אונ ווינטער וואס טאמער וועט ער עסען דארען קעז דארף מען צוא ווארטען נאך דעם אז מען וויל עסען פלייש זעקס שעה קען מען דורך דעם מוגע זיין זיך פון צוא עסען דוא סעודה לכבוד שבת אדער ער קען פאר געסען אין עסען פאר זעקס שעה איבער דעם האט מען געמאכט א תקנה אז מען זאל פרייטוג נישט עסען קעז אפילו זומער וואס דוא טעג זענען גענוג גרויס:

(ח) דער טעם וואס מען זאגט שיר השירים אונ ערב שבת. ווייל אין שיר השירים געפונט זיך הונדערט אונ זיבעצען פסוקים אזוי פיהל וויא פיהל שעה יעדע וואך האט ווייל אללע טאג האבען זייא מנוחה פיהר שעה אונ פרייטיג פון זייגער צוועלף האבעי זייא אויך מנוחה אין מוצ"ש האבען זייא אויך איין שעה מנוחה איבער תוספות שבת בלייבט איבער הונדערט אונ זיבעציג שעה) איבער דעם זאגט מען שה"ש אז מען זאל ניצול ווערען פון דעם דין פון גיהנם:

(ט) דער טעם וואס מען לייגט חלות אויף דעם טיש פרייטיג פאר נאכט כדי מען זאל מעגין דעם טיש מטלטל זיין אונ שבת ווארום אז מען וועט נישט לייגען קיין חלות וועט דער טיש ווערען איין בסיס לדבר אסור אונ דער טיש וועט ווערען מוקצה אבער אז מען לייגט דוא חלות פאר שבת ווערט דער טיש נישט בטל צוא דוא לעכט נאר צוא דיא חלות מעג מען שוין דעם טיש מטלטל זיין:

(י) נאך איין טעם וואס מען גרייט צום טיש פאר שבת. ווייל אונ פסוק שטייט והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו איז דער פשט אונ זעכסטען טאג דאס מיינט מען פרייטיג דארף מען אהן גרייטען אויף שבת אין מען זאל זיין גרייט אונ מען זאל ווארטען אויף דעם שבת; אזויא וויא דער שבת קומט אהן זאל מען איהם מקבל זיין מיט גרוים כבוד אזויא וויא מען איז מקבל איין מלך:

(יא) דער טעם פון דעם וואס מען איז זיך נוהג צוא פאר זיכען אונ ערב שבת אללע מאכלים וואס מען גרייט אהו לכבוד שבת ווייל עס שטייט טועמיה חיים זכו:

(יב) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט דאס קאפיטעל הודו פון תהלים ק"ז פרייטיג פאר מנחה. ווייל אין דעם קאפיטעל שטייט אוים גערעכינט דיא פיהר מענטשען וואס דארפען לויבען השי"ת אין עס איז נישט דא איין מענטש וואס דוא וואך זאל עס דורך גיין אהן נסים נאר דער בעל הנס ערקענט גישט זיין נס איבער דעם זאגט מען הודו:

(יג) דער טעם פון דעם מנהג וואס ווייבער איבער דעקען זיך דאס פנים בשעת זייא בענטשען ליכט פרייטיג פאר נאכט ווייל אמעהרסטען צונד מען ליכט ווען עס איז נאך גרויסער טאג אונ זייא מאכען דוא ברכה פאר ביהמ"ש אונ יעדע ברכה דארף מען מאכען איידער מען טוט דוא מצוה איבער דעם דעקט זיא זיך צוא דאס פנים זיא זאל נישט קענען זעהן דוא שיין אונ דיא ברכה איידער זיא טוט דיא מצוה:

(יד) נאך איין טעם וואס זיא בעדעקט זיך דאס פנים ווייל זיא האט פאר לאשין דאס ליכט פון דער וועלט איבער דעם דעקט זיא זיך צוא דאס פנים איבער בושה:

(טו) דער טעם וואס מען דעקט צוא דיא חלות אונ שבת פאר קידוש כדי מען זאל נישט מבייש זיין דיא חלות וואס מען מאכט נישט איבער זייא קידוש נאר איבער וויין:

(טז) נאך איין טעם וואס מען לייגט איין טישטוך אונטער דיא חלות אונ פון אויבען. אין דיא חלות אונ דער טעם דאס איז איין זכר אויף דעם מן וואס פון אונטען איז געוועזען טל אין פון אויבען טל אונ דער מן אין מיטען. אין דער טעם וואס מען מאכט אונ שבת א זכר אויף דעם מן דער מן איז

דאך נייעט געוועזען אונ שבת. נאר עס ווערט געבּרענגט אונ זוהר הקדוש צו דיא השפעה וואס עס איז דיא גאנצע וואך איז נאר דורך דעם שבת:

(יז) דער טעם פון דעם וואס אונ שוהל איז דער חזן מקבל שבת אויף דער בימה וואס זיא שטייט אונ מיט שוהל נישט בייא דעם עמוד. ווייל פאר צייטענס איז געוועזען איין מנהג מען איז געגאנגען מקבל שבת זיין אויסער דער שטאט. אזויא וויא מיר געפונען אונ דער גמרא איין תנא האט געזאגט צוא זיין חבר קום וועללען מיר אקעגען גיין דער שבת מלכתא. איבער דעם גייט דער חזן אויך אויף דער בימה וואס זיא איז נים ווייט פון דער טוהר. איבער דעם זעלבען טעם קעהרען זיך איהם דאס גאנצע ציבור מיט דעם פנים צוא דער טוהר בשעת מען זאגט בואו בשלום מען זאל ווייזען אז מען גייט אקעגען מקבל צוא זיין דוא שבת מלכתא:

(יח) דער טעם וואס מען זאגט נישט ויהי רחום אונ שבת בייא מערב ווייל ווען דער וואכען זאגט מען עס פאר מערב דען פאר צייטענס ווער עס איז מחויב געוועזען מלקות האט מען איהם געשלאגען פאר מערב אבער פרייטאג פאר נאכט שלאגט מען נישט קיין מלקות קומט נישט צוא זאגען ויהי רחום:

(יט) דער טעם וואס מען זאגט במה מדליקין שבת בייא נאכט נאך שמ״ע. ווייל מען האט געזאגט ויכולו דאס איז תורה זאגט מען במה מדליקין מחבר צוא זיין תורה שבע״פ מיט תורה שבכתב. נאך איין טעם וואס מען זאגט במה מדליקין כדי מען זאל מקיים זיין דוא מצוה פון הדלקת הנר מיט מעשה. אונ. דיבור. מחשבה:

(כ) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט נישט ברוך ד׳ לעולם אמן אונ שבת בייא נאכט ווייל מען האט דאס מתקן געוועזען צוא זאגען בשעת עס איז געוועזען דוא גזירה אז מען זאל נישט זאגען דוא תפילת שמ״ע איבער דעם האט מען דאס מתקן געוועזען ווייל עס געפונט זיך אונ דעם אכצעהן אזכרות היינט חאטש דיא גזירה איז בטל געווארען איז ווייטער געבליבען דוא תקנה מען זאל עס זאגען האט מען געמאכט איין היכר אונ שבת נייעט צוא זאגען דאס כדי מען זאל נישט מפסיק זיין צווישען גאולה אונ תפלה:

(כא) נאך איין טעם וואס מען זאגט נישט ברוך ד׳ לעולם אונ שבת ווייל מען האט מתקן געוועזען צוא זאגען דען ווייערע ביהלען זענען געוועזען אונטער דער שטאט אונ אפשר פאר שפעהטיגנס זיך ווער איבער דער צייט וואס דאס קהל זאגט ברוך ד׳ לעולם קען ער דאווינען ער זאל זאגען שמ״ע גלייך מיט דעם קהל אבער אונ שבת פאר שפעטיגט נישט קיינער:

(כב) דער טעם פון דעם וואס אז דער חזן מאכט קידוש אונ שוהל פאר זיכט נישט דער חזן פון קידוש נאר מען גוט עס קינדער אוים צוא טרינקען ווייל דער קידוש אונ שוהל איז נאר אויף דעם אז אורחים זאללען יוצא זיין מיט דעם קידוש:

(כג) דער טעם פון דעם וואס אין שבת זאגט מען אין קידוש אשר קדשנו אהן יו״ט זאגט מען אשר בחר בנו ווייל יו״ט דאס קענגט אונ דעם
וואס

האם דאס ב״ד איז קובע דעם זמן זאגט מען א״ר בחר בנו אבער שבת איז דוא קדושה קבועה פון צייט דיא וועלט איז בעשאפען געווארען :

(כד) דער טעם פון דעם וואס אז דער חזן מאכט קידוש אין שוהל הייבט ער נישט אהן יום הששי ויכולו. ווייל מען האט שוין געזאגט צווייא מאהל ויכולו אויך טאהר מען נישט מפסיק זיין אונ מיט פסוק יום הששי פאר דעם קהל אונ אז ער וועט אהן הייבען ויכולו וועט ער מאכען איין הפסק אין שם הויה וואס געפונט זיך אונ פסוק ביום הששי ויכולו השמים :

(כה) דער טעם וואס פרייטוג צוא נאכטס זאגט מען גוט שבת. נישט גוט נאכט אזויא וויא אללע נאכט. ווייל אונ שבת איז גאהר קיין נאכט נישט דען עס איז גאנצען ליכט :

(כו) דער טעם וואס אונ שבת נאך דעם דאווינען זאגט איינער דעם אנדערען גוט שבת. איין רמז מיר זאללען זוכה זיין צום שבת שכולו טוב ומנוחה לחיי עולמים :

(כז) דער טעם פון דעם וואס אין שבת בייא מנחה זאגט מען נישט גוט שבת. ווייל אונ שבת צוא מנחה זענען נסתלק געווארען דרייא צדיקים יוסף משה דוד. אונ מיר זאגען דרייא פסוקים פון צידוק הדין אין מיר וויינען אזויא וויא אבילות אונ א אבל זאגט מען נישט גוט שבת :

(כח) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען מאכט לכבוד שבת איין מאכל מעהר וויא אללע טאג אונ מען רופט עס צומעס. ווייל צומעס איז טייטש בעהעפטען דאס איז איין רמז אז אונ שבת ווערען צוא זאמען געקניפט הקב״ה אונ שבת אונ דיא ישראל :

(כט) דער טעם פון דער וואס מען איז זיך נוהג אז פרייטוג צוא נאכטס אז עס טריפט פון איין לעכט שטעלט מען אונטער איין חלה אדער איין ספר דאס מאכט מען איין סימן ער זאל זיך דערמאנען אז היינט איז שבת אונ ער זאל נישט גלייך מאכען דאס לעכט. אויך איז דאס איין סגולה בדוקה ומנוסה אז מען האלט א חלה אדער איין ספר אז דוא לעכט זאללען נישט טריפען ווייל דער זכות פון שבת איז מגין. אויך איז איין סגולה אונטער צוא שטעלען איין כלי אונטער דיא לעכט :

(ל) דער טעם פון דעם וואס מען איז זיך נוהג צוא שטעלען טשאלינט אונ שבת אונ ווער עס עסט נישט אונ שבת קיין טשאלינט דארף מען איהם בודק זיין צוא ער איז נישט קיין מין. ווייל עס ווערט געברענגט אונ מדרש ויברך את יום השביעי מיט וואס האט ער געבענטשט דעם שבת ר״א בשם ר׳ יוסי זאגט אז דער שבת איז געבענטשט איבער דוא איידעלע כענמטיען אז דוא מאכלים וואס מען גרייט אהן לכבוד שבת זאללען האבען איין טעם פון פרישע׳ פייזען ווייל מענכעם מאהל זענען דוא מאכלים אונ אויווען אבצען שעה וואס אונ א וואכעדיגען טאג וואלט עס געשאט צום גוף. ווייל דוא מאכלים זענען לכבוד שבת ריהט אויף זייא דוא ברכה אונ מען פיהלט כל מיני מטעמים אונ דעם עסען אונ זייא זענען גוט צום גוף אין נפש אונ ווער עס עסט זייא וועט זוכה זיין צוא תחיית המתים. ווער עס גלויבט אונ דעם דער פיהלט דאס בחוש :

(לא) נאך איין טעם פון דעם מנהג וואס מען עסט אונ שבת טשאלינט

מען

מען שאכט איין זכר אויף דעם מן דער מן אז מען האט איהם געלאזט פון איין טאג אויף דעם צווייטען איז ער צוגאנגען אונ עס איז געוועזען פוהל מיט ווערים אבער שבת וואס מען האט אייך געלאזט פון פרייטאג איז נישט קאליע געווארען אונ עס איז נישט געוועזען קיין ווערים אדרבא מען האט געשפירט אונ דעם מן איין גוטען געשמאק מעהר וויא א גאנצע וואך איבער דעם מאכט מען א זכר אונ מען שטעלט טשאלינט פערשידענע פעטע מאכלים אונ א פארמאכטען אויוועז וואס עפ"י דרך הטבע וואלט דאס מאכל געדארפט נישט צוא האבען קיין גוטען טעם אונ זאל זיין געפעהרליך צום גוף . אבער מיר זעהען דוך אז טויזענטער יאהרען עסען מיר דיא מאכלים אלע שבת אונ עס האט נאך ח"ו נישט געשאט אדרבא דאס איז נאך איין רפואה פאר דעם גוף אונ עס גיט א חיות אויף א גאנצע וואך . נאר וועהר עס גלייבט נישט אונ דעם קען איהם דאס טשאלינט געווים שאטען :

(לב) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען זאגט שלום עליכם דרייא מאהל פרייטאג צוא נאכטס ווען מען קומט פון שוהל . ווייל עס בעלייט איהם צווייא מלאכים פון שוהל אהיים זייא זאלען זעהן אויב ער האט געגרייט צום טיש אין אהן געצונדען לעכט וועלען זייא איהם בענטשען איבער דעם זאגט ער צוא דיא מ:כ"ב איהר מלאכים איהר זענט געשיקט געווארען פון הקב"ה צוא זעהן אויב איך האב מיך מכין געוועזען לכבוד שבת זעהט אז איך האב גאהר נישט פאר פעהלט . איבער דעם זאלט איהר מיך בענטשען אזויא וויא עס איז אויף אייך כתוב . אונ אייער ארויס גיין זאל אויך זיין מיט שלום אהן איין קטרוג ח"ו אז איהר וועט קומען פאר הקב"ה אונ השי"ת זאל מיך אויך בענטשען :

(לג) דער טעם וואס מען זאגט זמירות . שבת בייא דעם עסען : ווייל עס ווערט געברענגט אונ מדרש שה"ש אז דער שטייגער פון דוא ישראל אז זייא עסען אפ אין עת דיא סעודה זענען זייא עוסק אין שירות ותשבחות :

(לד) דער טעם וואס מען טרינקט נישט אפילו קיין וואסער פרייטאג צוא נאכטס פאר קידוש ווייל דיא נשמות שעלטען דעם וואס טרינקט פאר קידוש :

(לה) דער טעם פון דעם וואס מען איז זיך נוהג צוא שלאפען אין שבת לענגער וויא א גאנצע וואך ווייל דיא ר"ת פון שבת איז . שינה בשבת . תענוג . אין אלע טאג שטייט בייא דעם קרבן תמיד וואס מען האט מקריב געוועזען אין דער פריה בבוקר אין שבת שטייט נישט בבוקר נאר וביום השבת :

(לו) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט אין שבת פאר פתיחת הארון . אתה הראית לדעת . ווייל אין שבת איז געגעבען געווארען דיא תורה אין בשעת מתן תורה האט השי"ת געעפינט אלע הימלען אין האט געוויזען אז עס איז נישט דא קיין אנדערער באשעפער חוץ השי"ת :

(לז) דער טעם פאר וואס מען זאגט נישט ובא לציון אין שבת שחרית נאר בייא מנחה ווייל דיא קדושא דסדרא האט מען מתקן געוועזען איבער דיא מענטשען וואס זייא פאר שפעהטיגען זיך אין קומען אין שוהל אריין

נאך

נאך שמ״ע האבען זייא נישט גיהערט קיין קדושה ווענין זייא מיט דעם יוצא אבער אונ שבת אין יו״ט קומט יעדער דאווינען פאר שמ״ע דארף מען נישט צוא זאגען דיא קרישא דסדרא:

(לח) דער טעם וואס מען זאגט אונ דער קדושה פון מוסף שמע ישראל אני ה׳ אלהיכם. נאר ווייל עס איז געוועזען איין גזירה אויף דיא ישראל אז מען זאל נישט זאגען קריאת שמע האט מען מתקן געוועזען מען זאל עס זאגען צוא זאמען מיט דער קדושה כדי זייא זאלען נישט מרגיש זיין איבער דעם זאגט מען אויך אני ה׳ אלקיכם כדי עס זאל זיין דער אהך הייב פון ק״ש אונ דער סוף. איז פאר צייטענס איז געוועזען דיא תקנה מען זאל עס זאגען בייא יעדער שמ״ע הן אין דער וואכען הן אין שבת נאר אז עס איז בטל געווארען דיא גזירה האט מען אויך מבטל געוועזען מען זאל עס מעהר נישט זאגען נאר בלויז א שבת בייא מוסף איבער צווייא טעמים איינס ווייל אין שבת מוסף איז נישט דא קיין ק״ש צווייטענס כדי דאס נס זאל נתפרסם ווערען אויף דורות מען זאל געבען איין שבח צוא השי״ת פאר דעם נס וואס עס איז געשעהן:

(לט) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען עסט אונ שבת ציבעלים מיט אייער אין ארבעים. מען מאכט איין זכר אויף דעם אבילות פון דער פטירה פון מרע״ה דען ער איז געשטארבען אין שבת איבער דעם עסט מען דרייא זאכען פאר איין זכר אויף דרייא צדיקים וואס זענען געשטארבען אין שבת משה דוד יוסף:

(מ) נאך איין טעם ואס מען עסט ציבעלים אין שבת ווארום א מענטש איז מחויב מענג צוא זיין דעם שבת מיט אלע מיני תענוגים אין מען זאל באכען איין שינוי וויא א גאנצע וואך אז דיא ישראל האבען געגעסען אין דער מדבר דעם מן האבען זייא געשמעקט אונ דעם מן איין טעם פון פערשידענע מאכלים מיט ואס היינען זייא געקענט מוסיף זיין לכבוד שבת פאר א מטעמים מוזען מיר זאגען אז אין שבת האבען זייא מוסיף געוועזען וואס זייא האבען געגעסען ציבעלים לכבוד שבת. ווייל אין דעם מן האט מען געפיהלט אלע טעמים הוץ פון ציבעלים אונ קנאבעל וואס דער מן היט נישט געהאט דעם טעם האבען זייא דאס מוסיף געוועזען לכבוד שבת איבער דעם מאכען מיר איין זכר וואס מען עסט אונ שבת ציבעלים:

(מא) דער טעם פון דעם וואס אונ דער ספירה זאגט מען אב הרחמים אפילו ווען מען בענטשט ר״ח אונ דיא בין המצרים אז מען בענטשט ר״ח זאגט מען נישט אב הרחמים. ווייל פאר השי״ת איז גרעסער דאס שטארבען פון דוא צדיקים וויא דאס חרבן ביהמ״ק אונ דער ספירה זענען אוים געשטארבען פיר אונ צוואנציג טויזענט תלמידים:

(מב) דער טעם פון דעם וואס דוא דריטע סעודה וואס מען עסט שבת רופט מען שלוש סעודות פאר וואס ווערט זיא נישט אהן גערופען סעודה שלישית. ווייל דער עיקר וואס מען איז מקיים דוא סעודה לכבוד שבת ערקענט מען נאר בייא דער סעודה ווייל דוא ערשטע סעודה אויך דוא צווייטע האט ער גיגעסען צוא עסען אונ ער האט הנאה ווערט נישט ערקענט אז ער עסט לכבוד שבת אבער בייא דער דריטער סעודה האט

ער

ער נישט קיין הנאה פון דעם עסען נאר ער עסט בלויז לשם שמים. אונ דאז מצוה האט נאר אהן גערופען ווען מען איז זיא גומר איבער דעם מערען אלע סעודות אהן גערופען אויף דער סעודה:

(מג) דער טעם וואס דער קידוש וואס מען מאכט שבת אונ דער פריא ריפט מען קדושא רבא ווייל דוא מצוה פון דעם קידוש איז קלענער פון דער מצוה פון קידוש פון ביינאכט. ווייל דער קידוש איז נישט מן התורה איבער דעם ריפט מען דעם קידוש קידושא רבא בלשון סגי נהור:

(מד) נאך איין טעם וואס דער קידוש ווערט גערופען קידושא רבא. ווייל דער קידוש מעג זיין פון אנדערע משקאות חוץ וויין אבער דער קידוש פון ביינאכט מוז קומען נאר איבער וויין הייסט עס קידושא רבא:

(מה) דער טעם פון דעם וואס אין שבת ביינא מנחה זאגט מען ואני תפלתי אבער אין יו"ט זאגט מען נישט ביינא מנחה ואני תפלתי ווייל אין יו"ט איז שכיח שכרות אין א שיכור מאהר נישט מתפלל זיין אבער אין שבת ביינא מנחה טאהר מען נישט קובע זיין קיין סעודה איז נישט שכיח קיין שכרות קען מען זאגען ואני תפלתי אויך אונ יו"ט לייענט מען ניקט אונ אונ ספר ביינא מנחה:

(מו) נאך איין טעם וואס מען זאגט ואני תפלתי ווייל דוא או"ה אז זייא עסען אב טרינקען זייא זיך אהן אונ שיכורען זיך אהן אבער מיר טוהן נישט אזויא חאטש אונז האבען געגעסען אין געטרונקען פון דעסט וועגען טוהן מיר מתפלל זיין איבער דעם זאגט מען ואני תפלתי:

(מז) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט ובא לציון גואל שבת ביינא מנחה ווייל דיא יודען וועלען אוים געלייזט ווערען שבת ביינא מנחה:

(מח) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט ביינא מנחה צדקתך צדק דיא דרייא פסוקים פון צידוק הדין אויף דיא דרייא צדיקים וואס זענען געשטארבען שבת ביינא מנחה אונ אז עס שטארבט איין חכם ווערט בטל זיין בהמ"ד איבער דעם האט מען נישט קובע געוועזען צוא לערנען איין שיעור קבוע שבת ביינא מנחה. איבער דעם אבילות פון דיא דרייא צדיקים. אויך איבער דעם זאגט מען נישט קדיש פאר ויהי נועם אין מוצאי שבת אזויא וויא אין דער וואכען. ווייל דער קדיש איז נאר ווייל מען טאהר זיך נישט שטעלען דאווינען נאר אז מען האט פריער געלערנט תורה עטליכע פסוקים זאגט מען נאך דעם קדיש אבער שבת ביינא מנוחה ווייל מען איז נישט קובע צוא תורה איבער דעם זאגט מען נישט קיין קדיש:

(מט) דער טעם פון דעם וואס אונ ווינטער זאגט מען שבת ברכי נפשי אונ זומער זאגט מען אין ש"ת פ"ק. ווייל דיא וועלט איז בעשאפען געווארען אין ר"ח תשרי וואס דער חודש איז דער עלטסטער פון דיא ווינטערדיגע חדשים אונ ברכי נפשי שטייט אוים געשריבען כסדר דיא מעשה בראשית ליידער דאס אין ווינטער אבער אונ פרק שטייט קבלת התורה עס הייבט זיך אהן דער ערשטער פרק משה קיבל תורה מסיני אין דיא תורה איז געגעבען ר"ח סיון אין זומער איבער דעם זאגט מען פרק אין זומער:

(נ) נאך איין טעם וואס מען זאגט ברכי נפשי אין ווינטער ווייל עס ווערט געברענגט אז דוד המלך ע"ה האט געבעטען אויף דעם שנייא ער זאל אראפ גידערען אויף דער וועלט אין ווינטער גיים שנייא אונ ברכי נפשי שטיים

שמייט דאס אייעס אוים געדרעקנט איבער דעם זאגט מען עס אין ווינטער און פסח הערט מען אויף צוא בעטען אויף רעגען איבער דעם הערט מען אויף צוא זאגען ברכי נפשי:

(נא) נאך איין טעם וואס מען זאגט ברכי נפשי אין ווינטער ווייל יעקב אבינו האט דאס געזאגט בשבת ער איז געוועזען ביי לבן אין שטוב און דיא קעלטען ביי נאכט האט ער געזאגט דעם מזמור:

(נב) נאך איין טעם וואס מען זאגט און זומער פרק ווייל עס איז דורך געגאנגען דיא יודען א גאנצער זומער מיט קבלת התורה דען מרע"ה איז געוועזען און הימעל נאך דיא לוחות פון שבועות ביז מוציוה"כ:

(נג) דער טעם וואס מען טרינקט נישט קיין וואסער אין מוצאי שבת פאר הבדלה ווייל עס איז איין סכנה צוא טרינקען פאר הבדלה:

(נד) נאך איין טעם וואס מען טרינקט נישט קיין וואסער פאר הבדלה כדי מען זאל טרינקען נאך הבדלה וואסער מיט דארשט פון א ברינע. ווייל און מוצ"ש איז און אלע טייכען דא וואסער פון דער ברינע פון מרים דאס איז איין גרויסע רפואה:

(נה) דער טעם פון דעם מנהג וואס ביי דיא ספרדים איז מען זיך נוהג מען איז מאריך מיט זמירות מוצאי ש"ק לאנג אין דער נאכט כדי מען זאל בעלייטען דוא שבת מלכתא מיט געזאנג:

(נו) דער טעם פון דעם וואס מען איז מאריך מיט א ניגון בשעת מען זאגט ויהי רחום מוצאי שבת אויך בשעת מען זאגט ברכי. ווייל און מוצאי שבת גייען דיא נשמות צוריק אין גיהנם און כל זמן מען איז מאריך ביי ויהי רחום גייען זייא נאך נישט צוריק:

(נז) דער טעם פון דעם וואס אין מוצאי שבת הייבט מען אהן ואתה קדוש און מען זאגט נישט ובא לציון גואל. ווייל דיא גאנצע גאולה וועט נישט זיין ביי נאכט. כדי דיא אר"ה זאלין נישט זאגין זייא זענין גנבים זייא אנטלויפין ביי נאכט:

(נח) נאך איין טעם וואס מען איז מאריך בשעת מען זאגט ברכי אין מוצ"ש. עס ווערט גיברענגט אין הלכות גדולות מען דארף מאריך זיין בשעת מען זאגט נאך ברוך ה' המבורך אין מוצ"ש כדי ער זאל ניצול ווערין דיא וואך פון היזק. און עס איז דא קבלה פון רב האי גאון וואס דאס איז ברוך ומנוסה אז מיט דעם וואס מען איז מאריך אין מוצ"ש ביי ברוך ד' המבורך איז דאס מסוגל צו הצלחה:

(נט) דער טעם וואס מען זאגט אין מוצ"ש ויהי נועם ווייל אין שבת האט מען מבטל געוועזין פון מלאכה איז מען מתפלל אז עס זאל שורה זיין א ברכה אין אונזערע ארבייט. עס ווערט גיברענגט אין מדרש תנחומא אז אין מוצ"ש גייט ארוים א בת קול און זאגט איהר רשעים גייט שוין צוריק אין גיהנם אריין דען דיא ישראל האבין שוין גומר געוועזין זייער סדר. איבער דעם דארף מען יעדער זאך צו זאגין מלה במלה בנעימות כדי דער שבת זאל זיך נאך ממשיך זיין:

(ס) נאך א טעם וואס מען זאגט ויהי נועם אין מוצ"ש. ווייל מרע"ה האט דאס גיזאגט בשעת מען האט גומר געוועזין דאס משכן איין סימן אז עס זאל שורה זיין דיא ברכה. און דינסטאג האט מען אויף גישטעלט דאס משכן. איז

ניוועזין

געוועזן דער גמר פון ברענגען צום מלאכת המשכן אין מוצ"ש. און דעמאלס האט מען געזאגט ויהי נועם אזו וויא עס ווערט געברענגט אין מדרש. איבער דעם איז מען זיך נוהג מען זאל דאס זאגן אין מוצ"ש אויף א סימן ברכה און מהפלל זיין אויף זייער מעשה ידיהם פון א גאנצע וואך זייא זאלין ווערין געבענטשט און זייא זאלין מצליח זיין:

(סא) דער טעם פון דעם וואס מען שמעקט בשמים מוצאי שבת ביים דער הבדלה. וויל אין שבת קומט צו יעדין יוד א נשמה יתירה פון עולם העליון און דיא נשמה איז ניט געוואוינט מיט דעם ריח פון דעם עולם. וויל איהר ארט איז אין ג"ע האט זיא שטארק צער פון דעם איז מען מיט דעם מפיים דיא נשמה און מען מאכט פאר איהר דעם נחת רוח מיט דיא בשמים אזוי וויא עס איז בעוה"ז אז פון א גוטען געשמאק האט דיא נשמה הנאה גלייך מיט דעם גוף:

(סב) דער טעם פון דעם וואס מען מאכט קידוש אין שוהל פאר עלינו און הבדלה מאכט מען נאך עלינו. וויל מען איילט זיך מקבל שבת צו זיין תיכף מיט דעם קידוש וואס מען מאכט. אבער מיט הבדלה איילט מען זיך ניט כדי עס זאל נאך ווערין צו גירעכינט צום שבת איבער דעם מאכט מען הבדלה נאך עלינו:

(סג) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען קוקט אהן דיא נעגיל אין מוצ"ש בשעת מען מאכט הבדלה און מען מאכט דיא ברכה בורא מאורי האש. וויל עס ווערט געברענגט אין ירושלמי אז מען מאכט ניט דיא ברכה בורא מאורי האש ביז מען ערקענט צווישען דעם נאגיל אין דעם פלייש:

(סד) נאך איין טעם וואס מען קוקט אויף דיא נעגיל בשעת מען מאכט דיא ברכה. וויל עס שטייט אז הקב"ה האט געגעבין פערשטאנד צום אדם הראשון און ער האט גענומען צוויא שטיינער און האט גיקלאפט איינעם אן דעם אנדערען איז ארויס געקומען פון דעם פייער אין מוצ"ש. האט אדה"ר געגעבין איין שבח צו השי"ת פאר דעם וואס ער האט איהם באשאפין דיא פינגער דען דורך דיא שפיץ פינגער האט ער גיקענט מאכין פייער אויך מאכין אלע מלאכות. איבער דעם קוקען מיר אויף דיא שפיץ פינגער מען זאל זיך דערמאנין אהן דעם חסד:

(סה) נאך איין טעם קען מען זאגען וואס מען קוקט אויף דיא נעגיל מוצ"ש וויל אדה"ר איז געוועזען בעדעקט זיין גאנץ לייב מיט נאגיל איידער ער האט געזינדיגט מיט דעם עץ הדעת און נאך דער זינד איז דאס פון איהם צו גענומען געווארען און עס איז איהם געבליבען נאר אויף דיא שפיץ פינגער. אויך שטייט אז דורך דעם זכות פון שבת האט אויף איהם מגין געוועזן און ער איז ניט געשטראפט געווארען מיט קיין שום עונש און דיא דעק פון נאגיל איז פון איהם ניט אוועק גענומען געווארען נאר ערשט מוצ"ש נאך דער הבדלה דורך דעם קוקט מען אויף דיא נעגיל וויל אצונד איז דאס גיגעבען געווארען צו אדה"ר:

(סו) נאך איין טעם וואס מען קוקט אויף דיא נעגיל. וויל עס ווערט געברענגט אין אגדה אז עס איז ארויס גיגאנגען איין ליכטיגקייט פון אונטער דיא נעגיל פון אדה"ר און ער האט גיקוקט אויף דעם גוף האט ער געזעהן אז ער איז נאקיט אחוץ דיא נעגיל וואס זייא זענין נאך געבליבען

אין

אין דעם וועלכען געשטאלט וואס זענען געוועזן צום ערשטען:

(ס׳) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען לעשט אויס די לעכט אויך די הבדלה און מען וואשט זיך אויס מיט דעם די אויגען. דאס מיט מען איבער דעם מען זאל וויזען אז די מצוה איז געליבט:

(כח) דער טעם פון דעם מנהג וואס תיכף נאך דער הבדלה לייגט מען צוא דעם טלית כדי מען זאל תיכף עוסק זיין אין א דבר מצוה און עס זאל זיך ניט אהן הויבען די חיצונים אין דעם טלית. איבער דעם אז ער האט עהם ניט צוא געלייגט תיכף אז ער לייגט עהם צ״א אויף מארגען דארף מען דעם טלית צום ערשטען אפ שאקלין און דער נאך צוא לייגען:

(מט) דער טעם פון דעם מנהג וואס ווייבער טרינקען ניט פון הבדלה ווייל עס איז דא א דעה אז דער בוים וואס אדה״ר האט געגעסען פון עהם איז געוועזען וויינטרויבען און מיר מאכין הבדלה כדי מתקן צוא זיין דעם חטא פון אדה״ר. און חוה האט גורם געוועזען דעם חטא פון עץ הדעת איז ניט גלייך אז איין אשה זאל פון דעם הנאה האבין:

(ע) נאך איין טעם וואס ווייבער טרינקען ניט פון כוס הבדלה. ווייל עס איז איין פלוגתא אין ש״ע מהייל זאגען אז ווייבער זענין מחויב צוא מאכען הבדלה מן התורה און מהייל האלטען אז ווייבער זענין פטור פון הבדלה און גאנצע. און מהייל האלטין אז זייא זענין מחויב מדרבנן איבער דעם מאהר די אשה ממה נפשך ניט טועם זיין פון דער הבדלה. נאך דער דעה וואס האלט אז זייא זענין מחויב מן התורה אין דער עיקר הבדלה איז שמ״ע ניט איבער דעם כוס אז דער מאן האט געמאכט הבדלה אין דער שמ״ע כוס האט ער שוין יוצא געוועזען דער עיקר הבדלה און אמעהרסטען מהייל דאווינין ווייבער ניט קיין מעריב מאכען זייא ניט קיין הבדלה אין דער שמ״ע איז זיא דוך מחויב צו מאכען הבדלה בייא דעם כוס מה״ת. איבער דעם קען זיא דער מאן ניט מוציא זיין מיט זיין הבדלה ווייל זיין הבדלה וואס ער מאכט איבער דעם כוס איז נאר מדרבנן ווייל ער האט שוין יוצא געוועזען מיט דער הבדלה אין שמ״ע און זיא איז מחויב מה״ת קען דרבנן ניט מוציא זיין מה״ת. איבער דעם מאהר זיא ניט טועם זיין פון כוס כדי זיא זאל וויסען אז זיא איז מחויב מה״ת. און נאך דער דעה וואס האלט אז ווייבער זענין פטור פון הבדלה דארף ז״א ניט טועם זיין פון דער הבדלה כדי דער מאן זאל זיך ניט טועה זיין ער וועט מיינען אז זיא קען איהם אויך מוציא זיין און באמת איז זיא פטור. און נאך די דעה וואס האלט אז ווייבער זענען מחויב בהבדלה מדרבנן מאהר זיא אויך ניט טועם זיין איבער דעם וועלכען טעם דער מאן זאל ניט מיינען אז זיא איז מחויב מה״ת און זיא קען עהם מוציא זיין איז נאך אלע דיעות ניט גלייך אז ווייבער זאלען טועם זיין פון כוס הבדלה:

(עא) דער טעם פון דעם וואס מען פאר דרייט די פסוקים פון ויתן לך און מען זאגט ניט כסדר אזוי וויא זייא שטייען אין דער תורה און פוהל פסוק ב׳ פון די ברכות פאר פעהלט מען. איז דער טעם פון דעם אזוי. ווייל דער שטייגער פון דער וועלט איז מען פריר עוסק אין משא ומתן און נאך דעם אז מען האט שוין א מצב פרנסה נעמט מען איין פ״ויא און דער נאך האט מען קינדער. אזוי איז דא געשטעלט געווארען די פסוקים פו׳ ויתן לך לויט דעם סדר פריר זאגט מען ויתן לך וגו׳ מטל השמים די ברכות פון יצחק אבינו:

אבינו אויף פרנסה אונ דער נאך שטייט דיא ברכה פון קינדער:
(עב) דער טעם פון דעם אין ספר בראשית מאכט דער תרגום אויף עברי עבראה אין ספר שמות מאכט דער תרגום אויף עברי יהודאה. ווייל עס שטייט אין מדרש ויחי אויף דעם פסוק יהודה אתה יודוך אחיך. אז מען וועט רופען אלע שבטים אויף דיין נאמען יהודי. איבער דעם מאכט דער תרגום פון דער ברכה אהן וואס יעקב אבינו האט זייא געבענטשט אונ ווייטער יהודי אונ ביז דער ברכה רופט מען זייא עבראה:

דיא מנהגים פון תענית.

(א) דער טעם פון דעם וואס דיא גאנצע וועלט רופט אהן דעם חודש אב מנחם אב. מנחם מיינט מען איין טרייסט וואס טרייסט מען א"ב מיר געפינען געשט אין גאנץ תנ"ך עס זאל שטיין. אויף דעם סדר פון א"ב גאר דיא קינות זענען געשטעלט אויף א"ב אונ מיר האפין אויף דער ג ולה א"ע טאג זיא זאל זיין במהרה בימינו וועט דאס א"ב געטרייסט ווערען איבער דעם רופט מען דעם חודש מנחם אב:
(ב) דער טעם פון דעם תענית שני וחמישי שני נאך פסח אונ סוכות. ווייל אין דיא צייטען איז דיא לופט נישט גוט בפרט פאר קליינע קינדער זייא איז שוועהר צו פאר נעמין דיא לופט. האט מען איבער דעם מתקן געוועזען א תענית:
(ג) דער טעם פון דעם וואס דיא מגילת איכה שרייבט מען נישט אויף קיין פארמיט אזוי וויא מען שרייבט דיא מגילת אסתר אדער איין ספר תורה. ווייל אלע טאג קוקען מיר אויס אונ מען הויפט אויף דער גאולה מען זאל אויס געלייזט ווערין אז מען וועט שרייבין דיא מגילת איכה אויף פארמיט וועט אויס זעהן וויא ח"ו מען איז זיך מייאש פון דער גאולה:
(ד) דער טעם וואס מען זאגט נישט אין תשעה באב תתקבל צלותהון בייא קדיש ווייל עס שטייט שתם תפלתי:
(ה) דער טעם וואס מען לייגט נישט קיין תפילין אין ט' באב. ווייל אין פסוק שטייט השליך משמים ארץ תפארת ישראל. דער פשט פון דעם הקב"ה האט אראפ גיווארפין פון הימעל ביז צו דער ערד דאס שונהייט פון דיא ישראל אונ תפלין ווערין אהן גערופען פאר: אויך צונד מען נישט אהן קיין לעכט אין שוהל ווייל עס איז פאר לאשין געווארין דאס לעכט פון דיא ישראל. דאס מיינט מען דאס ביהמ"ק איז חרוב געווארען אזוי וויא עס שטייט והלכו כל הגוים לאורך:
(ו) נאך איין טעם וואס מען פאסט בה"ב נאך פסח אין סוכות ווייל עס שטייט בייא איוב'ן אז נאך יו"ט האט ער מקריב געוועזען קרבנות טאמער איבער דער שמחה פון דער סעודה האבען זייא געזינדיגט אזויא נאך יו"ט טאמער האט מען עטוואס פגם געוועזען דורך דער שמחה פון יו"ט איבער דעם פאסט מען אויף זייא:
(ז) דער טעם פון תענית שובבים ת"ת. ווייל אונ דער צייט האט זיך אהן געהויבען דאס גלות אונ מצרים:
(ח) דער טעם פון דעם אז מען לייגט ויחל אונ תענית טאפילט מען מהיי'

פסוקים

פסוקים ויאס מען ליינט פאר דעם כהן אויך פאר דעם ישראל אבער וואס מען ליינט פאר דעם לוי טאפעלט מען גישט ווייל די כהנים אין ישראלים האבען געזינדיגט ביים דעם עגל אבער די לוים האבען נישט געזינדיגט ביים דעם עגל דארף מען ביים דעם לוי נישט צוא טאפלען די פסוקים:

(ט) דער טעם פון דעם וואס אין תענית זאגט מען נישט די הפטורה דרשו ד׳ בהמצאו אין דער פריה נאר ביים מנחה ווייל עס שטייט אין דער הפטורה שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות אונ דער שכר פון תענית איז וואס מען גיט צדקה אונ דער עיקר תענית איז ביים מנחה אז מען האט שוין אפ גיפאסט קומט צוא זאגען די הפטורה:

(י) דער טעם פון דעם מנהג וואס אונ ט׳ באב גייט מען אויף די קברים אונ מען ווארפט קנאבעל. ווייל עס איז גישט גלייך צוא גיין אויף די קברים ווייל עס איז זיך מדבק די חיצונים ר״ל אונ זיי בעלייטען איהם אהיים. נאר א גאנץ יאהר קען מען ניצול ווערען פון זיי דורך דער תורה וואס מען לערינט אבער אונ ט׳ באב טאהר מען נישט לערנען. ווארפט מען קנאבעל דעי דאס איז בעוויסט אז קנאבעל פאר טרייבט די חיצונים אונ מען גייט אויף די קברים אז די מתים זאלען האבען א סימן אז מען איז געוועזען ביי זיי כדי זיי זאלען מתפלל זיין פאר אונז:

די טעמים אונ די מנהגים ביי תפילין.

(א) דער טעם וואס די תפילין של יד דעקט מען צוא אונ די תפילין של ראש זענען אויף גידעקט. ווייל די תפילין של יד זענען א קעגען די זאכען פון הארץ אונ איין מענטש ווייסט נישט וואס ביי דעם אנדערען איז אין הארץ איבער דעם זענען די תפילין של יד אויך פאר דעקט אבער די תפילין של ראש זיי זענען א קעגען די אויגען אונ די אויגען זעהן וואס עס איז אנטפלעקט איבער דעם זענען די תפילין של ראש אויך אויף גידעקט אויך שטייט אונ ש״ע והיו לך לאות. נאר פאר דיר זאלען זיי זיין איין צייכען אבער נישט פאר קיין פרעמדען איבער דעם דעקט מען צוא די תפילין:

(ב) דער טעם וואס מען מאכט אונ די תפלין של ראש אויף איין זייט א שין פון דרייא קעפליך אונ אויף דער צווייטער זייט פון פיהר קעפליך. ווייל צווייא שינין בעטרעפט זעכס הונדערט אונ די אותיות שש איז זעכס אין זיבען קעפליך פון די צווייא שינין איז זעכס הונדערט אין דרייצען וואס דאס איז אזוי חשוב וויא די תרי״ג מצות:

(ג) דער טעם וואס עס קומט אויף די תפילין איין שין ווייל דאס איז מרמז אז דרייא הונדערט טעג אונ יאהר ליינט מען תפילין ווייל בס״ה איז דא שס״ה טעג אונ יאהר גייט אראפ צווייא אונ פינפציג שבתים אונ דרייצען טאג פון יו״ט וואס מען ליינט נישט קיין תפילין בלייבט איבער פון שס״ה דרייא הונדערט טעג וואס מען ליינט תפילין אזוי וויא שין בעטרעפט:

(ד) נאך איין טעם פון דעם וואס מען מאכט אונ די תפילין של ראש א שין פון דרייא קעפליך אויף איין זייט אונ אויף דער צווייטער פון פיהר קעפליך די דרייא קעפליך זענען מרמז א קעגען די דרייא אבות

אונ דיא פיהר קעפליך זענען מרמז א קעגען דיא ארבע חיות וואס טראגען דיא מרכבה :

(ח) דער טעם פון דעם וואס אז מען לייגט אריין דיא תפילין אונ כים אריין לייגט מען של ראש אונ דער רעכטער זייט אונ של יד אונ דער לינגער וייל דיא קדושה פון תפילין של ראש איז גרעסער קומט איהר דעם כבוד צוא לייגען אונ דער רעכטער זייט :

(ו) דער טעם וואס מען מאכט זיבען ברכות אויף דער האנד א קעגען דיא זיבען ברכות אירוסין ונשואין . אונ דיא דרייא כריכות אויף דעם פינגער א קעגען דעם מבעת פון קדושין :

דיא טעמים אונ מנהגים פון תפלה .

(א) דער טעם פון דעם וואס אין דער פריה ריפט דער שמש אונ שוהל אריין אבער בייא מנחה אונ מעריב ריפט גיט דער שמש אונ שוהל אריין . איז דער טעם אזוי וייל דוא תפלת שחרית האט איין זמן ביז ווען עס איז דער זמן התפלה אונ עס איז ניכט דא קיין היכר מען זאל דער קענען ווען דער זמן לאזט זיך אוים איבער דעם ריפט דער שמש אונ שוהל אריין כדי מען זאל ניכט עובר זיין דעם זמן תפלה אבער בייא מנחה איז דא א היכר וויא לאנג דער זמן איז זיך ממשיך דהיינו ביז דיא זון גייט אונטער האט מען ניכט קיין מורא טאמער וועט מען עובר זיין דעם זמן ווייל יעדער בעזונדער ווייסט אז דיא זמן איז נאר ביז דיא זון גייט אונטער . דעם גלייכען מעריב איז דער דין איין גאנצע נאכט האט מען ניכט מורא צוא האבען טאמער וועט מען עובר זיין דעם זמן איבער דעם דארף מען ניט צוא ריפען אונ שוהל אריין נאר אונ דער פריה :

(ב) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען שאקילט זיך בשעת מען דאווענט אונ בשעת מען לערינט . בייא דעם דאווענען איז דער טעם ווייל עס שטייט כל עצמותי תאמרנה ה׳ אונ לערנען תורה איז דער טעם ווייל עס שטייט הלא כה דברי כאש נאום ד׳ אונ דיא טבע פון פייער איז בשעת עס ברענט שאקילט עס זיך :

(ג) נאך איין טעם וואס מען שאקילט זיך בשעת מען לערינט ווייל אונ דיא פאהריגע יאהרען איז ניכט געוועזען בנמצא אזויא פוהל ספרים וויא היינט אונ א ספר איז געוועזען א דבר יקר איבער דעם האבען זייא געמאכט זייערע אלע ספרים גרוים כדי עס זאלען קענען עטליכע מענשען לערנען אונ איין ספר אונ פאר צייטענס זענען אלע געזעסען אויף דער ערד איבער דעם אז עס זענען געזעסען עטליכע מענשען בעזאמען אויף דער ערד אונ האבען אריין געקוקט אונ איין ספר האט זיך געדארפט יעדער איינציגער צוא צוא בייגען יעדע מאהל ער זאל אכטינג געבען וואס עס שטייט אונ דער נאך האט ער זיך אוועק גיבויגען אונ אזויא שטענדיג ביז מען האט זיך געוויינט צוא שאקלען . צווייטענס עס איז מיט דעם שכל אז מען שאקעלט זיך ווערט דערוועקט אלע כוחות אונ מען קען צוא זאמען נעמען דוא געדאנקען אונ מען זאל אונ זון האבען וואס מען איז עוסק איבער דעם איז א מנהג בייא יודען זיך צוא שאקלען :

דער

(ד) דער טעם פון דעם וואס אונ דוא ברכות פון דער פריה ווערט געדענקט צווייא מאהל ישראל אוזר ישראל בגבורה עוטר ישראל בתפארה ווייל מיט דוא צווייא זאכען דערקענט מען איין יוד מיט זייער מלבושים אונ זייערע גארטלען וואס זייא גייען:

(ה) דער טעם פון דעם וואס מען טאפעלט כל הנשמה תהלל יה ווייל אונ דעם מזמור געפונט זיך צוועלף מאהל הלויה א קיגען דיא צוועלף חדשים וואס איז דא אונ יאהר:

(ו) דער טעם פון דעם וואס אין הלל טאפילט מען דוא פסוקים אודך ווייל דער אהן הייבט פון דעם מזמור איז געטאפעלט איבער דעם טאפילט מען שוין דעם גאנצען קאפיטעל פון מן המיצר א קעגען דיא עוה"ז ועוה"ב:

(ז) דער טעם פון דעם וואס מען הייבט אהן וכרות עמו הברית איין אהן הייבט חאמש דאס איז איין פסוק מיט דעם פירדיגען אתה הוא האלהים אשר בחרת וגו'. נאר ווייל דיא וועלט איז זיך נוהג אין טאג פון מילה מען זאל אהן הייבען פון וכרות אין דער מוהל מיט דעם קהל זיינגען פסוק בפסוק איז פון דעם געווארען דער מנהג אז מען הייבט אהן וכרות אפילו ווען עס איז נישט דא קיין ברית מילה:

(ח) דער טעם פון דעם וואס דיא אנשי כנה"ג האבען פאר פעהלט דעם פסוק החוי אין וכרות עמו הברית. ווייל חוי האט זיך אוים געמישט מיט דוא ישראל אין זייא זענען אויך פון דער כתה פון ערב רב אונ זייא האבען זיך משרך געוועזען מיט דיא פעלקער אונ גלות בבל אונ דורך זייא זענען דיא ישראל נלכד געווארען איבער דעם האבען דוא אנשי כנה"ג נישט געוואלט געדענקען זייער נאמען בשעת תפלה אז עס זאל זיך נישט חו"ו דער וועקין קיין קטרוג דורך דעם ערב רב וואס בעוה"ר האבען זייא זיך געמעהרט צווישען דוא ישראל אין ביז דעם היינטיגען טאג זענען זייא אזוי וויא איין דארען אין דיא אויגען ביז השי"ת וועט זיך מרחם זיין אונ עס וועט ווערען אב געטאהן דאס פסלת וואס עס געפינט זיך צווישען אונז:

(ט) דער טעם פון דעם וואס בשעת מען שטיים אוים שמ"ע גוט מען צריק דרייא טריט ווייל מיר געפונען ביים נבוכדנאצר ער האט געגעבען דרייא טריט פאר השי"ת כבוד אונ דורך דעם האט ער זוכה געוועזען צוא דער מלוכה ער מיט זיינע קינדער אונ נאכדעם האט ער חרוב געמאכט דאס ביהמ"ק איבער דעם טוהן מיר דרייא טריט אז אונזערע דרייא טריט זאלען אומקערען דוא טריט פון דעם רשע אין מיר זאלען זוכה זיין אז דאס ביהמ"ק זאל געבויעט ווערען אונ אונזערע צייטען:

(י) דער טעם פון דעם וואס מיר גידענקען פינף מאהל ישראל אונ דעם פסוק צור ישראל וואס מען זאגט פאר שמ"ע דאס איז א קיגען פינף מאהל ישראל וואס עס שטייט אונ איין פסוק אונ פרשת בהעלותך:

(יא) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט פינפצעהן ווין אונ אמת ויציב. ווייל מען האט חושד געוועזען מרע"ה אז ער האט הנאה געהאט פון דיא ווין וואס מען האט געמאכט צוא דוא עמודים אונ משכב זענען דיא ווין געקומען פאר הקב"ה זייא זאלען איהם ארוים געמען פון דעם חשד איבער דעם האט מען מתקן געוועזען זייא צוא זאגען ביים אמת ויציב אונ ווער עס איז נישט מתפלל מיט דעם ציבור אונ האט נישט געזאגט אל

מלך

מלך נאמן וואס דיא ר"ת זענען אמן זאל ער מדקדק זיין אונ דוא ווין ווייל
פינפ'ען ווין באשטעפט גיינציג מיט דער א' פון אמת איז איין אונ גיינציג אזוי
פוהל ווי"א אמן בעטרעפט:

(יב) דער טעם פון דעם וואס בשעת מען שטייט שמ"ע האלט מען
דיא פים גלייך ווייל מיר גלייכען זיך צוא דוא מלאכים וואס בייא זייא שטייט
ורגליהם רגל ישרה:

(יג) דער טעם פו דעם וואס דוא ברכות פון שמ"ע זענען געשטעלט געווארען
אויף דעם סדר עם ווערט געברענגט אונ אגדה אז דיא אנשי כנסה"ג זענען
געקומען האבען זייא מתקן געוועזען דיא ברכות אויף דעם סדר. בשעת
אאע"ה איז ניצול געווארען פון אור כשדים האבען דוא מלאכי השרת געזאגט
ברוך אתה ד' מגן אברהם בשעת יצחק אבינו איז געבינדען געוועזען אויף
דער עקידה אונ דאס אש איז געוועזע צוא שטייט אויף דעם בארג
המוריה באלד האט הקב"ה געברענגט איין טל פון תחיה אונ ער האט
איהם לעבידיג געמאכט האבען דוא מלאכים געזאגט מחיה מתים אז יעקב
אבינו איז געקומען אונ ער האט געטראפען דיא שערי שמים האט ער
געהיילינט דעם נאמען פון הקב"ה האבען דיא מלאכים געזאגט האל הקדוש.
בשעת פרעה האט געמאכט יוסף הצדיק פאר איין מלך אונ מצרים איז געקומען
דער מלאך גבריאל אונ האט איהם אויס געלערינט דיא זיבעציג לשונות
האבען דיא מלאכי השרת געזאגט בא"י חונן הדעת. בשעת ראובן האט
געטאהן דיא מעשה פון בלהה איז אויף איהם גגזר געווארען ער זאל שטארבען
האט ער תשובה געטאהן האבען דיא מלאכים געזאגט דיא ברכה הרוצה
בתשובה. בשעת יהודה האט געטאהן דיא מעשה פון תמר אונ ער האט
זיא געהייסען פאר ברענגען האט זיא איהם געשיקט זאגן ער זאל ערקענען
צוא וועמען דאס געהער האט ער תיכף מודה געוועזען אין ער האט געזאגט
אז זיא האט רעכט איז איהם פאר געבען געווארען זיין זונד האבען דיא
מלאכים געזאגט דיא ברכה המרבה לסלוח. בשעת דוא מצרים האבען פאר
ביטערט דאס לעבען פון אונזערע עלטערען אונ הקב"ה האט געזאגט צוא
דיא ישראל איך וועל אייך אויס לייזען האבען דוא מלאכי השרת געזאגט
דוא ברכה גאל ישראל בשעת אאע"ה האט זיך מצער געוועזען דורך דעם
צער פון דער מילה איז געקומען דער מלאך רפאל אונ ער האט איהם געהיילט
האבען דיא מלאכים געזאגט דיא ברכה רופא חולים בשעת יצחק אבינו
האט געזייעט דיא פעלדער אונ עס האט געוואקסען הונדערט מאהל אזויא
פוהל וויא מען האט געזאצט האבען דוא מלאכים געזאגט דיא ברכה מברך השנים.
בשעת יעקב אבינו איז געקומען קיין מצרים אונ ער האט גיזעהן יוסף אונ
שמעון זענען דא אונ אלע זוהן האבען זיך צוא זאמען גענומען האבען דיא
מלאכים געזאגט דיא ברכה מקבץ נדחי עמו ישראל. בשעת דיא תורה איז
געגעבען געווארען צוא דיא ישראל אין הקב"ה האט זייא געזאגט דיא דינים
האבען דיא מלאכים געזאגט דיא ברכה אוהב צדקה ומשפט בשעת דיא
מצרים זענען ערטרינקען געווארען בייא דעם ים האבען דיא מלאכי השרת
געזאגט דיא ברכה שובר אויבים ומכניע זדים בשעת הקב"ה האט געזאגט
צוא יעקב אבינו דיין זוהן יוסף וועט דיר צוא מאכען דיא אויגען האט ער
זיך געפרייט אונ ער האט זיך פאר זיכערט אויף השי"ת בייד אונ בשעת יעקב
אבינו

אבינו איז נפטר גיוואָרען פון דעם עולם אונ יוסף איז גיקומען אונ ער האט איהם צו גימאכט די אויגען אונ האט איהם גיקישט אונ האט גיוויינט איבער איהם האבען די מלאכים גיזאגט די ברכה מטעו ומבטח לצדיקים. בשעת שלמה המלך האט געבויעט דאס בהמ"ק האבען די מלאכים געזאגט די ברכה בונה ירושלים בשעת די יש"אל זענען גיהאָלפען געוואָרען אונ זענען דורך געגאנגען דעם ים סוף אונ זייא האבען געזאגט די שירה ויושע האבען די מלאכים געזאגט מצמיח קרן ישועה בשעת די ישראל איז געוועזען שלעכט אונ זייא האבען תפלה געטאהן פאר השי"ת אין השי"ת האט זוא געהערט זייער גיבעט האבען דוא מלאכים געזאגט די ברכה שומע תפלה בשעת די ישראל האבען געמאכט דאס משכן אונ דוא שכינה האט אראפ געניידערט אין זיא האט גערוהט אויף די צווייא כרובים האבען די מלאכים געזאגט המחזיר שכינתו לציון. בשעת שלמה המלך האט אריין געברענגט דעם ארון אין ק"ק אריין אונ ער האט געגעבען איין שבח צוא הקב"ה האבען די מלאכים געזאגט די ברכה הטוב שמך ולך נאה להודות בשעת די ישראל זענען אריין געקומען קיין ארץ ישראל אונ עס איז אין זייא מקוים געוואָרען דער פסוק ונתתי שלום בארץ האבען די מלאכי השרת געזאגט בא"י המברך את עמו ישראל בשלום:

(יד) דער טעם פון דעם וואס דעם פסוק אורך ימים אשביעהו טאפעלט מען צווייא מאל עס ווערט געברענגט אונ ילקוט ראובני אז איוב האט געהייסען מיט דעם נאמען יואל נאר וואס דען האט מען איהם גערופען איוב דאס איז ווייל ער איז געוועזען אונ מענשען מיילער פון יעדען דור גלייך ווייא השי"ת וואלט מיט איהם אהן געריצט איין מלחמה. אונ מרע"ה האט דאס אהן געוויזען אונ דער תורה אף ד' וקנאתו באיש ההיא איז די ר"ת איוב. אונ נאכדעם אז השי"ת האט צוריק איהם געקערט צוא איוב אלעם וואס ער האט צום ערשטען געהאט אויף טאפיל האט איהם מרע"ה אויך אהן געוויזען אין תהלים אין פסוק אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי איז די ר"ת איוב איבער דעם טאפילט מען דעם פסוק ווייל השי"ת האט געבענטש איוב'ן אונ אלעם וואס ער האט געהאט פריר האט ער באקומען טאפיל:

דער טעם פון דוא פיהר מינים אונ לולב.

(א) דער טעם פון דעם וואס די פיהר מינים פון לולב ווערין אהן גערופען. אתרוג לולב ערבה הדס. פאר וואס ווערען זייא נישט אהן גערופען אזויא וויא זייא שטייען אונ דער תורה פרי עץ הדר וענף עץ עבות וערבי נחל וכפות תמרים. ווייל אונזערע הייליגע חכמים האבען געזאגט בני חיי ומזונא דאס איז נישט געווענט אהן זכות נאר אהן מזל אבער דער זכות פון תורה דאס איז אנדערשט דער זכות פון דער תורה איז מגין אין היינט אפ סייא בשעת מען לערינט סייא בשעת מען לערינט נישט אונ אויב דער מענטש איז איין בעל תורה אונ ער איז עוסק אין איהר ווערט ער העכער פון מזל, איבער דעם האבין אונזערע חכמים פאר ענדערט די געהעמען פון די פיהר מינים ווייל עס ווערט גיברענגט אין ספרים אז די פיהר מינים זענען נישט אונטער דעם מזל איבער דעם ווייזען די פיהר מינים

דער

אויף דיא זאכען אהרן איז מרומז אויף תורה. לולב איז מרומז אויף חיים. ערבה איז בגמטריא זרע. הדס. מזוני איז דאס מרמז אז דער מענטש וואס לערינט תורה זאל זוכה זיין לבני חיי ומזוני חאטש ער איז נישט געבוירען געווארען אונד דעם מזל פון פרנסה דורך דעם זכות פון תורה קען ער זוכה זיין צוא דוא דרייא זאכען:

(ב) דער טעם וואס מען וויקעלט דעם לולב מיט דרייא פלעכטלעך דאס איז מרמז וואס צווישען דוא ישראל איז פאראן דיא אגודות צדיקים אונד בינונים רשעים אזוי וויא עס ווערט געברענגט אונד מדרש אין דיא אלע דארפען זיך האלטען בעאמען איינער מיט דעם צווייטען:

(ג) דער טעם וואס מען רינגעלט ארום מיט דעם לולב דיא בימה וואס אויף דער בימה איז דאס ספר. ווייל עס ווערט געברענגט אונד מדרש אז לעתיד לבוא וועט הקב"ה מאכען איין הופ׳ פאר דיא צדיקים אונד הקב"ה וועט שטיין אונד דער מיט אונד דיא צדיקים ארום אין אלע וועלען ווייזען מיט דעם פינגער אונד זייא וועלען זאגען דאס איז אונזער גאט וואס מיר האפען צוא איהם אונד דאס איז בעוויסט אז דער יו"ט פון סוכות דאס ווייזט אויף עוה"ב איבער דעם מאכט מען פונה׳ רמזם זייא זאלען ווייזען אויף עוה"ב אין מען רינגעלט ארום דיא בימה וואס דוא כ"ת איז דארט אונד דוא תורה אין קב"ה איז איינם אונד לולב הדס איז מרמז אויף דיא ישראל אונד דיא צדיקים אזויא וויא עס ווערט געברענגט אונד מדרש:

(ד) דער טעם פון דעם וואס אונד שמיני עצרת עסט מען א האלבע סעודה אין סוכה אין א האלבע אונד שטוב אונד מען נעמט עסען גאר נישט שמ"ע ביי נאכט אונד סוכה ווערט געברענגט אונד ספר מקראי קודש ווייל שמ"ע איז מרמז אויף לעתיד וואס דאס איז איין בעזונדער ציים פאר השי"ת ער זאל זיך פרייען מיט דיא ישראל אונד אלע פעלקער וועלען ריפען אונד גאט'ס נאמען, אונד עס וועט נישט זיין קיין שכן, אונד קיין נויק ווייל אונד דעם טאג וועט זיין גאט'ס נאמען געאיינציגט אויף דער גאנצער וועלט איבער דעם דארף א מענטש ארוים צוא גיין. אונד שמע"צ פון דער סוכה אונד נישט צוא מאכען קידוש אונד דער סוכה אונד דער וואס גייט ארוים אונד שמע"צ פון סוכה איז איהם גערעכענט גלייך וויא ער וואלט געהייליגט השי"ת נאמען:

(ה) דער טעם פון דעם מנהג אז עס איז דא צוויא קינדער מ׳ צוא זיין זאגט מען המלאך הגואל. דער מנהג איז געווארען עפ"י מעות ווייל מען האט דאס מתקן געוועזען צו זאגען ווען עס איז דא מל צו זיין צווייא קינדער איינם נאך דעם אנדערען איז דער דין אין ש"ע אז מען מאכט איין ברכה פאר ביידע קינדער איבער דעם האט מען זיך נוהג געוועזען צו זאגען נאך דעם ערשטען המלאך הגואל כדי מען זאל מסיח דעת זיין מען זאל קענען מאכען א ברכה ביי דעם אנדערען קינד דאס מען זיך שוין געוויינט לעבעדיג צוא זאגען אפילו ווען מען איז נישט מל דיא קינדער בעזאמען:

(ו) דער טעם פון דעם וואס ביי איין ברית מילה מאכט מען איין פערמערען פאר א שליח צוא ברענגען דאס קינד מל צוא זיין נישט דער פאטער אליין ווייל דער פאטער קען נישט נעמען דאס קינד פון זיין ווייב ווייל זיא איז איין נדה אונד פון קיין פרעמדע אשה איז נישט גלייך ער זאל נעמען דאס קינד:

דיא טעמים פון פיהל תקנות.

(א) דער טעם וואס אין מוצאי יוה"כ מאכט מען נישט קיין ברכה איבער בשמים. ווייל דיא בשמים האט מען מתקן געוועזין איבער דער נשמה יתירה וואס זיא גייט אוועק פון מענטש אין מוצ"ש אבער אין מוצאי יוהכ"פ איז נישט דא קיין נשמה יתירה דארף מען נייט שמעקן קיין בשמים:

(ב) דער טעם פון דעם וואס אין חנוכה צינד מען אין שוהל פריר חנוכה ליכט אונ דער נאך מאכט מען הבדלה. אין דער היים מאכט מען פריר הבדלה אונ דער נאך צינד מען דיא חנוכה ליכט. ווייל אין דער היים קען ער פאר געסין צו זאגין אתה חונן אין שמ"ע אונ אז ער ועט צינדין חנוכה ליכט פאר הבדלה וועט ער טוהן איין איסור איבער דעם מאכט מען פריר הבדלה. אבער אין שוהל האט דער חזן געווים נישט פאר געסין צו זאגין אתה חונן איז גלייבער ער זאל פריר צינדין חנוכה ליכט ווייל דיא מצוה איז תיכף אזוי וויא עס ווערט נאכט באלד צו צינדען חנוכה ליכט:

(ג) דער טעם פון דער הפטורה וואס מען זאגט אין שבת בראשית. ווייל אין דער הפטורה שטייט אויך אז השי"ת האט בעשאפין דעם הימעל וכו' אונ דער אוים לאז איז פון דער הפטורה אז פאר מיר איז נישט בעשאפין געווארין קיין גאט אונ נאך מיר וועט נישט בעשאפין ווערען קיין אנדערער. האט דאס איין שייכות צו דער פרשה בראשית.

(ד) דער טעם פון דער הפטורה וואס מען זאגט אין פרשת נח. ווייל אין דער הפטורה שטייט אויך וואס עס געהער צו דער פרשה. עס שטייט דארט אז דאס וואסער פון מבול וואס איך האב צו געשווארין נח'ן וכו'.

(ה) וואס מען זאגט דיא הפטורה פון פרשת לך לך ווייל עס שטייט דארט מי העיר ממזרח צדק. דאס מיינט מען אברהם אבינו וואס ער קומט ארויס פון מזרח אונ השי"ת האט איהם דערוועקט ער זאל אויף שטיין אונ נאך יאגין דיא פיהר מלכים אין דער פרשה לך אין דער תורה שטייט אויך גאר פון אברהם אבינו.

(ו) דער טעם פון דער הפטורה פון פרשת וירא. ווייל עס שטייט דארט וויא אלישע האט צו געזאגט דער שנמית אז צייט אויאהר וועסט דיא האבין איין זוהן דאס זעלבע וואס דיא מלאכים האבין געזאגט צו שרה געהער דאס צו פרשת וירא.

(ז) דער טעם פון דער הפטורה אין פרשת חיי שרה. ווייל אין דער הפטורה שטייט אז דוד המלך ע"ה איז געווארין אלט אזוי וויא עס שטייט בייא אברהם אבינו ואברהם זקן געהער דאס צו דער פרשת חיי.

(ח) דער טעם פון דער הפטורה פון תולדות. ווייל עס שטייט אז יעקב אונ עשו זענין געוועזין ברידער. אונ איין זוהן דארף ערהרליך האלטין זיינע עלטערין אויך עשו האט מקיים געוועזין דיא מצוה פון כיבוד אב ואם. איבער דעם זאגט מען דאס אין פרשת תולדות.

(ט) דער טעם פון דער הפטורה פון פרשת ויצא. ווייל עס שטייט אין דער הפטורה וויא יעקב אבינו איז אנטלאפין קיין ארם אונ ער האט געדינט איבער איין אשה. דאס זעלבע וואס אין דער סדרה.

(י) דער טעם פון דער הפטורה פרשת וישלח. ווייל אין דער הפטורה שטייט וויא השי"ת האט גיזאגט צו עשוין איך האב דיך גימאכט דעם נידעריגסטען פון אלע פעלקער. איבער דעם צארין פון דיין ברודער יעקב וואס דיא גאנצע הפטורה שמיסט פון עשוין וויא ער האט גיוואלט רויבין יעקב'ן.

(יא) וואס מען זאגט דיא הפטורה פון פרשת וישב ווייל עס שטייט דארט. וואס דיא שבטים האבין פאר קויפט יוסף הצדיק פאר געלט אונ איין פאר מאן איבער שוך. אונ עס ווערט גיברענגט אין ספרים אז עס איז גישט פאר האנדין איין גלות פאר יודין וואס זייא זאלין נישט גישטראפט ווערין איבער דיא זינד וואס דיא שבטים האבין פאר קויפט יוסף הצדיק איבער דעם גיהער דיא הפטורה אין וישב.

(יב) דער טעם פון דער הפטורה פרשת מקץ. ווייל עס שטייט וויא שלמה המלך האט זיך איבער גיוועקט האט ער ערוויסט אז דאס איז גיוועזין איין חלום אין מקץ שטייט אויך פון פרעה'ס חלום.

(יג) דער טעם פון הפטורה ויגש. ווייל עס שטייט אין דער דפטורה אוים גירעכינט וויא השי"ת האט גיזאגט צו יחזקאל נעם דיר איין שטיק האלטץ אונ שרייב אויף איהם יהודה אונ אלע ישראל זיינע חבירים אונ איין האלץ שרייב אויף יוסף אונ אפרים אונ אלע ישראל אונ זאלסט זייא באהעפטין עס זאל פון זייא ווערין איין האלטץ. אין דער פרשה שטייט אויך וויא דיא שבטים זענין זיך צו זאמען גיקוממען אונ זענין גיווארין געליבט איינער מיט דעם צווייטין. אזוי אויך וועט זיין אז משיח וועט קוממען בב"א.

(יד) דער טעם פון דער הפטורה אין פרשת ויחי. ווייל עס שטייט ויקרבו ימי דוד למות. אין פרשת ויחי שטייט דיא פטורה פון יעקב אבינו.

(טו) דער טעם פון הפטורה אין שמות. ווייל עס שטייט אז דיא ישראל וועלין בליהען אונ זייא וועלין זיך מעהרין. אויך שטייט דארט. האט ער דען גישלאגין אזוי וויא דיא שלעגער דאס מיינט מען דיא מצרים. אויך שטייט דארט פון דער גאולה וואס וועט זיין לעתיד בב"א.

(טז) דער טעם פון דער דפטורה פרשת וארא. ווייל דיא גאנצע נבואה וואס עס שטייט אין דער הפטורה דאס גייט ארויף אויף פרעה מלך מצרים אונ דיא מצרים. דאס זעלבע וואס עס שטייט אין דער פרשה וואס משה רבינו האט נביאות גיזאגט אויף דיא מצרים.

(יז) אין דער הפטורה אין פרשת בא שטייט פון דער מפלה פון פרעה אונ דיא מצרים אין סוף שטייט איין הבטחה פאר דיא ישראל אז השי"ת וועט נישט ח"ו פאר לענדין דיא ישראל אזוי וויא עס שטייט אל תירא עבדי יעקב.

(יח) דער טעם פון דער הפטורה אין בשלח. עס שטייט דארט דיא שירה פון דבורה אין ברק וכו'

(יט) דֶער טַעַם פון הפטורה פרשת יתרו. ווייל עֶס שְׁטֵייט דָארְט וִויא דִיא ישראל הָאבִּין גִיזֶעהְן וִויא עֶס אִיז אַנְגִיפֶּעקְט גִיוָוארִין השי"ת כבוד. אַזוֹי וִויא הקב"ה הָאט בֶּעוִויזִין זַייא דֶעם כבוד פון דֶער שְׁכִינָה אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי.

(כ) דֶער טַעַם פון דֶער הפטורה אין משפטים. עֶס שְׁטֵייט דָארְט אַז מֶען זָאל אַהֵיים שִׁיקֶען זַיין קְנֶעכְט אוּנ דִיא דִינְסְט אוּנ מען זָאל פְרַייא מַאכִין זַיין בְּרוּדֶער וכו' אַזוֹי וִויא אִין דֶער פרשת משפטים.

(כא) דִיא הפטורה פון תרומה שְׁטֵייט אוֹיס גִירֶעכִינְט דִיא מלאכת המשכן אַזוֹי וִויא אִין דֶער פרשה.

(כב) דֶער טַעַם פון דֶער הפטורה אִין תצוה. ווייל עֶס שְׁטֵייט אוֹיךְ דָאס מלאכת המשכן אוֹיךְ שְׁטֵייט דָארְט דֶעם חנוכת המזבח אוּנ זִיבֶּען טֶעג פון מילואים אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דֶער פרשה שבעת ימים תכפר על המזבח.

(כג) דֶער טַעַם פון דֶער הפטורה כי תשא. עֶס שְׁטֵייט אִין דֶער הפטורה וִויא אליהו הנביא אִיז פַאר הוּילִיז גִיוָוארִין אֵיין צַייט וָואס מֶען הָאט נִישְׁט גֶעוְוִיסְט וִויא עֶר גֶעפִינְט זִיךְ. אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פרשת תשא אַז מרע"ה אִיז גִיוֶועזִין אִין הִימֶעל אוּנ זַייא הָאבִּין נִישְׁט גֶעוְוִיסְט וִויא עֶר אִיז. אוּנ אַזוֹי וִויא מרע"ה הָאט גִיהַארְגֶעט דִיא וָואס הָאבִּין גִידִינְט צוּ דֶעם עֶגֶל אַזוֹי אוֹיךְ האט אליהו אוֹיס גִיהַארְגִיט דִיא פַאלְשֶׁע נְבִיאִים.

(כד) דֶער טַעַם פון הפטורת ויקהל. ווייל עֶס שְׁטֵייט דִיא מלאכת הבית דוּרְךְ חירם מ"ךְ צור וָואס עֶר אִיז גִיוֶועזִין פִיל מִיט חָכְמָה אוּנ וִויסֶענְשַׁאפְט.

(כה) דִיא הפטורה אִין פקודי. ווייל עֶס שְׁטֵייט וִויא עֶס אִיז פַארְטִיג גִיוָוארִין דִיא גַאנְצֶע מלאכת הבית אִיז גִיוָוארִין פִיהְל דָאס בהמ"ק מִיט דֶער שְׁכִינָה. אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט בַּייא דֶעם משכן.

(כו) דִיא הפטורה פרשת ויקרא עֶס שְׁטֵייט דָארְט דִיא הָאסְט מִיר נִישְׁט גִיבְּרֶענְגְט אֵיין שֶׁעפֶעלֶע פַאר אַ עוֹלָה אוּנ דִיא הָאסְט נִישְׁט גִיקוֹיפְט פַאר גֶעלְט וכו' דָאס גַאנְצֶע ענין פון קרבנות.

(כז) דִיא הפטורה אִין פרשת צו שְׁטֵייט אַז דֶער גַאנְצֶער רָצוֹן פון השי"ת אִיז מֶען זָאל צוּ הֶערִין זַיין קול אוּנ צוּ טָאהְן דֶעם רצון פון השי"ת אִיז בֶּעסֶער פון אַלֶע קרבנות.

(כח) דֶעם טַעַם פון דֶער הפטורה פרשת שמיני. ווייל עֶס שְׁטֵייט דֶער טוֹיט פון עוזא. ווייל עֶר הָאט גִישְׁטְרֶעקְט זַיין הַאנְד צוּם אָרוֹן אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין דֶער פרשה וִויא נדב ואביהוא זֶענִין פַאר בְּרֶענְט גִיוָוארִין.

(כט) דֶער טַעַם פון דֶער הפטורה פון תזריע ווייל עֶס שְׁטֵייט דָארְט דָאס צרעת פוּן נַעֲמָן אוּנ וִויא עֶר אִיז גִיהֵיילְט גִיוָוארִין.

(ל) דֶער טַעַם פון הפטורת מצורע עֶס שְׁטֵייט אִין דֶער הפטורה וִויא דִיא פִיהְר מצורעים זֶענִין גִיוֶועזִין אִין דֶער מחנה וכו'.

(לא) דֶער טַעַם פון הפטורת אחרי. ווייל עֶס שְׁטֵייט אִין דֶער הפטורה אֵיין טְרֵייסְט פַייר דִיא ישראל אִין דֶער פרשה שְׁטֵייט אַז השי"ת אִיז אוֹיף זַייא מכפר אין יוהכ"פ.

(לב) דיא הפטורה פון קדושים. ווייל עס שטייט אין דער הפטורה אז זייא האבין פאר שוועכט דעם היילגין שבת אונ זייא האבין מבזה געוועזין זייער פאטער אונ מוטער אונ נאך פיהל זאכין וואס עס שטייט אין דער פרשה שטייט אין דער הפטורה.

(לג) דער טעם פון הפטורה פון פרשת אמור. ווייל עס שטייט אין דער הפטורה דיא דינים פון כהנים אז זייא זאללין זיך ניכט מטמא זיין. וואס דאס געהער צו דער פרשה פון אמור.

(לד) דער טעם פון הפטורת פון פרשת בהר. ווייל עס שטייט דיא דינים פון גאולות דאס זעלבע וואס אין דער פרשה.

(לה) דער טעם פון הפטורה בחוקותי. ווייל עס שטייט דיא קללות אין דיא ברכות. אונ דער אויס לאזו פון דער הפטורה איז פון רפואה. איז דאס מרמז אז השי"ת וועט אונז היילען אויף דעם אלעם וואס עס שטייט אין דער תוכחה.

(לו) דער טעם פון דער הפטורה במדבר. ווייל עס שטייט אין דער הפטורה עס וועט זיין דיא צאהל פון דיא יודען וכו' אין פרשת במדבר זענין דיא ישראל געצייהלט געווארין.

(לז) דיא הפטורה פון נשא. ווייל עס שטייט דאס נזירות פון שמשון הגבור אין פרשת נשא שטייט אויך פון נזירות.

(לח) דיא הפטורה פון בהעלותך. ווייל עס שטייט דארט פון דיא לייכטער פון זכריה הנביא.

(לט) דער טעם פון דער הפטורה של"ח עס שטייט דארט ווייא יהושע האט געשיקט מרגלים אזוי ווייא משה"ה האט געשיקט מרגלים.

(מ) דיא הפטורה פון פרשת קרח. עס שטייט ווייא שמואל הנביא האט געזאגט פון וועמין האב איך גענומען איין אקס אדער איין אייזיל. אזוי ווייא משה"ה האט געזאגט אין דער תורה איך האב ביי קיינעם גאר ניכט גענומען.

(מא) דער טעם פון דער הפטורה חקת. ווייל עס שטייט ווייא יפתח האט געשיקט שלוחים צום מלך פון בני עמון אויך האט ער זייא געזאגט אז דיא יודען האבען פון זיין לאנד גאר ניכט צו גענומען.

(מב) דיא הפטורה פרשת בלק. עס שטייט דארט געדענק מיין פאלק וואס בלק דער מלך פון מואב האט אויף דיר געהאלטין איין עצה אונ וואס בלעם דער זוהן פון בעור האט איהם געענטפערט.

(מג) דער טעם פון דער הפטורה פנחס ווייל דארט שטייט פון אליהו אונ פנחס איז אליהו.

(מד) דער טעם פון דיא זיבען הפטורות פון פרייסטינג. ווייל עס ווערט געברענגט אין מדרש. הקב"ה האט געזאגט צו דיא נביאים נחמו נחמו עמי. ענטפערט דיא כנסי' אונ זאגט ציון. הקב"ה האט מיך פאר לאזט איך וועל ניכט געטרייסט ווערין מיט דער טרייסט וואס דיא נביאים טרייסטען מיך. זאגין ווייטער דיא נביאים פאר הקב"ה עניה סוערה וואס וויל ניכט געטרייסט ווערין פון אונזער טרייסט. אויף דעם זאגט הקב"ה איך אליין וועל איך טרייסטען. אונ ערשט זאגט זייא ווייטער טרייא

דיך

זיך די עקרה וואס האט ניט געבוירן. אויך זאגט ער דארט אויף וועמען דוא לייכטען דען עס איז געקומען דיין ליכט. אויף דעם ענטפערט די כנסת ישראל אשיש ברי איבער דעם האט די דפסורת אשיכות זיינע נאך דעם אנדערן.

(מה) דער טעם ווארום מען איז מזכיר אליהו הנביא אין מוצאי שבת קודש ווייל אין ערב שבת אין שבת קודש קען אליהו הנביא ניט קומען. אבער אין מוצ״ש קען ער קומען בעט מען ער זאל קומען אין מוצש״ק.

(מו) נאך קען מען זאגן איין טעם. ווייל די רשעים וואס דארפן נאך צו זיין אין גיהנם עטליכע טעג פון דער וואך ניט זיין גאנצע וואך דערפאר איז אליהו אויף זיך מקבל די טעג אז מען זאל שוין ניט די רשעים מער אין גיהנם אריין איבער די גאנצע וואך.

(מז) דער טעם וואס מיר זאגן אליהו הנביא יבוא אלינו עם משיח בן דוד. אליהו הנביא דארף דוך צו קומען, אז דער משיח בן דוד וועט קומען ער זאל אונז מבשר זיין אז משיח קומט. נאר דאס איז בשעתם אז די גאולה וועט זיין אין דער צייט פון אחישנה וועלען קומען אליהו הנביא מיט משיח בן דוד בצוזאמען ווייל עס קען ניט גלייך זיין אז אליהו זאל קומען פריער מבשר זיין עס שטייט דוך אין פסוק היום אם בקולו תשמעו. ווען אלע מאל וועלן זיי טון תשובה מוזן קומען משיח אזוי ווי עס ווערט געברענגט אין דער גמרא אז משיח אליין דאס געזאגט מאמער זענען זיי געבליבן ניט דרויף געווארן צו דער גאולה און היינט האבן זיי תשובה געטאן וועט משיח היינט קומען. און אזוי וועט אליהו ניט קומען פריער. קומען נאר אז די גאולה וועט ניט זיין פאר דער צייט נאר אין דער צייט וועט אליהו קומען פריער מבשר זיין אז משיח קומט איבער דעם מוזן מיר מתפלל זיין אז אליהו זאל קומען שנעל אין דער צייט פון אחישנה דערפאר וועט ער קומען צוזאמען מיט משיח בן דוד.

(מח) נאך איין טעם וואס מען געדענקט אליהו הנביא אין מוצש״ק ווייל מען מאכט איין הבדלה בין קודש לחול וכו׳ אזוי אויך אז אליהו הנביא וועט קומען וועט ער מאכן איין צווישען שייד פון די רעשעים ביז ניט קען קומען.

די טעמים פון ביהכנ״ס.

(א) דער טעם פון דעם וואס מען רופט דאס פעדער הויז פון בית הכנסת פאליש. ווייל אין די פאר צייטיגע יארן איז גיוועזן דאס פעדער הויז אופן פון צווייא טייטן רופט מען דאס פאליש. דאס איז טייטש אויפען לשון רבותינו׳ש.

(ב) דער טעם ווארום די בימה אין שוהל קומט געמאכט הויך. עס ווערט געברענגט אין מדרש שמות אין פסוק והנה אנכי נצב על ראש הגבעה פון דאנען לערנט מען אז מען שטעלט די בימה אין דער הייך. עס שטייט ווייטער ומשה ואהרן וחור תמכו בידיו פון דאנען לערנט מיר אז עס דארף שטיין ביי דעם בעל קורא איינער פון דער רעכטער האנד און איינער פון דער לינקער.

(ג) דער טעם וואס די בימה ווערט אפט גערופען בלעמער דאס איז אן ווארט בל אמור. דער פשט פון דעם איז כיון דאס ספר תורה ליגט אויף דער בימה טאר מען נאר ניט ריידן אפילו קיין דבר תורה.

(יד) אדער נאך א פשט וואס מען רופט דאס בלעמער. בא, לאמור. דאס מיינט מען אז דאס איז גאר גימאכט גיווארין אויף דעם מען זאל דארט ליינען.

(ה) דער טעם פון דעם וואס עס איז א מנהג מכבד צו זיין צו ציילין ספירה איין אדם השוב. ווייל אז עס וועט ציילין ספירה אזעלכער וואס איז נישט קיין בן תורה וועט עהר מיינען אז מיט זיין ברכה דארף ער מוציא זיין דאס גאנצע קהל. אונ אז דאס ציבור וועט דער נאך מאכין איין ברכה וועט עס זיין איין ברכה לבטלה איבער דעם איז מען מכבד א בן תורה מיט דער ברכה ער ווייסט אז ער זאל קיינעם נישט מוציא זיין.

(ו) דער טעם וואס מען מאכט נישט חתונה פון פסח ביז שבועות. ווייל דיא טעג זענין טעג פון צער עס איז גישטארבין דיא תלמידים פון ר״ע פון פסח ביז שבועות אדער ווייל דיא רשעים ווערין געמשפט אין גיהנם פון פסח ביז שבועות.

(ז) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט פסח ביי נאכט נאך דעם סדר דעם פיוט פון אחד מי יודע ווייל מיר האבין גומר גיוועזין צו ערציילין יציאת מצרים האט מען מורא טאמער וועט מען זאגין וואס האבין מיר פאר א ריוח פון דעם וואס מען ערציילט דיא נסים פון יציאת מצרים וואס פאר א תועלת האבין מיר פון דעם מיר זעהין דוך נישט ארויס גיגאנגין אונ גאנצען פרייא אונ מיר זענין נישט אין אונזער רשות אונ דאס לאנד וואס אונזערע עלטערין האבין גיארבייט האבין מיר גאהר נישט קיין שום טהייל אין דעם אונ מיר זענין נע ונד פון איין אירט אויף דעם צווייטען קען דען א הינגעריגער זאט זיין מיט דעם וואס ער האט גיזעהין אין חלום אונ ער וועקט זיך איבער זעהט ער אז ער האט גאהר נישט. איבער דעם שטעלט דער מגיד דעם מאמר צו ווייזען דיא מעלות אונ דיא זכיות וואס מיר האבין נאך היינט אונ דיא מאמרים גיבען איין האפענונג אונ א טרייסט צו דיא צובראכנע הערצער מען זאל זיך נישט ח״ו מייאש זיין פון דער גאולה דען מיר האבען איין הבטחה אז מיר וועלין אויס גילייזט ווערין אונ מיר האבין זיך אויף וואס סומך צו זיין דורך דעם זכות וואס מיר גלייבין אין אחדות השם אונ דורך דעם זכות פון דער תורה שבכתב ושבע״פ אונ דער זכות פון דיא אבות אונ דער זכות פון שבת אונ מילה אונ עשרה הדברות אונ דער זכות פון דיא שבטים אונ דיא י״ג מדות כסדר וואס עס שטייט דארט.

(ח) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט דעם מאמר חד גדיא נאך דער הגדה. שרייבט דער תכב״ץ אז דער מחבר האט גישריבען דעם שיר בדרך משל אונ מליצה כדי דיא קעפ מערדע דור ת זאהין זיך וואונדערין אויף דעם אונ יעדער בעזונדער וועט זיך נעמין צום דארין מען זאל וויסין פאר וואס דעם מיינונג פון דעם מאמר אונ יעדער איינציגער וועט זיך משתדל זיין מען זאל מפרש זיין דאס רעטעניש פון דעם מאמר לויט זיין פערשטאנד. אונ דורך דעם וועט מען מעהרין צו ערציילין יציאת מצרים.

(ט) נאך איין טעם וואס מען זאגט דעם מאמר. ווייל אין דעם מאמר שטייט אויס גירעכינט דאס גאנצע פ״ה ד״ג פון דיא יודען. פון ״די״ ציים וואס זייא זענין גיווארין איין פאלק ביז דיא גאולה וועט קומען בב״א. ... דורך רמז אין משל

דא ווערט ערציילט דאס פיהרונג פון דיא אבות אונ דיא אמהות אונ דיא צוועלף שבטים אונ דאס ביהמ״ק דאס ערשטע אונ דיא צווייטע אונ דיא ד׳ מלכיות. אונ ביאת משיח. תחיית המתים וואס וועט זיין בקרוב בב״א אונ דעמאלם וועט בטל ווערין דער יצה״ר פון דער וועלט.

(י) דער טעם פון הערם וואס מען פלעגט צו ברענגין ביכורים מיט שמחה אונ מיט גיזאנג. ווייל בשעת דיא מרגלים זענין גיקומען אונ זייא האבין געוויזין דיא דיא פירות פון ארץ ישראל האבין אונזערע עלטערין אהן גיהויבין צו וויינען דער נאך אז זייא האבין זוכה גיוועזין צו קומען קיין ארץ ישראל אונ צו עסין פון איהרע פירות האט מען זייא גיגעבין איין תיקון אז זייא וועלין ברענגין ביכורים זאלין זייא זיך משמח זיין וועט דאס זיין איין כפרה פאר דעם וואס זיי האבין גיוויינט.

דיא מנהגים אונ טעמים אונ לערנין.

(א) דער טעם פון דעם מנהג אז מען לערינט אוים איין מסכת גידענקט מען דיא צעהן זוהן פון רב פפא. ווייל מיר געפינען אז אביי האט גיזאגט אין מסכת שבת איך האב אוים גילערינט איין מסכת האב איך גימאכט איין יו״ט פאר דיא רבנו. זאגט רש״י אביי איז גיוועזין איין ראש ישיבה. אונ רב פפא איז גיווארין ראש ישיבה נאך רבא. קען מען זאגין אז ווען רב פפא האט אוים גילערינט ש״ס האבין זיינע קינדער עוסק גיוועזין אין צרכי סעודה אונ רב פפא איז גיוועזין איין עושר אונ ער האט אוף זיין טיש מחזיק גיוועזין פיהל תלמידי חכמים אונ זיינע קינדער זעניו גיוועזן דיא ערשטע פון פערזאמלונג איבער דעם האט מען קובע גיוועזין ביי יעדע גמר מסכתא מזכיר צו זיין דיא קינדער פון רב פפא הגם ער האט גיהאט פיהל מעהר וויא צעהן זוהן נאר ווייל דיא זוהן זענין גיוועזין דיא עלצטע איז מען נאר מזכיר דיא צעהן זוהן.

(ב) דער טעם וואס מען רופט מסכת ביצה נישט מסכת יו״ט. מען איז מיט דעם מודיע אז אפי׳ ו אין דער שמחה זאל מען אויך נישט מסיח דעת זיין פון יום המיתה איז דאס גיזאגט בדרך רמז ווייל ביצה איז איין מאכל פאר אבילים.

(ג׳ דער טעם פון דעם וואס אלע סדרים פון גאנץ ש״ס ווערין אהן גערופען בלשון רבים נשים. נזיקין. קדשים. טהרות נאר סדר מועד ווערט אהן גערופען בלשון יחיד ווייל אללע סדרים ווערין אהן גערופין בלשון רבים כדי מען זאל כולל זיין אלע מסכתות. אבער אין מועד אז עס וועט שטיין מועדים וועט נאר זיין יו״ט אליין אין כלל אבער נישט שבת ווייל מועדים ווערין נאר אהן גערופין יו״ט. אבער מועד איז שבת אויך אין כלל אזוי וויא מיר געפינען עס שטייט אין פסוק אלה מועדי ד׳ איז שבת אויך. אויך חוה״מ זאל זיין אין כלל וואס חוה״מ ווערט גערופען מועד קטן.

(ד) נאך איין טעם וואס מועד שטייט אלשון יחיד. ווייל דיא אלע זעקס סדרים לערינט מען אפ פון פסוק והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמת ודעת. אונ דיא אלע סדרים זענין א לשון רבים נאר עתך וואס דאס מיינט מען מועד שטייט

אלשון

א לשון יחיד עס שטייט עתך אתה איהר איבער דעם קומט מוער בלשון יחיד:

(ה) דער טעם פון דעם וואס מען איז זיך נוהג אז דאס קינד הייבט אהן צו לערנען חומש פרשת ויקרא מאכט מען איין סעודה פאר דיא קינדער אונ מען טהיילט זייא זיסע שפייזען אונ דאס קינד זאגט איין דרשה. אונ דאס צווייטע קינד פרעגט עהם אונ דאס קינד ענטפערט אונ יעדער בענטשט דאס קינד אונ מען טהיילט דעם גאנצין עולם זיסע שפייזען אונ דעם מלמד שיקט מען איין אורדענטליך געשאנק. וייל מיר געפינען אזוי בשעת דאס ביהמ״ק איז געשטאנען אז עס איז פארטיג געווארין א פרי פון דיא זיבען מינים פון שבח ארץ ישראל האט מען געברענגט דיא פרי מיט שמחה אונ געזאנג אין ביהמ״ק אריין. איבער דעם אז עס ווערט ביי עהם פארטיג זיין געליבטסטע פרי דאס איז זיין זוהן ווערט אלט פינף יאהר אונ ער הייבט אהן צו לערנען חומש איז דער פאטער מחויב צו געבין איין שבח והודאה צו הקב״ה וואס ער האט זוכה געוועזין צו דעם טאג ער זאל מחנך זיין דעם זוהן לעבודת הבורא. איבער דעם מאכט ער איין סעודת חינוך אונ ער איז אויך מטמת דיא קינדער וואס זענען זיין גלייכין כדי צו מאכין געליבט אין זייערע אויגין דיא תורה אונ קנאת סופרים תרבה חכמה אונ יעדער איינציגער פון זייא וועט זיך דורך דעם מוז זיין באנגערין צו לערנין אויך איז מען מחוב משמח צו זיין דעם מלמד וייל ער האפט אויף דעם:

(ו) דער טעם פון דעם דאס א רבי שטעלט זיך זאגין א דרוש זאגט ער פריר פלפול אונ הלכה דער נאך זאגט ער הגדה כדי מען זאל עהם נישט חושד זיין אז ער איז איין בור נאר ער האט זיך אויס געלערנט עטליכע דרשות איז ער נישט ראוי ער זאל זיך אנדער שטעלין זאגין א דרוש פאר דעם קהל ביי דעם ארון הקודש איבער דעם האט מען איין געזעצט ער זאל פריר זאגין פלפול אונ הלכה וועט מען זעהן אז ער איז איין ת״ח אונ ער איז ראוי צו דעם כבוד ער זאל זאגין א דרוש פאר דעם עולם וועט מען עהם אהן טהון כבוד:

(ז) דער טעם פון דעם וואס מען לערנט א חומש ויקרא אונטער דעם קאפ פון א קינד וואס עס ווערט ניכט באוואוסט. וייל עס שטייט אין פסוק זה ספר תולדות אדם איז דער פשט אז בשעת דער מענטש ווערט געבוירין דארף מען עהם געבין א ספר אונ דער טעם פון ויקרא וייל איין קליין קינד איז ריין אזוי ווי א קרבן:

(ח) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט ביי איין ברית מילה ברמיך חיי צווייא מאהל. וייל איידער בעך איז מל דאס קינד האט מען נישט גיטאהרט זאגין דער מיט קיין דברי תורה אזוי ווייא מיר געפינען אין דער גמרא אז מען האט נישט גיוואלט לערנין תורה מיט אונקלוס הגר ביז ער האט זיך מל גיוועזין אויך האט דאס קינד נישט גיטארט עסן פון קרבן פסח אזוי ווייא עס שטייט כל ערל לא יאכל בו. אונ אצונד דורך דער מילה ווערט ער ראוי צו לערנין תורה וואס דיא תורה איז איין לעבין אזוי ווייא עס שטייט אין פסוק כי חיים הם למוצאיהם. אויך ווערט ער ראוי צו עסין פון קרבן פסח אונ דורך דעם קרבן פסח זענין דיא ישראל געבליבין לעבין בשעת הקב״ה האט געשלאגין דיא בכורים פון מצרים איבער דעם זאגט מען צווייא מאל ברמיך חיי. איבער דעם קרבן פסח אונ איבער דער תורה:

דיא מנהגים אונ טעמים פון ספירה ציילין.

(א) דער טעם פון דעם וואס מען מאכט גיט קיין שהחיינו בשעת מען ציילט ספירה. ווייל מען האט נישט קיין הנאה פון ציילין אויך איז דאס נישט קיין שמחה. אונ שהחיינו קומט צו מאכין נאר ווען עס איז דא ביא דער מצוה איין הנאה אדער א שמחה. נאך איין טעם. ווייל דאס ציילין ספירה איז איין זאך פון עג"נ. ווייל אין חוץ לארץ איז גישט נוהג קיין עומר. נאך איין טעם וואס מען מאכט נייט קיין שהחיינו ווייל דיא ברכה קומט נאר צו מאכין ווען עס איז א גמר פון דער מצוה אבער דיא מצוה פון ספירת העומר איז נאך נישט דער גמר ביז שבועות.

(ב) דער טעם פון דעם וואס איין אשה מאכט נישט קיין ברכה בשעת זיא ציילט ז' נקיים. ווייל דיא מצוה פון ספירה ציילין דאס איז איין הכרח מען איז מחויב צו ציילין ספירה איבער דעם דארף מען צו מאכין איין ברכה אבער דיא ז' נקיים וואס דיא אשה ציילט איז דאס נישט קיין הכרח אז זיא וויל זיך נישט באהעפטין צו איהר מאן אונ זיא זאל שטענדיג בלייבין איין נדה מעג זיא אונ זיא איז פטור פון טבילה אונ ציילין ז' נקיים איבער דעם מאכט מען נישט קיין ברכה ביא דיא ספירת ז' נקיים.

(ג) נאך איין טעם וואס מען מאכט גישט קיין שהחיינו ביא דער ספירה. ווייל דער ר"ן שרייבט אז ביא ספירת העומר איז דער דין אז מען פרפעלט איין מאל צו ציילין זאל מען שוין נישט מעהר ציילין. איז דאס דוך נישט קיין מצוה זמנית געשיקט זיך נישט צו מאכין ביא דעם א ברכה שהחיינו וקימנו לזמן הזה.

(ד) נאך איין טעם וואס מען מאכט נישט קיין שהחיינו ביא דער ספירה. ווייל דאס וואס מען ציילט ספירה איז נאר איבער איין זכר אזוי ווערט גיברענגט אין דער גמרא מנחות אז אמימר האט נאר גיציילט בלויז דיא טעג נישט קיין וואכין ער האט גיזאגט אז דאס מאכט מען נאר איין זכר למקדש אונ אזוי איין מצוה וואס איז נאר אויף איין זכר קומט נישט צו מאכין איין שהחיינו.

דיא טעמים אונ דיא מנהגים פון פורים.

(א) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט ואתה קדוש נאך דער מגילה. ווייל אסתר האט מתקן גיוועזין דיא תפלה פון אלהי אקרא יומם וגו' אונ נאך דעם שטייט ואתה קדוש יושב תהלות ישראל איבער דעם זאגט מען שוין אונ גאנצין ביז דעם סוף:

(ב) דער טעם פון דעם וואס מען גיט צדקה אין פורים ווייל פורים איז גלייך צו יוהכ"פ אין יוהכ"פ שטייט אתה נותן יד לפושעים וכו' אונ מען זאגט הפותח שער לדופקי בתשובה אונ דאס נס פון פורים איז גיוועזין דורך תשובה אונ כדי מען זאל מקיים זיין אלע דרייא זאכין פון תשובה. תפלה. תענית. צדקה. אין תענית האט מען מקיים גיוועזין אין י"ג אדר אין קול איז דאס לייגין דיא מגילה. אונ צדקה גוט מען מתנות לאביונים. איבער דעם ווער עס שטרעקט ארויס דיא האנד גוט מען צדקה.

(ג) דער טעם פון דעם וואס דיא סעודה פון פורים עסט מען ביא נאכט. אויך אין ש"ע שטייט אז דיא סעודה זאל מען עכ"פ אהן הייבן צו עסען ביי טאג נאר דער גמר פון דער סעודה איז ביי נאכט פאר וואס געפינען מיר גיטט אזוי ביי קיין שום יו"ט נאר אלע יו"ט איז דער עיקר סעודה דיא נאכט צו פאהר. אויך אין שבת איז דיא ערשטע סעודה באלד פרייטיג צו נאכטס פון דעם קענין מיר פאר שטיין אז פורים ווערט דיא נאכט פון נאך פורים גירעכינט צו פורים. אזוי וויא ביא איין קרבן וואס דיא נאכט גיהער נאך דעם טאג וואס איז פאר ביא גיגאנגין. דער טעם פון דעם וויל דאס וואס מען מעקט אפ דעם זכר פון אגג איז גלייך וויא מען איז מקריב איין קרבן וואס דיא נאכט גיהער אויך נאך דעם טאג:

(ד) נאך איין טעם וויל עס ווערט גיברענגט אין מדרש אסתר אויף דעם פסוק והקרוב אליו אז דיא מלאכים האבין מטליץ גיוועזין אויף דיא ישראל פאר הקב"ה דורך דעם זכות פון דיא קרבנות אונ דיא מנחות אונ נסכים. איבער דעם מאכט מען אויף דעם איין רמז אונ מען עסט דיא סעודה ביא נאכט מזכיר צו זיין דעם זכות פון דיא קרבנות:

(ה) דער טעם פון דעם וואס מען גרייט אהן אויף פורים פערשידינע זיסע שפייזען צו שיקען משלוח מנות. וויל אונזערע הכמים האבין גידארשינט אויף דעם פסוק הדודאים נתנו ריח. אז דאס מיינט מען מרדכי אונ אסתר אונ ווייטער אין פסוק שטייט על פתחינו כל מגדים. אז מען גרייט אהן ביא דיא יודען פערשידענע זיסע שפייזין איז פון דעם פסוק גידרינגען אז ווען מען גידענקט מרדכי אונ אסתר היינו פורים דארף צו זיין אהן גיגרייט זיסע שפייזין:

(ו) דער טעם פון דעם וואס מען האט מתקן גיוועזין אין דעם נוסח פון דער ברכה נאך דער מגילה זעקס ערליא לשונות. הרב את ריבנו. והדן. והנוקם. והנפרע והמשלם. והנפרע. א קיגין דיא זעקס מענטשין פון דיא ישראל וואס האבין מלחמה גיהאלטין מיט עמלק. יהושע. גדעון. אהוד. שאול. דוד. מרדכי. האל המושיע דאס וועט זיין ווען משיח וועט קומען בב"א:

(ז) דער טעם פון דעם אז מען לייגט דיא מגילה ווען מען האלט ביא בלילה ההיא נדדה שנת המלך הייבט מען אהן אויף איין העכער קול. וויל אונזערע חכמים האבין גידארשינט אז המלך גייט ארויף אויף הקב"ה:

(ח) דער טעם פון דעם וואס ביא אלע ברכות פון שמ"ע זאגט מען קרובץ אין פורים נאר ביא דער ברכה פון את צמח זאגט מען נישט קיין קרובץ. וויל דאס נס פון פורים איז געקימען דורך מרדכי ואסתר וואס זייא קומען ארויס פון שבט בנימין. האט דאס מלכות פון בית דוד קיין שום חלק נישט אין דעם איבער דעם קומט נישט צו זאגין קיין קרובץ ביא דער ברכה פון את צמח וואס דאס גייט ארויף אויף מלכות בית דוד:

(ט) דער טעם וואס דער פיוט פון פורים ווערט אהן גערופין קרובץ. וויל קרובץ איז ר"ת פון קול רנה וישועה באהלי צדיקים:

דער

דִּיא מִנְהָגִים פוּן קַדִּישׁ אוּנ קְדוּשָׁה.

(א) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס אִין קַדִּישׁ לָאזְט מֶען אוֹיס וְאִמְרוּ אָמֵן אָבֶּער בֶּענְטְשֵׁין אוּנ יְקוּם פּוּרְקָן אוּנ שַׁבָּת אוֹיךְ אוּנ יְחַדְּשֵׁהוּ לָאזְט מֶען אוֹיס וְנֹאמַר אָמֵן אִיז דֶער טַעַם אַזוֹי. וַוייל דֶער אָמֵן נָאךְ קַדִּישׁ אִיז אַיין חִיּוּב. אַזוֹי וִויא מִיר גֶעפִינֶען אִין אוּנְזֶערֶע הֵיילִיגֶע סְפָרִים וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט אַז מִיט דֶעם אָמֵן נָאךְ קַדִּישׁ אִיז מֶען כִּיעד יָ״ה. דֶער שֶׁבַח פוּן הַשֵּׁי״ת אִיז אֱמֶת אִיבֶּער דֶעם זָאגְט מֶען וְאִמְרוּ אָמֵן מִיט אַ לָשׁוֹן חִיּוּב אָבֶּער אִין בֶּענְטְשֵׁין אָדֶער אִין יְקוּם פּוּרְקָן וָואס דָאס אִיז אַיין בַּקָּשָׁה פַאר אַ יָחִיד וְי״ם עֶר אִיז מִתְפַּלֵּל אוֹיף זִיךְ אָדֶער אוֹיף דֶעם כְּלַל יִשְׂרָאֵל אִיבֶּער דֶעם זָאגְט מֶען מִיט אַ לָשׁוֹן בַּקָּשָׁה וְנֹאמַר אָמֵן:

(ב) דֶער טַעַ״ם פוּן דֶעם וָואס מְסַנְּכִים מָאהְל זָאגְט מֶען קַדִּישׁ נָאךְ דֶעם לַיינֶען אוֹיף דֶער תֵּיבָה אוּנ מְעַנְכִים מָאהְל זָאגְט מֶען נִישְׁט קַיין קַדִּישׁ וֶועל דִיר גֶעבִּין אַיין כְּלַל אוֹיף דֶעם. מֶען רֶעכֶענְט גִיוֶועהְנְלִיךְ קַיין מָאהְל וַויינִיגֶער וִויא זִיבֶּען קַדִּישִׁים אַלֶע טָאג. אַזוֹי וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט שֶׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ. דֶער עֶרְשְׁטֶער קַדִּישׁ אִיז נָאךְ יִשְׁתַּבַּח. דֶער צְווייטֶער נָאךְ שמ״ע. דֶער דְרִיטֶער נָאךְ וּבָא לְצִיּוֹן דֶער פֶערְטֶער נָאךְ עָלֵינוּ. דֶער פִינְפְטֶער נָאךְ אַשְׁרֵי בַּייא מִנְחָה. דֶער זֶעקְסְטֶער נָאךְ שמ״ע בַּייא מִנְחָה. דֶער זִיבֶּעטֶער נָאךְ ק״ש פוּן עַרְבִית אוּנ דִיא זִיבֶּען קַדִּישִׁים זֶענֶען אַיין חִיּוּב אוּנ דֶער קַדִּישׁ מִיט תִּתְקַבֵּל וָואס מֶען זָאגְט נָאךְ שמ״ע בַּייא מַעֲרִיב אִיז אַיין רְשׁוּת מִי לְ אִיז דִיא אִיבֶּרִיגֶע קַדִּישִׁים וָואס מֶען זָאגְט אַיין רְשׁוּת אִיבֶּער דֶעם אִיז נִישְׁט שְׁטֶענְדִיג גְלַייךְ אַז מֶען וַויל זָאגְט מֶען קַדִּישׁ נָאךְ דֶעם לַיינֶען אָבֶּער אַז מֶען וִויל נִישְׁט זָאגִין אִיז עֶס נִישְׁט קַיין חוֹב:

דִּיא מִנְהָגִים פוּן שַׁבָּת.

(א) דֶער טַעַם וָואס מֶען זָאגְט מִי שֶׁעָשָׂה נִסִּים בִּשְׁעַת מֶען בֶּענְטְשְׁט ר״ח. וַוייל דִיא מִצְוָה פוּן קִידּוּשׁ הַחוֹדֶשׁ אִיז גִיוֶועזֶען דִיא עֶרְשְׁטֶע מִצְוָה וָואס זַייא זֶענֶען בַּאפוֹיְלֶען גִיוָוארֶען בַּייא דֶער עֶרְשְׁטֶער גְאוּלָּה וֶוען זַייא זֶענֶען אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם אִיבֶּער דֶעם זֶענֶען מִיר כַּת זַ״לֹ בִּשְׁעַת מֶען בֶּענְטְשְׁט ר״ח אַז הקב״ה זָאל אוּנְז גְלֵייךְ אַמָאהְל בֶּעווייזֶען נִסִּים אִין דֶעם חוֹדֶשׁ מִיר זָאלֶען אוֹיס גֶעלֵייזְט וֶוערִין:

(ב) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס אִין שַׁבָּת תְּשׁוּבָה זָאגְט דֶער רַב אַיין דְרָשָׁה. וַוייל עֶס וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט בִּשְׁעַת דֶער חָכָם זָאגְט אַיין דְרָשָׁה אִיז הקב״ה מְכַפֵּר דִיא זִינְד פוּן דִיא יוּדֶען:

(ג) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס מֶען זָאגְט צִדְקָתְךָ צֶדֶק אִין שַׁבָּת בַּייא מִנְחָה וַוייל אִיז עֶרֶב שַׁבָּת קוּמְט דֶער מַלְאָךְ וָואס אִיז גִיזֶעצְט אִיבֶּער דִיא רוּחוֹת אוּנ עֶר רוּפְט אוֹיס אִיהְר רְשָׁעִים גֵייט אַרוֹיס פוּן גֵיהִנֹּם אוּנ רִיהְט אַזוֹי וִויא דִיא יִשְׂרָאֵל רוּהֶען אִין שַׁבָּת אוּנ מוֹצָאֵי שַׁבָּת רוּפְט עֶר וַוייטֶער אוֹיס אִיהְר פּוֹשְׁעִים גֵייט צוּרִיק אִין גֵיהִנֹּם דִיא יִשְׂרָאֵל הָאבִּין שׁוֹין גוֹמֵר גִיוֶועזֶען דֶעם שַׁבָּת אוּנ כָּל זְמַן דִיא יִשְׂרָאֵל הָאבִּין נָאךְ נִישְׁט גִיזָאגְט דִיא דְרַייא פְּסוּקִים זָארְגִין זַייא נָאךְ נִישְׁט אוּנ זַייא זָאגֶען

מיר

מיר וָעבֶן נָאך צייט דיא זין איז נָאך נִישְׁט אונטֶער גינַאנגען. אָבֶער אַז דיא ישראל הָאבִּין שוין אָפּ גידַאוִינְט מנחה אונ עֶס הֵייבְּט אָהְן צו וֶוערִין נַאכְט הֵייבִּין זייא זיך שוין אָהְן מצער צוא זַיין וָואס זַייא וֶועלִין דַארְפִין צוריק גֵיין אין ניהנם איבֶּער דֶעם וָועגְען זַייא אויף זיך מַצְדִיק דֶעם דין:

(ד) נָאך אַיין טַעם וָואס מֶען זָאגְט בַּייא מנחה דיא דְרַייא פְּסוּקִים וַוייל נָאך מנחה עֶסְט מֶען דיא סעודה שלישית. אונ מֶען זָאגְט אִין מסכת שבת אַז וֶוער עֶס עֶסְט אִין שבת דְרַייא סעודות וֶועְרְט עֶר נִיצוֹל פוּן דְרַייא עֶרְלַייא פורעניות. פון חבלי משיח און מלחמות גוג ומגוג און פון דין פון גיהנם איבֶּער דֶעם אִיז מֶען זיך נוהג צוא זָאגֶען דיא פסוקים איבֶּער דיא דְרַייא חסדים וָואס השי"ת וֶועט מיט אינְץ טוהְן. צדקתך צדק איז קֶיינֶען דֶעם דין פון גיהנם. צדקתך אלהים איז אַקֶיגֶען מלחמות גוג ומגוג. צדקתך כהררי אל איז אַקֶעגִין חבלי משיח.

(ה) דֶער טַעם פון דֶעם וָואס מֶען זָאגְט אִין מוצאי שבת דיא פרשה וישלח יעקב מלאכים. וַוייל עֶס שְׁטֵייט דָארְט עד אשר אבוא אל אדוני שעירה דֶער פַּשְׁט פון דֶעם יעקב הָאט גִיזָאגְט צוּ עֵשָׂו'ן בִּיז אִיך וֶועל קוּמְען צוּם הַאר קֵיין שעיר דָאס וֶועט זַיין אַז משיח וֶועט קוּמֶען אונ מִיר הָאפֶען מוצאי שבת אַז אליהו הנביא אונ משיח בן דוד זָאלִין אַצוּנְד קומען איבֶּער דֶעם זָאגְט מען עֶס אִין מוצ"ש:

(ו) דֶער טַעַם פון דֶעם וָואס אַז מֶען הָאט נִישְׁט קֵיין וַויין אויף קִידוּשׁ מעג מֶען מַאכִין קידוש איבֶּער דיא חלות אָבֶּער הבדלה מוז מֶען מַאכען נָאר איבֶּער וַויין וַוייל הבדלה איז נִיטְט גְלַייך צוא קידוש דֶען נָאך קידוש מוז מען בַּאלְד עֶסען אַיין סעודה וָוארִין קידוש איז נָאר במקום סעודה איבֶּער דֶעם קֶען מֶען יוצא זַיין קידוש אויך מיט פת פון דֶער סעודה. אָבֶּער הבדלה דָאס גִיהֶער גָאהְר נִישְׁט צוּ קֵיין סעודה אונ דֶער עיקר תקנה וָואס מֶען הָאט מתקן גִיוֶועזֶען הבדלה איז נָאר גִיוֶועזִין איבֶּער וַויין:

דיא מִנְהָגִים פון תַּעֲנִית.

(א) דֶער טַעַם פון דֶעם וָואס מען זָאגְט נִישְׁט אִין ט' באב אִין דֶער פְּרִיה נחם אִין דֶער שמ"ע נָאר בַּייא מנחה. וַוייל מֶען טְרַייכְט גִישְׁט קֵיין אָבֶל בשעת דֶער בן מינן לִיגְט נָאך פַאר עֶהְם אִין ט' באב אִין דֶער פְרִיא אִיז גִיוֶוען דֶער חרבן פון ביהמ"ק הָאט מֶען נִישְׁט מתקן גִיוֶועזִין צוּ זָאגִין אִין דֶער פְרִיא נחם וַוייל דָאס אִיז אַיין טְרַייסְט נָאר הֶערְשְׁט בַּייא מנחה:

(ב) דֶער טַעַם פון דֶעם וָואס אִין ט' באב זָאגְט מֶען דיא הפטורה אסוף אסיפם אִין ירמיה. וַוייל אִין דֶער הפטורה שְׁטֵייט על מה אבדה הארץ אונ עֶס וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט אִין מדרש החפץ פון ר' יחייא. בר סלימאן אַז אָהֵן אִיז גִישְׁטַאנֶען אִין ירושלים הָאט עֶר גִיזֶעהֶן שְׁלֶעכְטֶס אִין גָאטֶס הַויז אַז דֶער כהן הָאט גִיבְּרֶענְגְט דָאס קרבן אויף דֶעם מזבח הָאט עֶר אַ שְׁפַּייא גִיטָאהְן דֶעם כהן אִין פָּנִים אַרַיין אונ אַז דֶער כהן הָאט אַרָאפּ גִינִידֶערְט פון מזבח הָאט עֶר גִינוּמֶען דָאס בְּלוּט פון כהן אונ עֶר הָאט אִיהְם דָאס פָּנִים אָהְן גִישְׁמִירְט אַזוֹי וַוייט הָאט

עֶר

ער מבזה געוועזען אין דער עבודה פון ביהמ"ק אונ ער האט בעהאלטען דיא ספרים דיא יודען זאלען ניט האבין אין וואס צוא לערנין אונ ער האט געמאכט זיך הימלען פון אזוי מין מתכות אויך האט ער געמאכט דיא שטערין אונ מזלות אונ ער האט זיך געבוקט פאר זייא אלץ צוא דער צערנין השי"ת איז צוא איהם אביין געקומען איינער פון דיא נביאים אונ ער האט איהם געפרעגט פאר וואס ער איז מבזה השי"ת האט ער געענטפערט קום צוא מיר אהיים וועסט האבין תשובה איז דער נביא צו איהם געקומען האט מען איהם געבריינגט איין שער אונ ער האט דעם נביא אפ געשוירין דיא בארד אויך האט ער גענומען איין טוטען כלב אונ האט איהם אהין געהאנגען אין האלדז אונ ער האט אויף איהם געזאגט ער זאל אזוי דורך גיין דיא גאסין ביז א כלאך פון הימעל איז אראפ געקומען. אויף דעם פרוצות האט ירמיה הנביא געקלאגט אונ ער האט געזאגט פאר וואס איז פאר לארין געווארין דאס לאנד דאס מיינט מען דאס ביהמ"ק איז חרוב געווארין אונ דיא יודען זענין פאר טריבען געווארין פון זייער לאנד דאס איז געשעהן אין ט' באב איבער דעם טעם זאגט מען דיא הפטורה פון אסוף אסיפם אין ט' באב:

דיא מנהג"ם פון תפילין לייגין.

(א) דער טעם פון דעם וואס מען איז זיך נוהג אז א קינד פון דרייצין יאהר וואס עס הייבט אהן תפלין הייבט עס אהן א חודש פריער איידער עס ווערט אלט גאנצע דרייצין יאהר. ווייל מען דארף איהם מחנך זיין אונ מען זאל איהם אויס לערנין דעם סדר פון תפילין לייגין אין אלע דינים ער זאל זיין בקי אין זייא איבער דעם מוז מען איהם פריער אויס לערנין איידער ער ווערט אלט דרייצין יאהר וואס דעמאלט איז ער שוין מחויב מה"ת צו לייגין תפילין כדי ער זאל מקיים זיין דיא מצוה פון תפילין אזוי וויא דער דין איז אין דער צייט ווען ער איז מחויב. אונ דער שיעור פון דרייסיג טאג פריער ווייל מיר געפונען אז דרייסיג טאג פאר יו"ט הייבט מען שוין אהן צוא דרשינען דיא דינים פון הלכות יו"ט אזוי דא איז אויך דער שיעור אויס צו לערנין זיך דיא דינים פון תפילין לייגין דרייסיג טאג פריער:

(ב) דער טעם פון דעם וואס א יתום הייבט אהן צו לייגין תפילין איין יאהר פריער אזוי איז א מנהג בייא דיא ספרדים אין ירושלים ווייל ער איז איין יתום האט איהם נישט ווער עס זאל איהם מחנך זיין מ"ט מצות אונ מען דארף מזכה זיין דעם פאטער מיט איין מצוה וואס דער זוהן טוט איבער דעם הייבט ער אהן צו לייגין תפילין איין יאהר פריער:

ג) דער טעם פון דעם וואס מען וויקילט דיא צוא תפילין אזוי וויא פליגעל דאס מאכט מען איין זכר אויף דעם נס וואס עס איז געשעהן אלישע בעל כנפים מען האט גוזר געוועזין אז מען זאל ניט לייגין קיין תפלין אמאהל האט איהם געטראפען איין שר אז דער אלישע האט בייא זיך געטראגין תפילין האט

איהם

איהם דער שר נפרעגט וואס האסט דוא בייא דיר האט אלישע געענטפירט אז ער האט פליגעל פון איין טויב האט דער שר אויף גידעקט איז איהם גישעהן א נס אז עס איז גיווארען פליגעל פון טויבין:

דיא טעמים אונ מנהגים פון דער תקופה.

(א) דאס וואס מען איז זיך נוהג אז מען טרינקט נישט קיין וואסער בשעת דיא תקופה גיפאלט סיידין עס איז גיוועזין באדעקט מיט איין אייזען. וויל דיא צייט פון דער תקופה איז א סכנה צוא טרינקען וואסער עס קען שאטין וויל דיא תקופה פון ניסן איז דעמאלס ווען אללע וואסערין זענין באקעהרט גיווארין אויף בלוט. דיא תקופה פון תמוז גיפאלט דעמאלס ווען מרע"ה האט גישלאגין דעם שטיין אונ עס איז ארויס גיגאנגען בלוט זענען דעמאלס אלע וואסערין פון דער וועלט איבער גיקערט גיווארין אויף בלוט. אונ דיא תקופה פון תשרי איז גיוועזין אין דער צייט ווען אאע"ה האט גיוואלט שעחטין זיין זוהן יצחק אויף דער עקידה האט דאס מעסער גישפריצט מיט בלוט איז דאס טראפין פון מעסער פאר שפרייט גיווארין אין אלע וואסערין אונ זייא זענין גיווארען פול מיט בלוט. אונ דיא תקופה פון טבת וויל אין דער רגע ווען דיא תקופה גיפאלט איז גישאחטין געווארען יפתח'ס טאכטער איז געווארען פון אלע וואסערין בלוט איבער דעם קען נישט זיין אין דער צייט קיין וואסער אז עס זאל זיך נישט געפינען קיין בלוט אונ דאס בלוט שאט צום גוף איבער דעם טוט מען אין דיא צייטין פאר היטען עס זאל נישט קענין צוא קומען קיין בלוט:

(ב) נאך איין טעם וואס מען פאר היט פאר דער תקופה דאס וואסער. וויל אין דיא פיהר תקופות היטען אפ דיא וואסערין פיהר מלאכים יעדער אין זיין תקופה אז עס קומט דיא צייט ווען דיא תקופה גיפאלט בייטען זיך דיא מלאכים בלייבט איבער דאס וואסער אין דער רגע פון דער תקופה אהן שמירה איז דאס וואסער איין סכנה צו טרינקען:

דיא טעמים אונ מנהגים פון דאווינען.

(א) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט אין אהן הייב דאווינען מה טובו אוהליך יעקב וכו' וואס בלעם האט דאס גיזאגט. וויל עס ווערט גיברענגט אין מדרש אז אלע ברכות וואס בלעם הרשע האט גיבענטשט דיא ישראל זענין פון אלע ברכות גיווארען קללות. חוץ פון דער איינער ברכה וואס זיא איז גיבליבין איין ברכה. אויך שטייט אין פסוק ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שמה דער טעם פון דעם אז איך וועל זייא רעכינען פאר איין הייליג ארט אין דיא לענדער וואס זייא וועלין אהין קומען איבער דעם זאגט מען מה טובו עס זאל זיין גירעכינט גלייך וויא ער וואלט גיקומען אין ביהמ"ק אריין אונ עס זאל זיין אויף איהם דיא פארכט גלייך וויא אין ביהמ"ק מען זאל נישט רייבען דארט קיין

שיחה

שיחה בטילה נָאר בְּלויז עוסק צוּ זַיין אִין תורה אִין תפלה דֶעמָאלְט וֶוערְט עֶס גֶערֶעכִינְט גְלַייךְ וויא דָאס ביהמ"ק:

(ב) דֶער טַעַם וָואס מֶען זָאגְט אדון עולם. וַוייל עֶס וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט פוּן ר' יהודה החסיד וֶוער עֶס אִיז מכוון אִין אדון עולם בֵּין אִיךְ ערב אין דער זַאךְ אַז זַיין תפלה וֶועט דֶער הֶערט ווערין אוּנ קיין שָׂטָן וֶועט נִישְׁט מקטרג זַיין אִין זַיין תפלה. אוּנ זַיינע פֵיינְד וֶועלִין פַאלֶען אוּנְטֶער אִיהְם אויךְ דֶער יצה"ר וֶועט מִיט אִיהְם שְׁלִיסֶען פְרִיד:

(ג) דֶער טַעַם וָואס מֶען זָאגט יגדל. וַוייל אַז עֶר שְׁטֶעלְט זיךְ מתפלל זַיין דַארְף עֶר צוּ גְלויבִּין אוּנ פאר זִיכעֶרין זיךְ אָהְן השי"ת. אִיבֶּער דֶעם זָאגְט מֶען פְרִיר יגדל וָואס אִין אִיהְם וֶוערְט אוים גִירֶעכִינְט אַלֶע דְרַייצִין עקרים וָואס יֶעדֶער אֵיינְצִיגֶער יוּד בַּארְף אִין. דֶעם צוּא גְלויבִּין אִין דיא י"ג עקרים זֶענִין דֶער יסוד פוּן דֶער גאנְצֶער תּוֹרָה:

(ד) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס מֶען הַאלְט דיא ציצית אִין דֶער הַאנְט בשעת מֶען זָאגְט ברוךְ שאמר. וַוייל עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק גדילים תעשה לךָ. אִין דֶער תּוֹרָה שְׁטֵייט גדילים אָהְן אַ יוּד בַּאטְרֶעפְט גדילים זִיבֶּען אוּנ אַכְצִיג אִיז דָאס מרמז עֶר זָאל הַאלְטֶען דיא ציצית אִין דֶער הַאנְד בשעת עֶר זָאגְט ברוךְ שאמר וָואס אִין בָּרוּךְ שאמר גֶעפִינְט זיךְ אויךְ זִיבֶּען אוּנ אַכְצִיג וֶוערְטֶער:

(ה) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס מֶען לָאזְט אוים אִין דֶעם קאפיטל פוּן אשרי ואנחנו נברךְ יה וכו' וואס דָאס גִיהֶערט גָאהְר נִישְׁט צוּ דֶעם קאפיטל וַוייל פוּן דֶעם קאפיטל אָהְן בִּיז צוּם כוֹף ספר תהלים הֵייבְּט זיךְ אָהְן אוּנ עֶס לָאזְט זיךְ אוים הללויה בַּייא יֶעדֶער קאפיטל חוּץ דָאס קאפיטל תהלה לדוד איבֶּער דֶעם הָאט מֶען מתקן גִיוֶועזִין מען זָאל זָאגִין ואנחנו נברךְ יה עֶס זָאל אויךְ זַיין אִין אָהְן הֵייבּ קאפיטל אוּנ דֶער סוֹף מִיט הללויה. נָאךְ אַיין טַעַם וַוייל עֶס שְׁטֵייט וֶוער עֶס זָאגְט דְרַייא מָאהְל אִין טָאג תהלה לדוד אִיז עֶר פַאר זִיכֶערְט אַז עֶר אִיז אַיין בן עוה"ב אִיבֶּער דֶעם זָאגְט עֶר נָאךְ דֶעם ואנחנו נברךְ יה אַז מִיר זָאלִין זוכה זַיין צוּ זָאגֶען דָאס לעוה"ב:

(ו) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס מֶען זָאגְט לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר וכו'. דֶער מאמר וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט אִין תנא דבי אליהו מֶען אִיז זיךְ נוהג דָאס צוּ זָאגֶען אֵיידֶער מֶען הֵייבְּט אָהְן דיא זמירות פוּן תפלה וַוייל אליהו הָאט דָאס מתקן גִיוֶועזֶען אִין דורו של שמד וָואס מֶען הָאט גוזר גִיוֶועזִין אַז מֶען זָאל נִישְׁט לֵיינִין קר"ש הָאבֶּען זַייא נִישְׁט גִיקֶענְט זַיין קיין יר"ש בגלוי הָאט עֶר זַייא מורה גִיוֶועזִין אַז זַייא זָאלִין אויף זיךְ מקבל זַיין דֶעם עול מ"ש אִין פַארבָּארְגֶענִיש אַזוי וויא בגלוי אִיבֶּער דֶעם זָאגְט מֶען נָאךְ ואומרים פעמים בכל יום שמע ישראל וכו' אוּנ מֶען זָאגְט ברוךְ המקדש שמו ברבים וַוייל בשעת השמד אִיז נִיט מקודש גִיוָוארֶען דֶער ש"ש ברבים:

(ז) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס מֶען זָאגְט דְרַייא מָאהְל אשרי אַ קיינִין דֶעם בת קול וָואס עֶס גֵייט אַרוֹים דְרַייא מָאהְל אִין טָאג אוּנ עֶס בֶּעדָאעֶרְט. וַויי וָואס אִיךְ הָאבּ חָרוּב גִימַאכְט דָאס ביהמ"ק אוּנ אַצוּנְד הָאבִּין מִיר נִישְׁט קיין

ביהמ"ק

בידמ"ק נאר דאס אָרט וואס מיר זענען מתפלל. זאגן מיר אַקעגן דעם בת קול וואס עס גייט אַרויס דרייא מאהל אין טאג. דרייא מאהל אשרי יושבי ביתך עס זאל זיין אָהן געטומען גלייך וויא דאס ביהמ"ק וואלט גיוועזן גיבּאָעט:

(ח) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען ווארט אויף דעם רב בשעת ער איז מאריך בתפלה אין ק"ש. ווייל עס ווערט געבּרענגט אין דיא הייליגע ספרים אז שטענדיג זאל אוים זעהן דעם דין גלייך וויא איין שארפע שווערד ליגט עהם צווישען זיין דוך אונ דאס גיהנם איז אויפין אונטער איהם. אויך שטייט ווער עס ליינט ק"ש אונ מען איז מדקדק אונ דיא אותיות. קיהלט מען איהם אפ דאס גיהנם. אויך שטייט אז תפלה איז מאריך דיא יאהרין פון מענטש אונ דיא שווערד איז מקצר דיא יאהרין איבער דעם איז דער רב מאריך אין ק"ש ותפלה ער זאל ניצול פון דעם דין פון גיהנם אונ פון דער שווערד:

(ט) דער טעם פון דעם וואס בש ת דיא כהנים גייען דוכענען טוהן זייא זיך אוים דיא שיך מען האט מורא טאמער וועט זיך איהם איבּער רייסן איין שנירל פון דיא שיך. אונ ער וועט גיין אַוועק פון דוכן ער זאל זיך עס צו קניפען וועט מען מיינען אז דאס וואס ער גייט אַוועק אין דער מיט דאס איז ווייל ער איז אַ בן גרושה אדער אַ בן חלוצה איז ער פסול לדוכן האט מען איבּער דעם מתקן גיוועזן אז מען זאל אַרויף גיין דוכענען אָהן דיא שיך:

(י) דער טעם פון דעם וואס אין דער שמ"ע פון שחרית זאגט מען שים שלום אונ בייא מנחה זאגט מען שלום רב. ווייל בייא שחרית זאגט מען ברכת כהנים אין שים שלום שטייט אויך פון ברכת כהנים אָבער בייא מנחה זאגט מען ניט ברכת כהנים קומט נישט צו זאגן שים שלום נאר שלום רב אין אַ תענית ציבור וואס מען זאגט בייא מנחה אויך ברכת כהנים זאגט מען אויך שים שלום:

(יא) דער טעם פון דעם וואס אין סוף פון שמ"ע לאזט מען אוים ואמרו אמן צו וועמין זאגט ער דאס ער זאגט דוך דיא שמ"ע שטיל ערהייט נאר דאס איז גלייך אזוי וויא איינער זיצט אונ עסט זאגט איהם דעם חבר ברוכים היושבים האטש ער איז איינער אַליין ווייל דאס גייט אַרויף אויף דיא מלאכים וואס זייא בעלייטן דעם מענטש אַלע טאג. אזוי אויך וואס מען זאגט ואמרו אמן גייט דאס אַרויף אויף דיא מלאכים וואס זענען גיבּאָטין אז זייא זאלין איהם אָהן היטען:

(יב) דער טעם פון דעם וואס בשעת מען שטייט אוים שמ"ע גייט מען צוריק עטליכע טריט. ווייל דיא תפלה האט מען מתקן גיוועזן אַקעגן דעם קרבן תמיד אונ בשעת דער כהן איז גיגאנגין מיט דעם קרבן איז גיוועזן צווישען דעם כבש אין דעם מזבח דרייא רובדין וואס דער כהן איז דארט צוריק גישפרונגין דרייא טריט. טוהן מיר בייא דער שמ"ע וואס זיא איז גלייך צו אַ קרבן אויך אזוי:

(יג) דער טעם פון דעם וואס נאך דעם וויא מען גייט צירוק דריי"א טריט זאגט מען יהי רצון שיבנה ביהמ"ק ב"ב. ווייל מיר געפינען בייא נבוכדנאצר הרשע ווייל ער האט גיגעבין דרייא טריט פאר השי"ת כבוד וועגין פאר דעם האט ער זוכה גיוועזין צו מלכות אונ ער האט חרוב גימאכט אונזער ביהמ"ק איבּער דעם זאָלין מיר אויך דרייא טריט פאר השי"ת כבוד וועגין אונ מיר זאגן יהי רצון אז

דורך

דורך די דרייא טריט וואס איך האב גיגעבין זאל דאס ביהמ"ק צוריק גיבויעט ווערין וואס עס איז חרוב גיווארין דורך די דרייא טריט פון דעם דאזיגען רשע:

דיא מנהגים פון פאר צייטינס.

(א) פאר צייטינס איז גיוועזין א מנהג אז די הוצאה פון א בר מינן איז געוועזין אזוי פיהל אז דאס איז געוועזין שווערער פאר די קרובים נאך מעהר וויא דאס שטארבען ווייל עס האט גיקאסט פיהל געלט דאס אוים קליידונג פון א מת. אזוי ווייט אז עס האט זיך געטראפען אז די קרובים האבין גילאזט ליגען דעם מת אונ זייא זענין זיך אוועק גיגאנגין. ביז רבן גמליאל איז גיקומען אונ ער האט נוהג גיוועזין ביי זיך קלות ראש אונ ער איז ארויס גיגאנגין א קיינין דעם מת אין לאנגע קליידער האט זיך שוין דאס גאנצע פאלק אויך אזוי נוהג גיוועזין צו גיין אין לאנגע קליידער כדי עס זאל נישט זיין קיין גרויסע הוצאות:

(ב) פאר צייטינס איז גיוועזין איין מנהג אז ביי איין אבל ר"ל האט מען איבער גיקעהרט די בעטין. בר קפרא האט גילערנט השי"ת האט גיזאגט איך האב אין אייך ארייין גיגעבין דעם פארעם פון מיין גישטאלט אונ דורך אייערע זינד האב איך זיא איבער גיקערט איבער דעם זאלט איהר איבער קערין אייערע בעטין. אין ירושלמי ברענגט א טעם אז ער וועט שלאפען אין בעט וואס עס איז איבער גיקערט וועט ער גידענקין ווען ער וועט שלאפען אז ער איז איין אבל אונ ער וועט זיך פאר מיידין פון תשמיש המטה אבער אצונד איז מען זיך נישט נוהג איבער צוא קערין די בעטין כדי מען זאל נישט חושד זיין אז דאס איז א כישוף:

(ג) נאך איז גיוועזין פאר צייטינס איין מנהג מען פלעגט אהן צו טרינקען דעם אבל אין טייערע כלים די עשירים האט מען אהן געטרינקען אין ווייסע פארצילייערנע כלים אונ ארימע אין גלעזערנע כלים האבין זיך די ארימע לייט געשעהמט האט מען מתקן געוועזין אז א"ע זאל מען אהן טרינקען אין גלעזערנע כלים איבער דעם כבוד פון די ארימע לייט:

(ד) פאר צייטינס אז מען האט געברענגט פאר דעם אבל די סעודת הבראה איז דער אבל גיזעסין אויווען אהן אונ ער האט זיך גיוואשין די הענד אונ דאס וואסער האט מען אוועק גיגאסין אונ נאכדעם האבין זיך גיוואשין די מנ"מים אונ איינער פון די מנחמים האט גינומין א ברויט אונ ער האט אפ גישניטען איין שטיקעל פאר דעם אבל וועגין אונ גאנצין האט ער עס נישט דורך גישניטען אונ ער האט דאס אוועק גיגעבין איינעם פון די אבלים אונ דער אבל האט עס דורך גישניטען אונ ער האט ארום גיטיילט די רעשט אבלים. נאכדעם האבין די מנחמים גינומען די אייער וואס זענין גילעגין פאר די אבלים אונ זייא האבין אפ גישיילט אונ זייא האבין גיגעבין פאר די אבלים אונ די אבלים האבען גימאכט א בורא פרי הגפן אונ זייא טרינקען אוים דעם כוס אונ נאך דעם שווענקט מען אוים דעם כוס אונ די מנחמים טרינקען אונ מען האט גיטרינקען צעהן

כוסות, דְרַייא פַאר דֶער סעודה כדי עֶס זָאל עֶפִּינֶען דיא בני מעיים אונ דְרַייא אִין מִיט סעודה כדי עֶס זָאל דֶער וַוייקְין דָאס עֶסֶען וָואס אִיז אִין דיא בני מעיים אונ פִיהְר נָאךְ דֶער סעודה אונ אַז מֶען אִיז גִינַאנְגִין בֶּענְטְשִׁין הָאט אַייגֶער פון דיא מנחמים זִיךְ גִיוַואשִׁין דיא הֶענְט אונ נֶעמְט אַ כוס אונ בֶּענְטְשׁ דיא ברכה פון ברכת אבלים אונ אַז עֶר בֶּענְטְשְׁט אָפּ טְרִינְקְט עֶר דֶעם כוס אונ אַזוֹי אִיז דֶער סדר פון בהמ״ז אִין הויז פון אָבֵל אִין דֶער וָואכִין אויב עֶס אִיז דָא נַיין פרשוין נֶעמְט דֶער וָואס בֶּענְטְשְׁט דֶעם כוס אִין דֶער הַאנד אַריין אונ זָאגְט ברוך מנחם אבלים שאכלנו משלו אונ זַייא עֶנְטְפֶערִין ברוך מנחם אבלים שאכלנו משלו ובטובו חיינו אונ אויב זַייא זֶענִין צֶעהְן פרשוין זָאגְט עֶר נברך לאלהינו וכו׳ אונ אַז עֶר הַאלְט בַּייא דֶער סוף ברכה פון רחם נא זָאגְט עֶר וַוייטֶער נחם ד׳ אלקינו את אבילי ציון ואת אבילי ירושלים ואת האבילים המתאבלים באבל הזה נחמם מאבלם ושמחם מיגונם כאמור כאיש אשר אמו תנחמהו כן אנכי אנחמכם ובירושלים תנוחמו בא״י מנחם אבילי ציון בבנין ירושלים. ברוך אתה ד׳ אבינו מלכנו וכו׳ הטוב והמטיב לכל. אל אמת. דיין אמת שופט בצדק ושליט במעשיו לוקח במשפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו הרחמן הגודר פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת מעלינו ומעל כל עמו ישראל לחיים עושה שלום במרומיו אונ עֶר מַאכְט אַ בפה״ג אונ דיא מנחמים גַייעֶן אַהֵיים מִיט טְרַייסְט וֶוערְטֶער:

(ה) אַז עֶס אִיז גִיקוּמֶען צוּא דֶעם אָבֵל אַיין פנים חדשות וָואס עֶר אִיז נָאךְ נִישְׁט גֶעוֶועזִין בַּייא אִיהְם מַאכְט מֶען אויךְ אַזוֹי אונ דיא אִיבֶּערִיגֶע טֶעג אונ מֶען זָאגְט אִיהְם טְרַייסְט וֶוערְטֶער אונ אַיינֶער פון זַייא הַייבְּט אָהְן אִין דֶעם שבח פון הקב״ה אונ זָאגְט האל הגדול ברוב גדלו אדיר וחזק ברוב מוראו מחיה מתים במאמרו עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר ברוךְ מחיה מתים. אויךְ זָאגְט עֶר אַ קַיינִין דיא אבלים אוּנְזֶערֶע בְּרוּדֶער וָואס זֶענִין צוּא בְּרָאכִין אונ פַאר שְׁטוֹיסֶען מִיט דֶעם טְרוֹיעֶרִיגְקַייט גוּט אִיהְר אַייעֶר הַארְץ אִיהר זָאלְט נָאכְפָארְשְׁטִין אַז דָאס אִיז צַייט דיא וועלְט אִיז בֶּעשַׁאפֶען גִיוָוארֶען! אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶער. דֶער בעל הנחמות זָאל אַייךְ טְרַייסְטִין ברוךְ מנחם אבלים. נָאךְ זָאגְט עֶר אַ קַיינִין דיא מנחמים אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶער גומלי חסדים דיא קִינְדֶער פון גומלי חסדים וָואס זַייא הַאלְטֶען אִין דֶעם ברית פון אברהם אבינו. בְּרִידֶער. דֶער בעל הגמול זָאל אַייךְ בֶּעצָאהְלִין אַייעֶר לוין ברוךְ משלם גמול. אונ נָאכְדֶעם זָאגְט עֶר אַ קַיינִין כל ישראל רבון כל העולמים לֵייז אויס אונ בַּאשְׁעֶרים אונ מַאךְ אַנְטְרִינֶען דַיין פָאלְק ישראל פון טָארְד פון שְׁוֶוערְד פון רויב פון הִינְגֶער אונ פון פֶערְשִׁידֶענֶע פורעניות וָואס גִישֶׁעהִין אַיידֶער מִיר רוּפֶען זָאלְסְט אוּנְץ עֶנְטְפֶערִין ברוךְ עוצר המגפה. נָאר דיא ברכה זָאגְט מֶען נִישְׁט וַוייניגֶער וִויא צֶעהְן פרשוין אונ דיא אבלים זֶענִין נִישְׁט אִין חשבון פון דיא צֶעהְן אָבֶער צוּם בֶּענְטְשִׁין וֶוערִין דיא אבלים צוּ גִירֶעכִינְט:

(ו) פַאר צַייטִינְס אִיז גִיוֶועזִין אַיין מנהג אַז דֶער אָבֵל הָאט זִיךְ אַיין גֶעהִילְט דָאס גַאנְצֶע גֶעזוּכְט דיא גַאנְצֶע זִיבֶּען טָאג נָאר בְּלויז דיא אויגִין וָואס זַייא זֶענִין נִישְׁט גִיוֶועזִין פַאר דֶעקְט נָאר אַז מֶען הָאט אָהְן גִיהויבִּין צוּ שפעטין פון זַייא

אויךְ

אויך דאס ב״ב האט פון זייא גימאכט איז דורך דעם ארויס גיקומען איין גילעכטער אין שטוב פון אבל איבער דעם האט מען עס מבטל גיוועזין:

(ז) פאר צייטינס אז מען האט ארויס גיפירט איין מת האט מען דאס פנים פון דעם עשר אויף גידעקט אונ דאס פנים פון ארימאן איז גיוועזין צוא גידעקט ווייל דאס גיזוכט פון ארימאן איז גיוועזין פאר פינסטערט איבער דעם דחקות וויאס ער האט גיליטען האבין זיך דיא ארימע לייט גישעהמט איבער דעם האט מען מתקן גיוועזין אז אלע זאלין זיין צו גידעקט:

(ח) אז מען האט ארויס געפירט איין מת אויף דעם קברות האבין זיך דאס גאנצע פאלק אנידער גיזעצט זיבען מאהל אויף דעם בית הקברות אונ זייא האבין גיזאגט קינות אונ גימאכט איין הספד אקעגין דיא זיבען־הבלים וואס עס גיפונט זיך אין קהלת אונ אויף יעדען ארט וויא זייא האבין זיך גישטעלט האט איינער גיזאגט שטעלט אייך טייערע שטעלט אייך. זעצט אייך טייערע זעצט אייך אונ מעו פינערט נישט ווייניגער וויא זיבען מעמדות אונ מושבות אונ בייא יעדען איז נישט ווייניגער וויא צעהן פרשוין אונ דאס ווערט נישט גימאכט נאר בייא קרובים אין דעם ערשטען טאג. אונ אז זייא זענין צוריק גיגאנגין פון בית הקברות איז דאס גאנצע פאלק אוים גישטעלט געווארין שורות שורות איין שורה אונטער דער צווייטער אונ א שורה איז נישט ווייניגער פון צעהן מענטשין אונ דער אבל איז פאר זייא פאר בייא גיגאנגין זעדער זייא זענין דורך גיגאנגין אין דער לינקער זייט פון דעם אבל אונ יעדער בעזונדער האט גיזאגט דעם אבל זאלסט ווערין גיטרייסט פון השי״ת:

(ט) עס איז גיוועזין אוים גיקליבענע צום בעגראבין א מת אונ מען פלעגט זייא צוא דינגען צו בעקלאגין. מחמת ווייבער האבין בעקלאגט וואס איינע האט פויר גיזאגט אונ אלע ווייבער דארין נאך גיזאגט אונ מענכעס מאהל פלעגין אללע בעזאמין ראבינין אויך האבין זייא גיפאטשט מיט דיא הענד. אויך פלעגט מען צו בעלייטין מיט ליכט אונ מיט פייפליך. אונ אז עס איז גישטארבין איין מלך אדער איין נשיא פלעגט מען צוא פייר ברענין אלע כלים וואס ער האט גענוצט אין זייא:

(י) אויך פלעגט מען צו בעהאלטען דיא מתים אין קעהלערס איז היילין אונ יעדער משפחה פלעגט זיך צו דארין זיהר הייל אינווייניג אין דער הייל האט מען גימאכט פיהר איילין אויף זעקס אין דער הייל האט מען גיפונען אכט קעהליירין:

(יא) דרייא מאג נאך דער קבורה איז מען ארויס גיגאנגין אויף דעם בית הקברות אונ מען האט בעקוקט דעם מת צוא איז ער נישט צוריק לעבעדיג גיווארען:

(יב) אויך איז גיוועזין א מנהג אז מען דאס גילייענט אין דער תורה האט נישט גימאכט קיין ברכה בייא דעם ספר נאר דער ערשטער אונ דער לעצטער דער ערשטער האט גימאכט דיא ברכה וואס מען מאכט פאר דעם ליינען אונ דער לעצטער האט גימאכט דיא ברכה וואס מען מאכט נאך דעם ליינען נאר אויף דער תוכחה פון ויקרא אונ דברים אונ אויף דיא שירות. אונ דיא עשרת

הדברות

הדברות וואס געפינט זיך אין דער תורה וואס מען מאכט איבער זייא איין ברכה פאר דעם ליינען אונ א ברכה נאך דעם ליינען:

(יג) דעם שבת וואס מען האט געבענטשט ר"ח האט מען געזאגט פאר ר"ח בענטשין יהי רצון מלפניך אבינו שבשמים. וואס מיר זאגין איהם אלע מאנטיג אונ דאנערשטיג. אויך דער וואס האט געזאגט שמע ישראל בשעת מען נעמט ארויס דאס ספר פון ארון הקודש דער האט גילייגט דעם מפטיר. אויך פלעגט זיין זייער מנהג צו דאווינען אין דער וואכין ביחידות ביז ישתבח אין שבת הייבט דער חזן אהן שוכן עד. אין פ"ח האל בתעצומות. אין שבועות הגדול בכבוד שמך אין כוכבות הגבור לנצח. ר"ה יוה"כ המלך היושב:

(יד) אין תענית ציבור האט מען געזאגט סליחות ווען דער חזן האט גיהאלטין אין שמ"ע בייא סלח לנו אונ אז מען האט געענדיגט דיא סליחות האט דער חזן געזאגט דיא שמ"ע פון דארט אהן אונ ווייטער. אויך פלעגט דער חזן אויס רופען דעם שבת פאר תענית ציבור אונ ער האט מודיע געוועזן אז אין דיא וואך וועט זיין אין דעם טאג א תענית ציבור אונ ער האט אזוי געזאגט הערט אוים איהר ליבע קינדער דער דאזיגער תענית וועט זיין אין דעם טאג וועט השי"ת אונז איבער קערין דיא טעג אויף פרייד אזוי וויא ער האט אונז פאר שפראכין אין דיא טרייסטונג ונאמר אמן. אבער אין דרייא תעניתים וואס מען האט ניט אויס גערופען. ט' באב אונ יוה"כ. אונ תענית אסתר:

(טו) אין פורים איז געוועזין פאר צייטינס א מנהג אז קינדער האבען גינומין גלייטיגע שטיינער אונ האבין גישריבין אויף זייא המן אונ אז דער וואס ליינט דיא מגילה האט גירעקט דאס ווארט המן האבין זייא גיקלאפט איין שטיין אין דעם צווייטין כדי זיין נאמין זאל ווערין אפ גימעקט. ווייטער איז דא ערטער וואס דיא בחורים מאכין איין צורה אין דעם געשטאלט פון המן פאר פורים אונ זייא הענגין דאס אויף זייערע דעכער עטליכע טעג פאר פורים אין פורים מאכען זייא איין פייער אונ דיא צורה שטעלין זייא אריין אינוועניג אונ בשעת דיא צורה ברענט זינגען זייא פארשידענע נגונים. אויך איז געוועזין ארום געשטעלט פון אויסענווייניג איין טיש בייא דער טיהר אין פורים אונ צו גידעקט מיט איין דעק כ"ז עס איז געוועזין דער טיש צוא גידעקט זענין אורחים אריין גיקומען זייא האבין געוויסט אז אצונד איז דיא צייט פון עסען אבער אז דיא דעק פון טיש איז געוועזין אראפ גענומען האבין שוין קיין אורחים ניט אריין גיקומען זייא האבין געוויסט אז מען האט שוין אפ גיגעסין:

(טז) בשעת מען האט גיבענטשט נאך דעם עסען האט דער אורח גיבענטשט דעם בעה"ב מיט דעם נוסח יה"ר שלא יבוש בעה"ז ולא יכלם בעוה"ב ויצליח מאוד בנכסיו ויהיו נכסיו מוצלחים וקרובים לעיר ואל ישלוט שטן במעשה ידיו ואל יזדקק לפניו שום חטא ודבר הרהור עבירה מעתה ועד עולם אונ נאך דעם זאגט ער הרחמן הוא יזכנו וכו':

(יז) אז מען האט חתונה גימאכט זומער האט מען זיך נוהג גיוועזין. דאנערשטאג האט מען גיבאוינט דרייא שעה נאך מיטאג אונ מען האט געזאגט

תחנה

תחנה און מען האט גענעסן די סעודת נשואין און נאכדעם האט מען גידאווינט מעריב. און ווינטער האט מען גיגעסן די סעודה ביי נאכט. אזוי וויא עס איז גיווארן טאג פרייטיג האט דער שמש גערופין אין שוהל האט דער רב געפיהרט דעם חתן נעבין זיך און דער גאנצער עולם איז נאך גיגאנגן מיט פלאקערס און כלי זמר און זענין אזוי גיגאנגין ביז אויף דעם שוהל הויף און נאכדעם זענין די כלי זמרים צוריק גיגאנגין ברענגין די כלה אז מען איז גיקומען מיט דער כלה אויף דעם שוהל הויף איז דער רב מיט די חשובים מיט דעם חתן אקיגין גיגאנגין דער כלה און דער חתן האט אהן גענומן די כלה ביי דער האנד און דער עולם האט זייא באווארפין מיט ווייץ און זייא האבין גיזאגט זייא זאלין זיך מעהרין אזוי וויא די תבואה און זייא זענין אזוי בעזאמין גיגאנגין ביז דער טיהר פון שוהל און האבין זיך דארט אביסל אנידער גיזעצט. און מען האט די כלה אהיים געפיהרט און זיא איז גיוועזין אהן גיקלייד איין מלבוש אויף איהרע קליידער און איין שלייער איבער איהר פנים און דעם חתן האט מען גיפיהרט אין שוהל אריין ער איז גיוועזין אהן גיקלייד אין שבת מלבושים און מען האט איהם גיזעצט לעבין דעם עמוד און מען האט אהן גיהויבן אדון עולם און פסוקי דזמרה און אלע קרובים פון חתן כלה זענין גיוועזין אהן גיקלייד אין שבת מלבושים און מען האט גיברענגט די כלה ביז די טיהר פון שוהל און זיא דארט גיווארט ביז דער רב האט גיפיהרט דעם חתן אויף דעם בלעמער. און דער רב האט איהם ארויף גילייגט אש אויף דעם קאפ אויף דעם ארט וויא מען לייגט תפלין א זכר לחורבן און דער נאך איז גיגאנגין דער רב מיט די חשובים און זייא האבין גיברענגט די כלה און דער רב האט זיא גיהאלטן ביי איהרע קליידער און ער האט זיא גיפיהרט און ער האט זיא אנידער גישטעלט ביי די רעכטע האנט פון דעם חתן מיט דעם פנים צו דרום און די פאטער און מוטער פון חתן כלה זענין גישטאנין לעבין דער כלה אויף דעם בלעמער בשעת דער ברכה און מען האט צו גיגרייט צווייא כוסות אויף ברכת אירוסין ונשואין צו איין בתולה האט מען גינומען א גלעזיל וואס עס איז עמהל און מען האט גיזאגט די ברכה ואסר לנו הארוסות נאך דער ברכת אירוסין האט מען גערופען צווייא עדות און מען האט זייא געוויזין דאס קידושין פינגעריל אויב עס איז ווערט איין פרוטה און די עדות זאגין יוא. און אויב די כלה איז נאך קיין פרעוט מין וויא פוהל יאהר זיא איז אלט מען זאל וויסען אויב זיא איז ראוי זיא זאל צוא נעמין די קידושין און דער חתן האט גיזאגט הרי את מקודשת און דער חתן האט איהר אהן גיטאהן דאס פינגעריל און אויב די כלה איז ניט ריין האט ער ניט אהן גיריהרט נאר ער האט עס גילאזט ארויף פאלין אליין אויף דעם פינגער און נאכדעם האט מען גערופין צווייא אנדערע עדות זייא זאלין מקבל קנין זיין און זייא זאלין זיין עדות אויף דער כתובה. און בשעת מען האט גזאגט שמח תשמח רעים אהובים האט זיך דער רב איבער גיקערט מיט דעם פנים צום חתן כלה און אז מען האט אויס גילאזט די ברכה האט מען גיגעבין דעם חתן צוא טרינקען און נאכדעם דער כלה און דער רב האט גיהאלטן אין זיין האנד דעם כוס און ער

האט

האט גיגעבין דעם כוס דעם חתן אין האנד אריין און דער חתן האט גיווארפין דעם כוס אויף דער וואנט ער זאל צו בראכין ווערען נאכדעם האט מען גיאיילט מען זאל שנעל אריין ברענגין דעם חתן אין דעם חדר וויא עס איז גיוועזין דיא חתונה. און דיא חתן כלה האבין גיגעסין א הין מיט א אייה צו זאמען און מען האט זייא מייחד גיוועזין אין א בעזונדער חדר בשעת זייא האבין גיגעסין דיא סעודה און יעדער איז ארויס גיגאנגען כדי ער זאל זיין צו גילאזט צו דער כלה. און נאכדעם זענין אריין גיקומען דיא קרובים און ווער עס האט גיוואלט האט מיט זייא מיט גיגעסין כדי מען זאל זייא משמח זיין:

(יח) שבת אין דער פריא אז מען האט אויס גילאזט פסוקי דזמרה זענין גיגאנגין דיא חשובים פון דער שטאט און מען האט גיברענגט דעם חתן אין שו"ל אריין און מען האט איהם גיזעצט אויבען אהן לעבין ארה"ק און דיא עלטערן פון דיא חתן כלה האבין זיך אויס גיקליבין אונטער פיהרערס און זייא האבען זייא אנידער גיזעצט לעבין דעם חתן און מען האט גיזאגט שירים פאר דעם כבוד פון חתן און מען האט גערופין דעם חתן ער זאל עולה תורה זיין און מען האט געזאגט מרשות און אויך אלע אונטער פיהרערס האט מען אויף גערופין צו דער תורה און מען מאכט דעם חתן דרייא מאהל מי שברך. ווייל ער האט מנדר געוועזין וואקס אויף לעכט אויך ווייל ער האט מנדר גיוועזין איין מפה צום ס"ת. אויך ווייל ער האט מנדר גיוועזין צדקה אויף ת"ת אדער חתונה צו מאכין ארימע יתומים. און נאכדעם וויא מען האט אפ גילייענט אין ספר דעם סדר פון דער וואך האט מען גילייענט פאר דעם חתן אין ס"ת דיא פרשה ואברהם זקן בא בימים וכו' ביז ולקחת אשה לבני משם און נאך דער הפטורה וואס מען האט גיזאגט וואס האט גיקערט צו דער וואך האט מען גיזאגט דיא הפטורה פון שוש אשיש בה' וכו' ביז ישיש עליך אלהיך:

(יט) אין א ברית מילה נאכדעם וויא דאס קהל האט גיזאגט הודו לה' כי טוב כל"ח האט דער וואס האט גימאכט דיא ברכה גיזאגט פלוני זה הקטן גדול יהיה יחי הילד לאביו ולאמו יהא אח לשבעה ואב לשמונה כשם שנכנס לברית וכו'. אויך אז מען האט גימאכט איין סעודת מילה און דאס קינד האט מען מל גיוועזין אין שוהל איז גיוועזין איין טיש גידעקט אויף דעם שוהל הויף עס איז גיוועזין איין סימן אז מען מאכט איין סעודת מצוה. דער וואס ברענגט זיין זוהן מען זאל איהם מל זיין זאגט ברוכים היושבים און דאס ציבור ענטפערט ברוך הבא:

(כ) אז מען האט מל גיוועזין א ממזר האט מען איהם מל גיוועזין אויף דעם שוהל הויף ביא דער טיהר פון שוהל און מען האט גיזאגט דיא ברכה אשר קידש ידיד מבטן ביז כורת הברית נישט מעהר און דאס פאלק האט נישט גענטפערט כשם שנכנס לברית און מען האט איהם גערופען כידור און דער שמש האט אים גערופען נאך דער מילה אויף איין קול איהר זאלט וויסען אז דאס קינד וואס מען האט היינט מל גיוועזין איז א ממזר כדי ער זאל זיך נישט אויס מישען צווישען כשרע קינדער:

(כא) דער מנהג איז גיוועזין בשעת מען האט מקדש גיוועזין דעם חודש

אין

אין דֶעם זַיין אוּנ צְוָואַנְצִיגְסטֶען טָאג הָאבִּין זִיךְ גִיזֶעצְט חברות פוּן אַלֶע לַייט פוּן הָשִׁיבֶע מֶענְטְשִׁין פוּן לומדים פוּן דִיא צַייט פוּן מנחה בִּיז דִיא זִין הָאט זִיךְ גִיזֶעצְט זַייא זָאלִין קֶענִין זֶעהְן דִיא לבנה אוּנ מֶען הָאט גִימַאכְט אַיין סעודה. אִין בֶּענְטְשִׁין הָאט מֶען גִיזָאגְט יעלה ויבוא אוּנ מֶען הָאט גִיבֶּענְטְשְׁט ברכת המזון בַּייא אַיין כּוס אוּנ נָאכְדֶעם בֶּענְטְשִׁין הָאט עֶר גִיגֶעבִּין פוּן דֶעם כּוס זַיין וַוייבּ כּדי עֶר זָאל מקיים זַיין אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטַייט להניח ברכה אל תוך ביתך אוּנ מֶען הָאט גִיבְּרֶענְגְט נָאךְ אַיין כּוס אוּנ מֶען מַאכְט אַ בפה"ג אוּנ נָאכְדֶעם מַאכְט מֶען אַ ברכה אשר גילה עוד חידוש ירח. הורם ולמדם זמנים חדשים וימים טובים ברוך אתה ד' מקדש ישראל וראשי חדשים:

(כב) דֶער טַעַם פוּן דֶעם וָואס מֶען פַאר אַרְבֶּעט דִיא טלתים אִיבֶּער דֶער לֶענְג פוּן טלית אוֹיךְ טלתים קטנים אַזוֹי אַיין בְּלָאהְלֶעךְ גִישְׁטַאלְט. פַאר וָואס מַאכְט מֶען נִישְׁט וַוייס? דִיא מצוה פוּן תכלת אִיז דוֹךְ נָאר אִין דִיא ציצית. קֶענִין מִיר זָאגִין אַ טַעַם וַוייל דִיא מצוה פוּן תכלת אִיז דֶער עיקר טַעַם אִיבֶּער דֶעם פָּסוּק וָואס עֶס שְׁטֵייט וראיתם אותו וזכרתם דוּרְךְ דֶעם זֶעהְן וֶועט מֶען גִידֶענְקִין אוּנ צַייט דֶער תכלת אִיז בֶּעהַאלְטִין גִיוָוארִין אִיז גִיוֶועזִין אַזֶעלְכֶע פְרוּמֶע לַייט הָאבִּין זַייא זִיךְ גִימַאכְט אַ סִימָן אִין דִיא טלהים אוּנ זַייא הָאבִּין גִילָאזְט פַארְבִּין זַייא מִיט אַזוֹי פַארְבּ וָואס זַיא זֶעהְט אוֹיס וִויא תכלת כּדי זַייא זָאלִין גִידֶענְקִין אָהְן השי"ת מצ:ת פוּן דֶעם אִיז שוֹין נתפשט גִיוָוארִין דֶער מִנְהָג: וָואס מֶען לָאזְט פַארְבִּין אַלֶע טלתים בְּלָאה עֶס זָאל זַיין אַיין זכר פוּן תכלת:

(כג) נָאךְ אַיין טַעַם קֶען מֶען זָאגִין אִין דִיא פַארְצַייטִישֶׁע יָאהְרִין אַז דֶער תכלת אִיז גִיוֶועזִין בנמצא אִיז גִיוֶועזִין בֶּעזוּנְדֶערֶע בעלי מלאכות צוּם פַארְבִּין תכלת אוּנ דִיא בעלי מלאכת זֶענִין גִיוֶועזִין פוּן דִיא מומחים אוֹיךְ עֶרְלִיכֶע לַייט אוּנ צדיקים וַוייל מֶען טָאהְר נִיכְט קוֹיפֶען קַיין תכלת נָאר פוּן אַ מומחה אִיבֶּער דֶעם הָאט מֶען נִישְׁט גִיגְלֵייבְּט קַיין אַנְדֶערִין נָאר זַייא אַלַיין וָואס זַייא זֶענִין שוֹין גִיוֶועזִין בֶּעוַויסְט אַז זַייא זֶענֶען צדיקים אוּנ זַייא הָאט מֶען עֶרְקֶענְט אִין זַייעֶרֶע טלתים וַוייל זַייא הָאבִּין גִיהַאט דֶעם גִישְׁטַאלְט פוּן תכלת פוּן צְוַוייא זַייטִין מֶען זָאל וִויסֶען אַז זַייא פַארְבִּין תכלת אִיבֶּער דֶעם מַאכְט מֶען אַיין זכר צוּ פַארְבִּין דִיא טלתים אִיבֶּער דֶער גַאנְצֶער לֶענְג:

דִיא מִנְהָגִים פוּן שְׁבוּעוֹת.

(א) דֶער טַעַם פוּן דֶעם מנהג וָואס מִיר זֶענִין זִיךְ נוהג וָואס דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג שבועות רוּפְט מֶען אוֹיף אַ כהן אוּנ אֵיידֶער דֶער כהן מַאכְט אַ ברכה זָאגְט דֶער חזן אקדמות מלין וכו'. וַוייל אִין דִיא פַארְצַייטִישֶׁע יָאהְרִין הָאט מֶען זִיךְ נוהג גִיוֶועזִין מֶען הָאט אַנִידֶער גִישְׁטֶעלְט אַ מתורגמן לֶעבִּין דֶעם בעל קורא בפ"ש אִין דִיא צְוַוייא טֶעג דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג שבועות אִין דֶעם אַנְדֶערִין טָאג פסח אִין דִיא צְוַוייא טָאג אִיז גִיוֶועזִין בַּייא זַייא גִישְׁרִיבֶּען

אין דעם ככר דער פסוק מיט דעם תרגום אויף אזויא איין אופן צום ערשטען איז גישטאנען בחודש השלישי אונ נאכדעם אקדמות מלין דאס איז איין פאהריידע צו דעם מתורגמין אין ביא דיא ענדע פון אקדמות איז גישטאנין וביריחא תליתאי וואס דאס איז דער תרגום פון פסוק ובחודש השלישי דער נאך איז גישטאנען דער צווייטער פסוק ויסעו מרפידים וכו׳ אונ דער נאך דער תרגום אזוי איז גישטאנען דיא גאנצע פרשה ביז דיא עשרת הדברות אין דארט האט דער מתורגמן אהן גיהויבין צו זאגען דעם פיוט ארכין ד׳ שמיא נאכדעם הייבט ער אהן דעם פסוק וידבר אלהים אונ דער נאך דעם תרגום אונ היינט האטש דער מנהג איז בטל גיווארין מען זאל אין מיט לייגען זאגין דעם תרגום האט מען דאס איבער גילאזט אויף איין זכר אויף דעם פערציישען הייליגען מנהג אונ מען זאגט פאר דעם לייגין דעם פיוט אקדמות. איבער דעם זאגט נישט דעם פיוט דעם בעל קורא נאר איין אנדערער מען זאל נישט זאגין אז אין דער תורה שטייט אויך תרגום:

(ב) דער טעם פון דעם וואס דער מסדר פון תיקון שבועות האט פאר ענדערט דעם סדר פון דיא מסכתת לויט וויא זייא זענין מסודר אין משניות דארט שטייען זייא. פסחים שקלים. יומא. סוכה ביצה ר״ה. תענית. מגילה. מוע״ק. חגיגה. אין תיקון שבועות שטייט דער סדר. חגיגה ביצה מוע״ק ר״ה יומא סוכה תענית שקלים מגילה. אין סדר נשים שטייט אונ משניות. כתובות נדרים נזיר סוטה גיטין קדושין. אין תק״ש איז דער סדר כתובות קידושין גיטין סוטה נדרים נזיר. אין סדר טהרות שטייט אונ משניות. כלים אהלות נגעים פרה טהרות מקוואות נדה מכשירין זבים טבול יום ידים עוקצין. אין תקון שבועות איז דער סדר מקואות פרה ידים אהלות נגעים זבים נדה טהרות כלים טבול יום מכשירין עוקצים. ווייל רבינו הקדוש וואס ער האט מסדר גיוועזין דיא משניות דאס ער גישטעלט אזוי וויא עס שטייט אין דער תורה דהיינו אין פ׳ בא שטייט דינים פון פסחים קומט נאך דעם שקלים וואס עס שטייט אין פ׳ תשא אין יוהכ״פ אין אחרי מות. אונ דער נאך סוכה ווייל אין סוכה איז דא פוהל מצות אויך אלע מסכתות ווערט גיברענגט אין פ׳ המשניות פון הרמב״ם א טעם וואס דיא מסכתות זענען מסודר איינע נאך דער אנדערער. אבער דער וואס האט מסדר גיוועזין דעם תקון שבועות דער האט גישטעלט דיא מסכתות לויט דער צייט וואס ער גיהער איינער נאך דער צווייטער למשל דאס ערשטע איז פסחים אונ נאך פסחים גיהער חגיגה ווייל צום קרבן פסח האט מען מיט גיברענגט א קרבן חגיגה אונ נאכדעם ביצה ווייל דארט שטייט דיא דינים פון יו״ט אונ נאכדעם מוע״ק דיא דינים פון חוה״מ אונ נאכדעם ר״ה יומא סוכה אזוי וויא דיא יו״ט זענין איינס נאך דעם אנדערין אונ נאכדעם תענית ווייל דאס איז תכף נאכדעם שקלים וואס דאס איז א׳ אדר אונ נאכדעם מגילה. אזוי אויך אין סדר נשים איז אויך לויט דער צייט פריר קידושין דער נאך כתובות אונ נאכדעם גיטין אונ דער נאך סוטה דער נאך נדרים נזיר ווייל דאס גיהער איינס נאך דעם אנדערין אונ אויך אזוי אין סדר טהרות איז פריר מקוואות ווייל דער עיקר טהרה איז נאר דורך מקווה דער נאך גיהער פרה. ווייל

דער

דער כהן וואס האט פאר ברענט דיא פרה ארומה האט מען איהם מטמא געוועזין אונ דער נאך האט מען איהם טובל געוועזין. אזוי איז אללע מס תות:

(ג) דער טעם פון דעם וואס מען זאגט אז אליהו הנביא איז דא אויף יעדין ברית דיאס איז איבער דעם טעם ווייל אין זיינע צייטין זענין מענטשין געקומען צו דער אמונה אז וואט איז איין יאט איבער דער גאנצער וועלט אין יעדער מינוט אין יעדע רגע טוט ער מיט דער טבע אזוי וויא זיין ווילען איבער דעם זענין זייא גיפאלין אויף דעם פנים אונ זייא האבין גישריגען ד׳ הוא האלקים. איבער דעם איז אליהו זוכה צו קומען אויף יעדין ברית וואס דעמאלט זענין דיא מענטשין טרוד אין דאגת פרנסה איז זייא שווער דעמאלט צו גלייבין אהן דער השגחת הבורא גייט אליהו איבער דעם אין דיא גאסין ער זאל זייא מעורר זיין וועגין דעם:

(ד) דער טעם פון דעם וואס מען איז מסדר דיא הושענות אויף דעם סדר וואס עס שטייט אין דיא סידורים אויב עס גיפאלט דער ערשטער טאג סוכות אין מאנטיג זאגט מען אויף דעם סדר. אויב דינסטיג איז אויף דעם סדר דעם כלל זאלסט האבין ביי דיר אז שטענדיג זאגט מען דעם ערשטין טאג למען אמיתך אין צווייטין טאג אבן שתיה אויב עס גיפאלט אין דער וואכין אונ אויב עס גיפאלט אין שבת זאגט מען אום נצורה אונ דיא הושענה פון ארוך שועי זאגט מען שטענדיג אין דעם טאג וואס עס גיפאלט יוהכ״פ בוויל מען זאגט גליתי בצום פשעי וואס דאס איז מרמז אויף יוהכ״פ נאר אז עס גיפאלט אין שבת ווערט דאס נדחה אויף דעם אנדערין טאג. אדון המושיע זאגט מען שטענדיג אין זעקסטין טאג פון יו״ט ניט פריר ווייל שטענדיג זאגט מען דאס א טאג פאר הוש״ר אונ מען איז מהפלל אויף דעם וואסער אונ רעגין אין סוכות איז א שלעכטער סימן קען מען פריר ניט מתפלל זיין אויף רעגין נאר דער זעקסטער טאג ווייל ער איז שוין נאהנט פון שמע״צ וואס מען בענטשט אויף רעגין שאט שוין ניט. נאך איין טעם ווייל אין דעם זעקסטען טאג יו״ט שטייט גידענקט אין דער תורה ניסוך המים דען עס שטייט ונסכיה צווייא נסוכין ניסוך פון וויין אונ ניסוך פון וואסער איבער דעם אז עס גיפאלט דער זעקסטער טאג אין שבת זאגט מען אונ גאנצין ניט דיא הושענה. אונ דיא הושענה אל למושעות זאגט מען שטענדיג דעם דריטען טאג ע״כ זאלסט שטענדיג האלטין דיך אין דעם כלל וועסט דיך קיין מאהל ניט טועה זיין אין דעם סדר פון דיא הושענות אויב דער ערשטער טאג יו״ט גיפאלט אין מאנטיג זאגט מען דעם סדר. למען אמיתך אבן שתיה ארוך שועי אונ אל למושעות זאגט מען דעם צווייטען טאג חוה״מ ווייל דעם דריטען טאג חוה״מ ווערט גיפאלין אין שבת זאגט מען אום נצורה אונ אויב עס גיפאלט דער ערשטער טאג יו״ט אין דאנערשטיג איז דער סדר למען אמיתך אבן שתיה אום נצורה אונ ארוך שועי ווערט נדחה אויף דעם צווייטין טאג חוה״מ אונ אז דער ערשטער טאג גיפאלט אין שבת איז דער סדר אום נצורה למען אמיתך אבן שתיה ווערט נדחה וועגין ארוך שועי אויף דעם צווייטין טאג חוה״מ אז דוא וועסט שטענדיג האלטין דעם כלל וועסט דוא דיך קיין מאהל ניט טועה זיין:

(ה) דער טעם פון דעם וואס מען איז זיך נוהג צו שאקלען מיט דעם לולב

ביא אנא ד׳ הושיעה נא אבער ביא אנא ד׳ הצליחה נא שאקילט מען נישט. ווייל דאס שאקלען איז אויף דעם עס זאל פאר האלטין דיא שלעכטע ווינטען מיט דיא שלעכטע טללים אונ אהן צו שרייען דעם שטן איבער דעם ביא דער תפלה פון אנא ד׳ הושיעה נא בעטין מיר השי״ת אז ער זאל אונז ארויס העלפין פון דיא שאדינס אבער אין אנא ד׳ הצליחה גישיקט זיך נישט צו זאגין דעם טעם:

(ו) נאך איין טעם קען מען זאגין וואס מען שאקילט ביא אנא ד׳ הושיעה. ווייל עס שטייט אין פסוק אז ירננו כל עצי היער אונ נאך דעם שטייט הודו לד׳ כי טוב ואמרו הושיענו. אונ עס ווערט גיברענגט אין מדרש אז הקב״ה האט גיגעבין דיא מצוה דיא ישראל אז זייא זאלין זיך פרייען מיט דיא לולבין אזוי וויא א מענטש גייט ארויס פון דעם שופט אז ער האט גיוואונען דאס משפט פרייט ער זיך. דאס מיינט דער פסוק אז ירננו כל עצי יער קען וועט זיך פרייען מיט דיא ביימער פון וואלד אז זייא וועלין ארויס גיין גירעכט פון הקב״ה דעמאלט ווען ער משפט דיא וועלט אונ ביא וואס וועלין זייא זיך פרייען ביא הודו אונ ביא הושיעה נא:

(ז) דער טעם פון דעם וואס דיא אשכנזים שאקלין מזרח דרום מערב צפון אונ דער הייך אונ אינטין. אונ דיא ספרדים שאקלין דרום צפון מזרח. אין דער הייך אונטין מערב. ווייל דיא אשכנזים ווענדין זיך פון דער רעכטער זייט אזוי וויא מיר גיפינען. וויא דוא וועסט דיך ווענדין זאלסט דיך ווענדין נאר רעכטס. אבער דיא ספרדים שאקלין איבער דעם פסוק וואס עס שטייט לך ד׳ הגדולה והגבורה דאס איז דרום צפון וכו׳ אונ דאס איז דער צינור וואס עס גייט שפע פון הימעל אויף דער וועלט:

(ה) אויך איז גיוועזין א מנהג הושענא רבא נאך דעם וויא מען האט אפ גישלאגין דיא הושענא האט יעדער איינציגער אהיים גיפיהרט צו זיך אין שטוב דיא ערבה אונ מען האט זיא גישטעלט צו קאפינס פון בעט ווייל דיא מצוה איז גיוועזין גיליבט ביא זייא:

(ט) דער טעם פון דעם וואס אויף מענכע מצוות מאכט מען א ברכה אונ מענכע מצווה מאכט מען נישט קיין ברכה. זאלט דוא האבין שטענדיג דעם כלל אזעלכע מצות וואס עס גיווענט זיך אין איין אנדערען מאכט מען נישט איבער זייא קיין ברכה דהיינו דיא מצוה פון ושפטתם צדק טאמער וועלין דיא בעלי דינים נישט וועלין אויף זיך מקבל זיין דעם דין אדער זייא וועלין זיך מוחל זיין איינער דעם צווייטען נאך אזעלכע מצות טהייל פון דיא איז נישט דא קיין מעשה אונ טוהן פון דער מצוה אונ טהייל ווייל מען איז זיך מוחל אונ טהייל וויא דיא מצוה קומט דורך איין עבירה איבער דעם מאכט מען נישט קיין ברכה איבער דיא אלע מצות:

(י) דער טעם פון דעם וואס אויף פוהל מצות מאכט מען א ברכה מיט א לשון על דהיינו על ביעור חמץ על המילה אונ טהייל מצות מאכט מען א ברכה מיט א למד. להניח תפלין. להתעטף בציצית. זאגט דער ר״ת דעם טעם יעדער מצוה וואס ווערט באלד גיטאהן מאכט מען על אונ אזוי א מצוה וואס מען האט צייט מקיים צו זיין א גאנצין טאג זאגט מען מיט א למד:

ווייל דיא טעג פון פורים זענען טעג פון שמחה וועל איך דא ברענגען עטליכע זאכען וואס השי"ת האט מיך געלייט זעליגט:

(א) אונ פ' ויראַ שטייט אַז הקב"ה האט זיך בעוויזען צוא אאע"ה אונ אלוני ממרא זאגט רש"י דעם טעם פאר וואס האט זיך הקב"ה צוא איהם דארט אַנטפּלעקט ווייל ממרא האט איהם געגעבען אַ עצה ער זאל זיך מל זיין. פרעגען אלע מפורשים. אאע"ה וואס ער האט מקיים געוועזען דיא גאנצע תורה נאך איידער זיא איז געגעבען געווארען זאל גיין פרעגען אַ עצה צוא ער זאל זיך מל זיין וואס השי"ת האט איהם דאס געבאטען גאר מען קען זאגען דעם פשט פאר קעהרט אַז ממרא האט איהם געגעבען אַ עצה ער זאל זיך נישט מל זיין. ווייל אאע"ה האט זיך געוואלט מל זיין נאך איידער השי"ת האט איהם געבאטען דיא מצוה אזויא גוט וויא ער האט מקיים געוועזען אלע מצות איידער ער איז געבאטען געווארען האט איהם ממרא געגעבען איין עצה אַז ער זאל זיך נישט מל זיין ביז השי"ת וועט איהם הייסען ווייל אלע מצות אַז ער איז מקיים איידער השי"ת האט איהם געבאטען קען ער זייא נאך אמאהל מקיים זיין נאכדעם וויא השי"ת האט געבאטען דיא מצוה כדי ער זאל הייסען איין מצוה ועושה וואס דאס איז גרעסער וויא איינער איז מקיים אַ מצוה איידער ער איז געבאטען אָבער דיא מצוה פון מילה אַז ער וועט מקיים זיין איידער ער איז געבאטען וועט ער שוין נישט קענען מקיים זיין נאך דעם אַז השי"ת וועט איהם הייסען מל זיין זיין ווארום ער וועט זיך שוין נישט קענען נאך אמאהל מל איבער דעם האט זיך השי"ת בעוויזען צוא אאע"ה אונ אלוני ממרא:

(ב) נאך איין טעם קען מען זאגען ווייל מיר געפונען אונ דער גמרא אַז אַזעלכעם וואס עס איז הייליג אונ נאך איינס וואס עס איז שווערער איז דאס וואס עס איז שטענדיג פריר אזויא אויך בייא אאע"ה איז געוועזען צווייא זאכען איינס הכנסת אורחים וואס דאס איז שטענדיג אונ דאס צווייטע מצות מילה וואס דאס איז הייליג האט אאע"ה מורא געהאט אַז ער וועט מקיים זיין מצות מילה וועלען שוין קיין אורחים צוא איהם גישט קומען אזויא וויא עס ווערט גיברענגט אין מדרש אַז אאע"ה האט גיזאגט איידער איך האב מיך מל געוועזען איז געקומען צו מיר אורחים טאמער נאך דעם וויא איך האב מיך מל געוועזען וועלען שוין קיין אורחים צוא מיר נישט קומען איבער דעם קומט דוך מקיים צוא זיין דיא מצוה פון הכנסת אורחים פאר מילה ווייל דאס איז שטענדיג האט אאע"ה געפרעגט אַ עצה בייא ממרא וועלכע מצוה ער זאל פריער מקיים זיין האט איהם ממ"א אַ עצה געגעבען אויף דער מצות מילה האט מען דעם דין וואלט געדארפט צוא זיין דיא מצוה פון הכנסת אורחים פריער ווייל זיא איז שטענדיג פון דעסט וועגען איז נדיא מצות מילה פריער ווייל דיא מצוה מילה איז ער געהייסען געווארען פון השי"ת אונ דוא מצות פון הכנסת אורחים איז ער נישט געבאטען געווארען פון השי"ת איז דוא מצוה פון מילה הייליגער אין זיא איז פריער נאך איז דיא מצות מילה גישט גלייך

וויא

וויא אנדערע מצות ווייל זיא איז גלייך וויא דיא גאנצע תורה אונ עס איז בעשריבען געווארען איבער דער מצוה דרייצען בריתות אונ מען הייסט ניט גאנץ אהן דער מילה . נאך איז דיא מצוה פון מילה א מצוה עוברת ווייל דורך דער מצוה פון הכנסת אורחים וועט ער קיינמאהל ניט קענען מקיים זיין דיא מצוה פון מילה :

(ג) עס שטייט אונ דער גמרא שבת דף קכ"ז וירץ לקראתם פון דאניט איז גידרינגען אז דיא מצוה פון הכנסת אורחים איז גרעסער פון קבלת פני השכינה איז שווער פון וואנען איז געדרינגען אז דיא מצוה איז גרעסער מאמער זענען וויא גלייך נאר דאס וואס ער האט פאר לאנגט אל נא תעבור וכו׳ ווייל דאס איז איין מצוה עוברת אז ער וועט ניט אריין ברענגען דיא אורחים וועלען זייא אוועק גיין איבער דעם האט ער גיבעטין פון הקב"ה אז ער זאל ווארטען קען דוך זיין דיא מצוה פון הכנסת אורחים איז גרינגער נאר ווייל עס איז א מצוה עוברת נאר מען קען דאס אפ לערנען פון איין אנדער ארט אז הכנסת אורחים איז גרעסער . ווארען אלע מפורשים פרעגען אז אברהם אבינו האט מקיים גיוועזען דיא גאנצע תורה איידער זיא איז גיגעבען געווארען פאר וואס האט ער ניט מקיים גיוועזין אויך דוא מצוה פון מילה נאר עס ווערט גיברענגט אונ מדרש רבה אז אאע"ה האט געזאגט צוא הקב"ה איידער איך האב מיך מל גיוועזין איז גיקומען צוא מיר אלע מאהל אורחים אונ צייט איך האב מיך מל גיוועזין קומען ניט קיין אורחים זעהן מיר בפירוש אז אאע"ה האט זיך ניט גיוואלט מל זיין איבער דער מידה פון חסד וואס א"א האט גיהאט אונ זיך האט ער מורא גיהאט אז ער וועט זיך מל זיין וועלען אורחים מורא האבין צוא איהם קומען טאמער וועט ער זייא ביטען זייא זאלען זיך אויך מל זיין אזויא גוט וויא ער האט זייא גיבייט זייא זאלען בעצאהלען פאר דעם עסען אז זייא האבען ניט גיוואלט בענטשען איבער דעם האט ער זיך ניט גיוואלט מל זיין חאטש ער האט גיוויסט אז כ"ז ער איז זיך ניט מל קען ער ניט מקבל זיין דיא שכינה פון דאגען זעהן מיר אז עס איז גרעסער הכנסת אורחים וויא קבלת שכינה ווארום א"א איז גיזעסען אין פארכט ער האט ניט גיוויסט וואס צוא מאכען צוא ער זאל לויפען א קייגען דיא מלאכים ער זאל זייא אריין ברענגען צוא זיך אונ שטוב אדער עס איז ניט קיין דרך א"ץ איבער צוא לאזען דיא שכינה פון רעדט ניעגען איז איהם איין גיפאלען ער זאל א קייגען לויפען דיא מלאכים ווייל ער האט גיזעהן אז הקב"ה האט אוים גיצויגען דוא זון פון איהר פיטער פאס כדי ניט מטריח צוא זיין איהם מיט אורחים אונ פלוצלונג האט ער גיזעהן אז עס שטייט לעבין איהם דרייא מענטשען האט ער פאר שטאנען אז דאס איז מיט א השגחה פון השי"ת ער זאל זיך ניט מצער זיין דען הקב"ה האט בוודאי געוויסט אז ער וועט זייא א קייגען לויפען ער זאל זייא אריין ברענגען אין שטוב אונ ער וועט דיא שכינה לאזען שטיין איז דוך דער אמת אזויא אז עס איז גרעסער הכנסת אורחים פון קבלת שכינה :

(ד) אונ מסכת מגילה שטייט אז הקב"ה האט געוויסט אז המן וועט אפ וועגען שקלים פאר דיא ישראל דאס הקב"ה זיך מקדים געוועזין אונ האט זייא גיבאטען אז ר"ח אדר זאלען זייא געבין שקלים . איז דער פשט אזויא המן האט געוויסט אז דיא ישראל האבען דיא זונד וואס זייא האבין זיך

געבּינט צוא דעם צָרָם בּייא נבוכדנאצר. נָאר אונ דער וואָרהַייט וועגען זייא געוועזין גינייט עס איז נאר געוועזען בּלויז אַ מעשׂה נישט מחשבה האט המן געוואָלט מצרף זיין אַ צוגד עס זאל זיין מחשבה מיט מעשׂה וואָלט געוועזען ח״ו מ״ום גיוואָרען דיא גזירה פון המן ווען נישט וואס הקב״ה האט זיך מקדים געוועזין אונ ער האט אונז גיבּאָטען מען זאל בּרענגען שקלים זייא זאָלען מכפּר זיין אויף דעם וואס מען האט געזונדיגט בּייא דעם עגל אונ דער מחשבה איז נאר איבּער געבּליבּען בּלויז דיא זונד פון נבוכדנצר וואס איז נאר געוועזין מעשׂה אָהן מחשבה אונ אויף דער מעשׂה וועגען זייא געוועזען גינייט אונ אַ אונס האט איהם דיא תּוֹרָה גיפּטרט:

(ה) אונ מסכת מגילה שטייט אז אַ מענטש איז זיך מחויב אָהן צוא לייכּורין אונ פּורים בּיז ער זאל נישט וויסען קיין חילוק פון ארור המן בּיז בּרוך מרדכי איז שווער צוא פאר שטיין פאר וואס האט מען נאר גיהייסען אונ פּורים זיין שיכּור נישט קיין אנדערען יו״ט איז דער טעם אַזויא. ווייל מען האט מתקן געוועזין אונ פּורים משׂמח צוא זיין זיך אונ צוא עסען אונ טרינקען כּדי מתקן צוא זיין דאס וואס זייא האבּין גיגעסען אונ גיטרינקען אונ הנאה גיהאט פוּ דער סעודה פון אחשורוש וואס אין אמת איז דאס איין שווערע ארבּייט וואָרען דער תּיקון זאל זיין מ׳זן זאל פּאסטען אונ מען זאל זיך פּאניגען פאר דעם וואס זייא האבּען געזונדיגט וואָלט דאס געוועזען איין לייכטע זאך מקיים צוא זיין ווייל דאס פּאניגען טוט ער נעמים פּאר השי״ת צָרער מיט עסען אונ טרינקען וואס דער גוף האט אַ הנאה פון דעם האט נישט יעדער מענטש דיא זכ״ה ער זאל מבטל זיין דיא הנאה פון גוף אונ דיא גאנצע כּוונה זאל נאר זיין פאר השי״ת וועגען איבּער דעם האבּין אונזערע חכמים געהייסען מען זאל זיין שיכּור בּיז ער וועט נישט וויסען קיין חילוק אונ דאס איז בּעוויסט אז אַ שיכּור פיהלט נישט קיין טעם אונ עסען ער ווייסט נישט וואס ער עסט אונ וואס ער טרינקט אונ ער האט נישט קיין שום הנאה פון דעסט וועגען עסט ער איז דאס נאר איבּער דעם גיבּאט פון השי״ת נישט איבּער דעם הנאה פון גוף:

(ו) אַזויא ווייט בּיז ער וועט נישט וויסען פון ארור המן וכו׳ איז דער פּי׳ט ער זאל זיין אַזויא ווייט שיכּור בּיז ער וועט נישט וויסען קיין חילוק. קען ער זיך טועה זיין ער זאל זאגען פאר קעהרט ח״ו ארור מרדכי וברוך המן. נאר מען קען זאגען אַזויא דעם פּשט עס ווערט געבּרענגט אונ דער גמרא פוּ דיא אייניקלעך פון המן האבּען גילערינט תּוֹרָה אונ בּני בּרק איז שווער וואס פאר אַ זכות האבּען גיהאט המנ׳ס קינדער וואס זייא זענען געוועזין תּלמידי חכמים מוזען מיר זאגען דורך דעם וואס ער האט מקרב געוועזין דיא ישׂ״אל צוא השי״ת וואס זייא האבּין גיטאהן תּשובה איז דוך אָבער שווער המן האט זיך אָבער נישט כּכיון געוועזין מיט דיזער גזירה כּדי דיא ישׂ״אל זאָלען תּשובה טאהן ער האט עס נאר גיטאהן איבּער דער שׂנאה צוא דיא ישׂראל מוזען מיר זאגען מאמש ער האט דאס גיטאהן וואס יז״ען האבּין תּשובה גיטאהן אָהן כּוונה פון דעסט וועגען ווערט דאס איהם גירעכינט פאר אַ זכות איבּער דעם איז איין סברא מען זאל זאגען בּרוך המן ווייל דורך איהם זענען דיא ישׂראל מקורב גיוואָרין צוא השי״ת אונ זייא האבּען אַצינד מקבל געוועזין דיא תּורה מיט זייער

גוטען ווילען און עס איז זייא געמעהרט געווארין וויא פוהל מצות דיא מגילה לייענען ומשלוח מנות ומתנות לאביונים. נאר דוך ווייל ער האט זיך גישט מכוון גיוועזין איבער דעם איז ער נישט ראוי צום בענטשען נאר ווען איז ער ראוי צום בענטשען איז אויך נאר אויף אזויא א אופן דעמאלס ווען מען איז אהן פארשטאנד דהיינו דורך שכרות איז דאס דער פשט וואס עס שטייט עד דלא ידע בין ארור המן ל-רוך מרדכי דהיינו דאס ווארט פון המן ביז מרדכי זאל ער ניכט וויסען קיין צווישענהייט ער זאל נישט וויסען דאס ווארט ברוך גיהער ארויף אויוען צוא המן צוא עס גיהער אונטען צוא מרדכי נאר איז ווייטער שווער וואס איז מרדכי הצדיק שילדיג מען זאל איהם שעלטין בטעות נאר עס ווערט גיברענגט און ספרים אז איבער דעם שטייט ניכט און דער תורה דיא מעשה פון אאע״ה וויא ער איז ניצול געווארען פון אור כשדים ארוים בפירוש נאר און א רמז. נאר ווייל א״א האט זיך נישט גיטארפט אריין ברענגען און א סכנה ער זאל צוא ברענגען דיא צלמים פון זיין פאטער. אזויא אויך קענען מיר דא זאגען דעם זעלבין טעם אז מרדכי האט נישט גיטארפט אריין ברענגין אלע יודין אין א סכנה אין רייצען זיך מיט המן ער האט זיך גיקאנט אוועק דרייען פון איהם אדער ער זאל אנטלויפען נאר ווייל מרדכי הצדיק האט זיך נישט מכוון גיוועזין אויף. דעם ער זאל ח״ו אריין ברענגען אלע ישראל אין א סכנה נאר דאס איז גישעהן ממילא אהן זיין וויסען איבער דעם איז דיא קללה אויך אהן דעם וויסען פון דעם וואס שעלט:

(ז) און פרשת בהעלותך שטייט ויעש כן אהרן דא זאגט דער פסוק דעם שבח פון אהרן הכהן אז ער האט נישט גישעהן אנדערשט וויא מען האט איהם גיהייסין. פרעגין אלע רפו׳ ש״ס וואס איז דיא רבותא וואס דער פסוק לאזט מיך דאס העריין. נאר מען קאן זאגין דעם פשט עס ווערט גיברענגט אין מדרש אז אהרן האט מען געזעהן האט מקריב גיוועזין אלע קרבנות האט ער גיהאט חלשת הדעת ווייל ער איז נישט גיוועזין אויך נשיא זיין שבט האט איהם הקב״ה גיזאגט בשעת דיא וועסט אהן צונדין דיא ליכט וכו׳ אז דיין מצוה וועט זיין גרעסער פון זייערע ווייט פון דעם אוים אז דיא פרשה בהעלותך איז איה. גיזאגט גיווארין נאך דעם וויא דיא נשיאים האבין מקריב גיוועזין איז דוך שוועהר וויא אזויא האבין גיקענט דיא נשיאים מקריב זיין אלע קרבנות אין עס איז גיטאהן גיווארין אלע עבודות אין משכן אהן דער עבודה פון הדלקת הנרות בפרט דיא עבודה איז דיא ערשטע פון אלע עבודות וואס זיא הייבט זיך אהן פון בייא נאכט ביז אין דער פריה דיא מנורה איז דוך שוין גיוועזין פון לאנג פארטיג מיט אלע כלים וואס גיהערין צוא דער מנורה און עס איז שוין גיוועזין אלעם אין אוירדינונג ווא א אזויא קען זיין איין סברא צוא זאגען אז זייא האבין נישט גיצונדין דיא מנורה. נאר אהרן האט בוודאי היכף אהן גיצונדין דיא מנורה דיא נאכט וואס גיהער צוא ר״ח ניסן אזויא וויא דאס משכן איז גאר אויף גישטעלט גיווארען און אהרן האט מכוון גיוועזין אלע כוונות מיט אלע סודות וואס עס גיהער צום אהן צונדין נאך איידער מרע״ה האט איהם אוים גילערינט דאס האט הקב״ה גיזאגט צוא אהרן דרייצען טאג אין חודש זיין זאך איז גרעסער פון זייער און הקב״ה האט גיבאטען מ״ע״ה

ע״

ער זאל איהם איבער געבין אללע כוונות מיט דיא סודות וואס ער זאל מכוין זיין בשעת ער צונד דיא לעכט. דאס ערציילט אונז דער פסוק ויעש כן אהרן אז אהרן האט מכוין געוועזין אלע כוונות באלד ווען ער האט דאס ערשטע מאהל אהן געצונדין אונ ער האט גאהר נישט פאר ענדערט פון דעם וויא השי״ת האט איהם גיבאטין:

(ח) דער טעם פון דעם מנהג וואס מען איז מקדש איין אשה אונטער דער חופה נישט פריר. אויך מאכט מען א ברכה מקדש עמו ישראל ע״י חופה וקידושין זאגט מען פריר חופה דער נאך קידושין וואס אין אמת איז קידושין פריר. נאר אין אמת האבין אונזערע חכמים גיקלערט וועלכעס איז דיא קידושין פון ישראל מיט הקב״ה. טהייל זאגין אז דיא קידושין הייסין דאס רויב פון מצרים וואס מען האט זייא גיגעבין. אונ טהייל זאגין אז דיא לוחות זענין גיוועזין דיא קידושין. אונ וואס מען האט אויף זייא איבער גיקערט דעם בארג סיני בשעת מתן. תורה דאס איז געוועזען חופה. אויך האבען אונזערע חכמים גיזאגט אז מרע״ה האט צו בראכין דיא לוחות כדי דיא ישראל זאלען האבען דעם דין פון א פנויה נישט פון קיין אשת איש. פרעגט מען ממה נפשך אז מרע״ה איז געוועזען איין שליח צו נעמין דיא קידושין וואס האט געהאלפען דאס וואס ער האט צוא בראכען דיא לוחות אז דיא קידושין זענין שוין געוועזען חל פריר אזוי וויא מרע״ה האט צו גענומין דיא לוחות? איז ער געוועזען איין שליח צוא ברענגין דיא קידושין וואס האט ער געדארפט צוא ברעכין דיא לוחות? ער האט דוך גיקענט געבען דיא ישראל דיא לוחות ווייל בשעת זייא האבען געזונדיגט האבען זייא גיהאט דעם דין פון א פנויה. פאר ענטפערט דער הפלאה אז ביידע זאכען זענען אמת אז דיא קידושין איז געוועזען דאס פערמעהג פון מצרים אויך דאס רויב פון ים אויך דיא לוחות נאר עס איז געוועזין דיא קידושין אויף איין תנאי אויב זייא וועלין מקבל זיין דיא לוחות וועלין דיא קידושין חל זיין פון פריר. איבער דעם האט משה רבינו נוט גיטאהן וואס ער האט צוא בראבען די״ו לוחות ווארום ער זאל גישט געוועזען צוא ברעכין וואלטען זייא גיהאט דעם דין פון א אשת איש אונ מיט דעם איז שוין אלמץ פאר ענטפערט דאס איז בוודאי אז השי״ת האט גימאכט דיא קידושין פאר דער חופה דען אזוי וויא מרע״ה האט מקבל גיוועזין דיא לוחות זענען דיא קידושין חל געוועזען פון פריר. איבער דעם האט משה צו בראכען דיא לוחות זענין דיא קידושין בטל געווארען אבער דיא חופה איז ווייטער גיבליבין ווייל אין דער חופה איז נישט גיוועזען קיין תנאי נאר דורך דיא אנדערע לוחות זענען זייא אויף סנייא מקודש געווארען. איז גיוועזען דיא חופה פאר דיא קידושין איבער דעם זאגט מען ע״י חופה וקידושין.

הם ונשלם